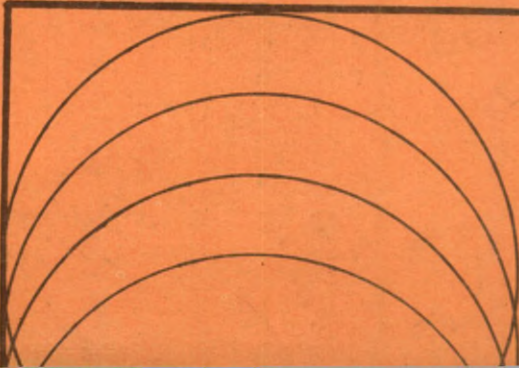

ÜLDFÜÜSIKA ÜLESANNETE KOGU

N^x
NA-2488

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Üldfüüsika kateeder

ÜLDFÜÜSIKA ÜLESANNETE KOGU

Mehaanika. Molekulaarfüüsika

Neljas, täiendatud ja parandatud trükk

TARTU 1981

Kinnitatud füüsika-keemiateaduskonna
nõukogus 18. aprillil 1980.a.

Koostanud O. Mankin

Essõna

Käesolev ülesannete kogu on koostatud TRÜ väljaande "Üldfüüsika ülesannete kogu" (3. trükk, 1974) esimese ja teise osa baasil ning on mõeldud Tartu Riikliku Ülikooli füüsika-keemiateaduskonna ja matemaatikateaduskonna üliõpilastele. Kogu kasutajateks võivad olla ka teiste kõrgemate õppeasutuste üliõpilased, kellele õpetatakse füüsikat kõrgema matemaatika baasil. Kõikide ülesannete puhul ei ole viimane eeldus oluline ning vajaduse korral saab kogust teha niisuguse valiku, mis sobiks ka sellise eriala üliõpilastele, kelle füüsikakursus on suhteliselt väikese ulatusega.

Koostaja avaldab sügavat tänu E. Kelgule ja J. Salmile käsikirja läbivaatamise ja tehtud märkuste eest, mis käsikirja viimistlemisel ka arvesse on võetud.

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
N

СБОРНИК ЗАДАЧ ПО ОБЩЕЙ ФИЗИКЕ.
Механика. Молекулярная физика.
Издание 4-е, доп. и исправл.
Составитель Ольга Манкин.
На эстонском языке.
Тартуский государственный университет.
СССР, 202 400, г.Тарту, ул.Университетская, 18.
Vastutav toimetaja J. Salm.
Korrektor L. Jago.
Paljundamisele antud 16.01.1981.
Formaat 30x42/4.
Rotaatoripaber.
Masinakiri. Rotaprint.
Tingtrükipoognaid 6,74.
Arvestuspöognaid 5,26. Trükipoognaid 7,25.
Trükiarv 1500.
Tell. nr. 67.
Hind 15 kop.
TRÜ trükikoda, ENSV, 202400 Tartu, Pääsoni t. 14.

I. Mehaanika

1. Sirgjoonelise liikumise kinemaatika

1. Millise keskmise kiirusega liiguvad mootori kolvid, kui nende käigu ulatus on 70 mm ning mootor teeb 3600 pööret minutis?
2. Määrata auto keskmine kiirus, kui ta liikus 1) esimese poolaja kiirusega 60 km/h ning teise poolaja kiirusega 30 km/h, 2) esimese poole teekonnast kiirusega 60 km/h ning teise poole kiirusega 30 km/h.
3. 1) Auto läbib teekonna pikkusega 120 km nii, et 90 km ulatuses on tema kiirus 40 km/h ning ülejäänud 30 km-l 60 km/h. Kui kaua kestab sõit, kui arvata juurde veel 10-minutine peatus?
2) Teine kord sõidab auto sama tee samuti kahe erineva kiirusega: ühel teelõigul 40 km/h ja teisel 60 km/h, kuid kogu tee läbimiseks kulub tal 2 h 25 min. Määrata nende teelõikude pikkused.
4. Maanteest 500 m kaugusel sellega paralleelselt asetsevas majas istub inimene ning vaatleb maanteed läbi 0,5 m laiuse akna, olles ise toa sügavuses 2 m kaugusel aknast. Kui suure kiirusega sõidab jalgrattur mööda maanteed, kui see vaatleja näeb teda 15 s jooksul?
5. Kahe samal jõel oleva sadama vahel, mille vahemaa on 100 km, kurseerib kaater. Kaater läbib sadamastevahelise tee pärivoolu 4 tunniga ning vastuvoolu 10 tunniga. Määrata jõe voolu kiirus ning kaatri kiirus vee suhtes.
6. Kas kulub ühepalju aega selleks, et läbida paadiga mingi kindla pikkusega tee 1) seisvas vees ja 2) mööda jõge edasi-tagasi (päri- ja vastuvoolu), kui paadi liikumise kiirus vee suhtes on 5 km/h ning jõe voolu kiirus 2 km/h?
7. Paat liigub jõevee suhtes kiirusega 2 m/s risti vooluga. Voolu kiirus on 1 m/s. Määrata paadi liikumise

kogu kiirus ja selle suund jõe kallaste suhtes.

8. Paat liigub risti jõevooluga kiirusega $7,2 \text{ km/h}$ vee suhtes. Jõe laius on $0,5 \text{ km}$. Jõe ületamisel kannab vool paadi 150 m allavoolu. Määrata 1) voolu kiirus, 2) jõe ületamise aeg.
9. Millise nurga all voolu suhtes peab sõudja hoidma paati, et sõita risti üle jõe, kui voolu kiirus on $0,8 \text{ m/s}$ ning paadi kiirus vee suhtes $1,6 \text{ m/s}$? Milline on paadi kogu-kiirus?
10. Millise kiirusega ja missuguses suunas peab lendama lennuk, et läbida ühe tunniga 200 km pikkune tee suunaga otse põhja, kui puhub kirdetuul 35° all meridiaani suhtes kiirusega 30 km/h ?
11. Üks auto sõidab kiirusega 42 km/h ning teine kiirusega 60 km/h selle järel. Millise ajaga ning kui pikal teel jõuab teine auto esimesele järele, kui nende esialgne vahemaa oli 400 m ?
12. Veoauto, mille pikkus on 6 m , sõidab kiirusega 54 km/h . Sellest sõidab mööda teine auto, mille pikkus on 4 m ning sõidukiirus 72 km/h . Kui kaua kestab möödasõitmine, kui arvestada, et enne seda ja selle lõpus on autode vahemaa 20 m ? Kui pika maa läbis selle aja jooksul kumbki auto?
13. Kaks laeva liiguvad teineteisele vastu paralleelse kursiga kiirustega v_1 ja v_2 . Ühelt laevalt tulistatakse teist. Millise nurga α all liikumissuunaga peab asetama kahuri, kui laskmise hetkel asuvad laevad nende liikumisteid ühendava ristlõigu otstes? Mürsu liikumiskiirust v_0 pidada konstantseks.
14. Kaks lennukit lendavad teineteisele vastu paralleelse kursiga, kusjuures nende lennuteede-vaheline kaugus on 200 m . Kui palju on lenduritel aega õhuvõitluseks, kui kuulipildujatuli ulatub 1 km kaugusele ning lennukite kiirused on 360 km/h ja 400 km/h ?

15. Kaks lennukit väljuvad üheaegselt ühest punktist ning lendavad kahes teineteisega risti olevas suunas kiirusega 300 km/h ja 400 km/h. Kuidas sõltub ajast nende vaheline kaugus? Kui suur on see kaugus hetkel, mil esimene lennuk on läbinud 900 km?
16. Kahte teineteisega risti asetatud horisontaalset roobast mööda veerevad kaks vankrikest, mida omavahel ühendab paindumatu varb pikkusega $\ell = 1$ m. Üks vankrike liigub alates täisnurga tipust kiirusega $v_1 = 10$ cm/s. Leida teise vankrike liikumise võrrand ning kiirus ja kiirendus hetkel, mil vankrikesed on võrdsetel kaugustel täisnurga tipust.
17. Keha sirgjoonelise liikumise võrrand on $s = 2 + 3t + 0,01t^3$ (s avaldatud meetrites, t - sekundites). Millise kiiruse ja kiirendusega liigub keha ajahetkedel $t_1 = 0$ ja $t_2 = 10$? Määrata kiiruse ja kiirenduse keskmised väärtused esimese 10 s jaoks, arvates liikumise algusest.
18. Osake hakkab liikuma x-telje positiivses suunas, väljudes ajahetkel $t_0 = 0$ koordinaattelgede alguspunktist. Liikumise seadus väljendub valemiga $\vec{v} = \vec{v}_0 \left(1 - \frac{t}{\tau}\right)$, kus $\vec{v}_0$ on algiiruse vektor, mille moodul $v_0 = 10$ cm/s, $\tau = 5$ s.
Leida:
a) osakese koordinaat ajahetkedel 6 s, 10 s, 20 s;
b) ajahetked, millal osake on 10 cm kaugusel koordinaattelgede alguspunktist;
c) esimese 4 s ning esimese 8 s kestel läbitud tee pikkus.
19. Keha liikumise seadus on: $x = bt^2$, $y = ct^2$. Määrata selle keha kiirus ja kiirendus ajahetkel $t = 5$ s, kui $b = 0,6$ m/s² ning $c = 0,8$ m/s².
20. Kahuriraua pikkus on 2,2 m. Mürsk liigub rauas 0,009 s. Leida mürsu väljumise kiirus, pidades tema liikumist kahurirauas ühtlaselt kiirenevaks.

21. Keha, mille algkiirus oli 5 m/s, läbis viienda sekundi kestel 4,5 m. Määrata selle keha kiirendus ja 10 sekundi jooksul läbitud tee pikkus.
22. Vaatleja seisab platvormil elektrirongi esimese vaguni otsa juures. Kui rong hakkab liikuma, möödub esimene vagun vaatlejast 4 s jooksul. Millise aja jooksul möödub vaatlejast seitsmes vagun, kui rong liigub ühtlaselt kiirenevalt?
23. Keha läbib kaks järjestikust teelõiku, kumbki pikkusega 10 m, liikudes kummalgi lõigul sama kiirendusega. Määrata keha kiirendus ja algkiirus esimesel teelõigul, kui temal kulus esimese lõigu läbimiseks 1,06 s ning teise läbimiseks 2,20 s.
24. Jooksja läbib 100 m ajaga 12 s, kusjuures esimesed 20 m jookseb ta ühtlaselt kiirenevalt ning ülejäänud maa ühtlaselt. Määrata kiirendus ja maksimaalne kiirus.
25. Metroos läbib rong 2 km pikkuse jaamavahe 2 minuti 20 sekundiga. Rongi maksimaalne kiirus sellel lõigul on 60 km/h ning alguses ja lõpus liigub ta absoluutse väärtuse poolest võrdsete kiirendustega. Määrata nende kiirenduste väärtused.
26. Väike kuulike lükatakse veerema mööda kaldpinda üles. Lähtekohast 30 cm kaugusel oli kuulike kaks korda: 1 s ja 2 s pärast liikumise algust. Määrata kuulikese algkiirus ja kiirendus, lugedes viimast jäävaks.

2. Liikumine Maa raskusväljas

27. Jäämäe kõrgus on 3 m ning tema pikkus kaldsihis 20 m. Arvutada mäest alla libisenud kelgu kiirus ja libisemise aeg, hõõrdumist arvestamata.
28. Arvutada kaldpinna kaldenurk horisondi suhtes, kui on teada, et kehal kulub hõõrdumisvabaks allalibisemiseks mööda kaldpinda kaks korda rohkem aega kui vabal langesel sama kõrguste vahe ulatuses.

29. Kivi langeb 20 m kõrguselt algkiirusega. Määrata kivi langemise aeg ja lõppkiirus õhukistust arvestamata.
30. 25 cm pikkune joonlaud ripub niidi otsas. Allpool joonlauda samal püstjoonel on seinas väike ava. Milline peab olema selle ava ja joonlana alumise serva vahemaa, et niidi katkemisel kataks langev joonlaud ava 0,1 s kestel?
31. Vabalt langenud keha läbis viimase sekundi kestel poole oma teekonnast. Kui kõrgelt langes keha ning milline oli langemise kestus?
32. Vabalt langev keha läbis viimased 20 m oma teest 0,5 s jooksul. Määrata keha langemise kõrgus.
33. Millise kiirusega peab viskama keha vertikaalselt alla 40 m kõrguselt, et ta jõuaks maapinnale 2 s varem kui vaba langemise korral?
34. Kaks keha langevad vabalt samalt kõrguselt langemise alghetkede vahel $\Delta t = 1$ s. Kuidas sõltub ajast nende kehade vaheline vertikaalne kaugus Δh ?
35. Üks keha hakkab langema vabalt punktist A üks sekund varem, kui teine keha hakkab langema samuti vabalt punktist B, mis asub 44,1 m madalamal punktist A.
  - 1) Määrata kummagi keha langemise kestus, kui on teada, et nad jõudsid maapinnale samal hetkel.
  - 2) Millised on punktide A ja B kõrgused maapinnast?
36. Vertikaalselt üles visatud keha tõusis 30 m kõrgusele. Määrata selleks kulunud aeg ning viskamise kiirus.
37. Keha visati vertikaalselt üles algkiirusega 15 m/s. Kui palju aja möödudes on ta 10 m kõrgusel?
38. Ühest punktist visatakse samal hetkel kaks keha: üks vertikaalselt üles, teine alla võrdsete algkiirustega v_0 . Kuidas sõltub ajast t nende kehade vahemaa Δh ?
39. Üks kuulike visati vertikaalselt üles arvestusega, et ta tõuseb 4,9 m kõrgusele. Hetkel, mil see kuulike oli

oma ülemises asendis, visati teine kuulike samast punktist ning sama kiirusega kui esimene. Missugusel kõrgusel visakekohast kuulikesed kohtuvad?

40. Algkiirusega v_0 vertikaalselt üles visatud keha oli kõrgusel $h = 9,8$ m kaks korda ajavahemikuga $\Delta t = 4$ s. Määrata v_0 .
41. Pall visati kõrguselt 14,1 m vertikaalselt üles. Määrata palli viskamise kiirus, kui ta langes maapinnale 3 s pärast.
42. Helikopter tõuseb ühtlaselt vertikaalse kiirusega 4 m/s. Hetkel, mil helikopter on 200 m kõrgusel maapinnast, visatakse temalt vertikaalselt üles kiirusega 10 m/s helikopteri suhtes raske kuulike. Kui pika aja möödudes ning millisel kõrgusel maapinnast langeb see kuulike helikopterile tagasi? Kui suur on sel hetkel kuulikese kiirus Maa suhtes ja helikopteri suhtes?
43. Lifti kabiin, mille kõrgus (põrandast laeni) on 2,7 m, hakkab tõusma jääva kiirendusega $1,2 \text{ m/s}^2$. 2 s pärast liikumise algust hakkab lifti laest langema mutter. Määrata a) mutri vaba langemise kestus, b) vaba langemise kestel läbitud tee ja nihe šahti suhtes.
44. Kaks keha visati vertikaalselt üles samast punktist ning sama algkiirusega 24,5 m/s, kuid üks keha 0,5 s varem kui teine. Kui palju aega möödub teise keha viskamise hetkest kehade kohtumiseni?
45. Kui suure horisontaalse kiirusega v_0 peab viskama keha kõrguselt $h = 10$ m, et horisontaalsihis läbitud tee oleks $n = 5$ korda pikem langemiskõrgusest?
46. Kivi visati 30 m kõrguselt horisontaalse algkiirusega 30 m/s. Määrata kivi lennukaugus horisontaalsihis ja langemise nurk horisondi suhtes.
47. Tornist horisontaalse algkiirusega visatud keha langes maapinnale 2 s pärast 40 m kaugusel torni jalamist. Määrata selle keha alg- ja lõppkiirus.

48. Tornist visati kivi horisontaalse algkiirusega 20 m/s. Mitme sekundi pärast on tema kiirus kaks korda suurem algkiirusest? Millise nurga moodustab kiirus sel hetkel vertikaalsihiga?
49. Lennuk lendab horisontaalselt kõrgusel h kiirusega v . Lendur peab viskama pommi märki, mis asub lennuki ees. Millise nurga α all vertikaalsihiga peab tema nägema märki pommi vabastamise hetkel? Milline on sel hetkel tema kaugus s märgist horisontaalsihis?
50. Püssikuuli lennukiiruse määramiseks kasutatakse järgmist võtet. Horisontaalselt väljatulistatud kuuli teele asetatakse kaks kilpi kaugusel Δs teineteisest. Läbinud need kilbid, jätab kuul nendesse kaks auku, mille kõrgused horisontaaltasandist erinevad Δh võrra. Määrata kuuli kiirus, teades Δs ja Δh väärtusi.
51. Vertikaalsesse märklauda tulistatakse kaks korda horisontaalselt asetatud püssist, mis asub 50 m kaugusel märklauast. Laengute väikese erinevuse tõttu olid kuulide algkiirused 320 m/s ja 350 m/s. Milline on aukude vahe-
maa märklauas?
52. Künka tipust horisontaalselt visatud kivi langes künka nõlvale 40 m kaugusel viskamise kohast. Arvutada kivi algkiirus, pidades künka nõlva kaldpinnaks, mis moodustab horisondiga nurga 30° .
53. Kivi visati tornist horisontaalselt algkiirusega 20 m/s. Määrata kivi kiirus ning normaal- ja tangentsiaalkiirendus 2 s pärast liikumise algust.
54. Raske keha visati algkiirusega v_0 nurga α_0 all horisondiga. Määrata 1) trajektoori kuju, 2) trajektoori lagipunkti kõrgus h , 3) keha lennukaugus s , 4) liikumise kestus t .
55. Raske keha visati algkiirusega v_0 nurga α_0 all horisondi suhtes. Määrata selle keha kiiruse väärtus ja nurk, mille see moodustab horisondiga, 1) trajektoori lagipunk-

tis, 2) keha langemispunktis.

56. Palli algkiirus 10 m/s moodustab horisondiga nurga 40° . Määrata 1) palli trajektoori lagipunkti kõrgus, 2) palli lennukaugus, 3) liikumise kestus.
57. Millise nurga all horisondi suhtes peab viskama keha, et tema trajektoori lagipunkti kõrgus oleks võrdne lennukaugusega?
58. Millise algkiirusega peab viskama raketi 45° -se nurga all horisondi suhtes, et see lõhkeks oma trajektoori kõrgeimas punktis, kui sütiku põlemise aeg on 6 s?
59. Keha visati algkiirusega v_0 nurga α_0 all horisondi suhtes. Määrata trajektoori lagipunkti kõrgus, kui on teada, et liikumine kestis 2,2 s.
60. Kolmest torust, mis moodustavad horisondiga nurgad 60° , 45° ja 30° , voolab vesi, kusjuures jugade algkiirused on võrdsed. Kuidas suhtuvad nende jugade maksimaalsed kõrgused h ja nende langemiskaugused s ?
61. Tuletõrjevoolikust väljub veejuga 32° -se nurga all horisondi suhtes ning langeb maapinnale 12 m kaugusel (horisontaalsihhis). Vooliku ava ristlõike pindala on 1 cm^2 . Kui palju vett voolab välja voolikust 1 minuti jooksul?
62. Keha visati 60° -se nurga all horisondi suhtes algkiirusega 20 m/s. Kui suure nurga all horisondiga liigub keha 2,5 s pärast liikumise algust? Millisel ajahetkel ja kui kõrgel maapinnast moodustab keha liikumise suund horisondiga 45° -se nurga?
63. Kivi visati 30° -se nurga all horisondiga. Kahe sekundi pärast oli ta trajektoori lagipunktis. Määrata kivi kiirus kolm sekundit pärast liikumise algust. Millised on samal ajahetkel kivi kiirenduse tangentsiaal- ja normaalkomponendid?
64. Keha visati algkiirusega v_0 nurga α_0 all horisondi suhtes. Määrata v_0 ja α_0 , kui on teada, et trajek-

toori lagipunkti kõrgus $h = 3$ m ning trajektoori kõverusraadius selles punktis $R = 3$ m.

65. Keha visati kiirusega 10 m/s 45° -se nurga all horisondi suhtes. Määrata trajektoori kõverusraadius punktis, kus keha asub 1 s pärast liikumise algust.
66. Kahur ja tulistatav objekt asuvad samal horisontaalsel nivool $5,1$ km kaugusel teineteisest. Kui pika ajaga katab selle maa kahurist algkiirusega 240 m/s väljatulistatud mürsk?
67. Kivi visati maapinnast $2,1$ m kõrguselt 45° -se nurga all horisondi suhtes ning ta langes maapinnale 42 m kaugusel viskekohast horisontaalsihis. Milline oli kivi algkiirus? Kui kaua ta lendas? Milline oli kivi trajektoori lagipunkti kõrgus maapinnast?

3. Kõverjoonelise ja ringliikumise kinemaatika

68. Määrata maakera ööpäevasest pöörlemisest tingitud maapinna punktide joonkiirus laiusel φ . Teha arvutused $\varphi = 60^\circ$ jaoks, võttes Maa raadiuseks 6400 km.
69. Auto liigub mööda ringteed kiirusega v_0 . Ühtlasel pidurdamisel väheneb auto kiirus poole ringjoone läbimisel poole võrra. Missuguse osa ringteest läbib auto veel kuni seismajäämiseni?
70. Määrata maakera pöörlemisest tingitud maapinna punktide normaalkiirendus ning selle projektsioon antud punkti tõmmatud Maa raadiusel. Arvutused teha Moskva laiuse jaoks (55° põhjalaiust), võttes Maa raadiuseks 6400 km.
71. Määrata NSV Liidu kolmanda Maa tehiskaaslase orbitaalse liikumise nurkkiirus ning keskmine joonkiirus, kui tema tiirlemise periood oli 105 min ning lennukõrgus 1200 km maapinnast.
72. Lennuk lendab kiirusega 360 km/h. Missugusel geograa-

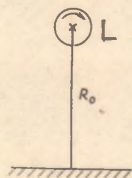
filisel laiusel võib selle meeskond näha Päikest seisvana liikumatult taevas? Milline peab olema seejuures lennu suund?

73. Pöörleva ketta välisringi punktid liiguvad kiirusega 3 m/s; punktid, mille kaugus teljest on 10 cm võrra väiksem, liiguvad kiirusega 2 m/s. Määrata selle ketta pöörlemise sagedus.
74. Auto liigub teekurvil keskmise kõverusraadiusega 50 m kiirusega 36 km/h. Auto rataste vahemaa on 1,2 m, ratta raadius 30 cm. Määrata sisemiste ja välimiste rataste pöörlemise nurkkiirused.
75. Ratas pöörleb nurkkiirendusega $0,5 \text{ 1/s}^2$. Määrata teljest 40 cm kaugusel asuva punkti kogukiirendus 2 s pärast liikumise algust.
76. Punkt liigub mööda ringjoont raadiusega 2 cm ning tema liikumisvõrrand on $s = ct^3$, kus $c = 0,1 \text{ cm/s}^3$. Leida selle punkti kiirenduse normaal- ja tangentsiaalkomponent ajahetkel, mil tema kiirus on 0,3 m/s.
77. Punkt liigub mööda ringjoont ning tema liikumisvõrrand on $s = A + Bt + Ct^2$, kus $A = 5 \text{ m}$, $B = -2 \text{ m/s}$, $C = 1 \text{ m/s}^2$. Leida selle punkti joonkiirus ning tema kiirenduse normaal- ja tangentsiaalkomponent ajahetkel 3 s, kui on teada, et ajahetkel 2 s kiirenduse normaalkomponent on $0,5 \text{ m/s}^2$.
78. Keha hakkab pöörlema jääva nurkkiirendusega $\varepsilon = 0,04 \text{ 1/s}^2$. Millise aja möödudes moodustab selle keha mingi punkti kogukiirendus sama punkti kiirusega nurga $\alpha = 76^\circ$.
79. Pang laskub kaevu kiirendusega 1 m/s^2 . Milline on seejuures pööra võlli nurkkiirendus eeldusel, et nöör võllil ei libise? Kuidas sõltub ajast võlli pöördenurk φ ? Võlli raadius on 25 cm.
80. Ketas hakkab pöörlema ühtlaselt kiirenevalt nurkkiirendusega $0,2 \text{ 1/s}^2$. Määrata selle ketta nurkkiirus 2. sekundi lõpus, arvates liikumise algusest, ning teljest 20 cm

kaugusel olevate ketta punktide kogukiirendus samal ajahetkel. Kui pika tee on läbinud vaadeldavad punktid selleks ajahetkeks?

81. Auto liigub 50 m raadiusega teekurvil ning tema liikumise seadus on $s = 10 + 10t - 0,5t^2$ (pikkus on avaldatud meetrites, aeg sekundites). Leida auto kiirus ja kogukiirendus ajahetkel $t = 5$.
82. Auto, liikudes kiirusega 40 km/h, läheb kurvi raadiusega 200 m. Juht pidurdab seejuures, andes autole kiirenduse $-0,3 \text{ m/s}^2$. Määrata auto kiirenduse normaalkomponent, kogukiirendus ning nurk, mille kiirendusvektor moodustab kurvi kõverusraadiusega pidurdamise alghetkel.
83. Rong sõidab kurvi raadiusega 400 m, liikudes kiirusega 36 km/h. Määrata rongi normaal- ja kogukiirendus poole minuti pärast, kui rong liigub kurvil tangentsiaalkiirendusega $0,2 \text{ m/s}^2$.
84. Mootorratas hakkab liikuma ühtlaselt kiirenevalt mööda ringrada raadiusega 600 m ning arendab 200 m pikkusel teel kiiruse 72 km/h.
  - 1) Määrata mootorratta kiirendus 20. sekundi lõpus, arvestes liikumise algusest.
  - 2) Kui palju aega kulub mootorrattal esimese ja järgnevate täistiirude sooritamiseks, kui alates 20. sekundi lõpust tema liikumine jääb ühtlaseks?
85. Põlev latern L ripub $R_0 = 3 \text{ m}$ kaugusel seinast ning tekitab sellel valguslaigu (vt. joon. 1). Laterna pöörlemisel vertikaaltelje ümber liigub laik mööda seina sirgjooneliselt. Arvestades, et latern pöörleb ühtlaselt sagedusega $n = 1$ pööre sekundis, leida: 1) laigu liikumise võrrand, 2) tema kiirus 0,1 s pärast liikumise algust, kui laik oli minimaalsel kaugusel laternast, ja 3) laigu kiirus punktis, mis asub 2 m kaugusel tema lähtepunktist.

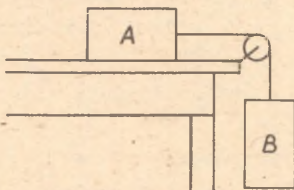
Joonis 1.

4. Kulgliikumise dünaamika

86. Newtoni teise seaduse illustreerimiseks demonstreeritakse järgmist katset. Vankrike massiga m_2 pannakse liikuma horisontaalpinda mööda rippuva koormuse mõjul, mille mass on m_1 . Siis suurendatakse selle koormuse massi n korda (nm_1) ning võrreldakse kiirendusi a_1 ja a_2 , millega süsteem kummalgi juhul liigub.

1. Kas võib väita, et hõõrdumise puudumisel $a_2 = na_1$?
2. Milline on suhe a_2/a_1 , kui $m_1 = 30$ g; $m_2 = 200$ g; $n = 2$ ning hõõrdeegur $k = 0,1$?
3. Milline peab olema hõõrdeeguri k väärtus, et $a_2 = na_1$?

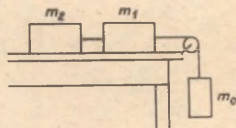
87. Joonisel 2 kujutatud süsteemis on klotsi A mass 200 g, koormuse B mass 300 g, hõõrdeegur klotsi ja laua vahel 0,25. Määrata nõõri tõmme.

Joonis 2.

Kuidas muutub vastus, kui kehad A ja B ära vahetada? Milline on kummalgi juhul ploki teljele mõjuv jõud?

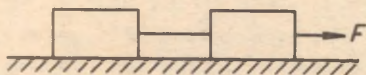
88. Joonisel 3 kujutatud seadmes on kehade massid m_0 , m_1 ja m_2 . Ploki ja paelte massid on tähtsusetult väikesed ning samuti ei tule arvesse hõõrdumine plokis. Kehade m_1 ja m_2 ning laua vaheline hõõrdeegur on k . Määrata 1) kiirendus a , millega kogu süsteem liigub ning 2) kehi m_1 ja m_2 ühendavat paela pingutav jõud T .

Joonis 3.

89. Horisontaalsele lauale on asetatud raske keha. Laua ja keha vaheline hõõrdetegur on 0,1. Kui suure horisontaalse kiirenduse peab andma lauale, et keha sellelt maha libiseks?

90. Kaks ühesugust keha on ühendatud niidiga ning asetatud täiesti siledale horisontaalsele lauale (joon. 4).

Joonis 4.

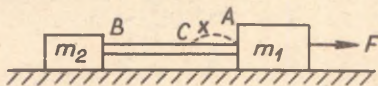
Niit kannatab kuni 2 N-list tõmmet. Millise jõu F peab rakendama ühele kehale, et niit katkeks?

Kas muutub vastus, kui mõlema keha ja laua vahel mõjuvad hõõrdejõud ning hõõrdetegurid kummagi keha puhul on võrdsed?

91. Väike keha massiga m asub siledal horisontaalsel pinnal. Ajahetkel $t_0 = 0$ hakkab sellele kehale mõjuma jõud, mille sõltuvus ajast on määratud valemiga $F = at$, kus $a = \text{const}$. Selle jõu suund moodustab horisondiga jääva nurga α . Leida:
- keha kiirus hetkel, mil keha lahkub pinnast;
  - selleks hetkeks läbitud tee pikkus.
92. Lifti (koos koormusega) mass on 800 kg. Missuguse kiirendusega ning millises suunas liigub lift, kui seda kandvat trossi pingutav jõud on 1) 11,7 kN, 2) 5,9 kN?
93. a) Kaks keha massiga $m_1 = 20$ kg ja $m_2 = 12$ kg on ühendatud jäigalt homogeense varda abil, mille pikkus $l = 4$ m ja mass $m = 8$ kg, ning asetatud täiesti siledale horisontaalsele lauale (joon. 5). Sellisele süsteemile rakendatakse lauaga paralleelne jõud $F = 196$ N. Mida näitaks dünamomeeter, kui see lülitada 1) punkti A, 2) punkti B, 3) punkti C, mis on kaugusel $x = 1$ m punktist A?
- b) Vastata samadele küsimustele, kui kirjeldatud süsteemile on rakendatud jõu F asemel jõud $F' = 440$ N suunaga vertikaalselt üles ning süsteem saab vertikaalsihis

vabalt liikuda.

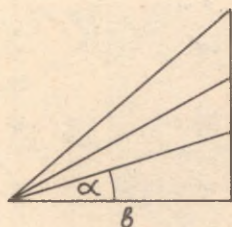

Joonis 5.

94. Horisontaalsel tasapinnal asuvale kehale massiga 10 kg on rakendatud nurga α all horisondiga mõjuv jõud F , mistõttu keha libiseb ühtlaselt mööda pinda. Keha ja tasapinna vaheline hõõrdetegur on 0,4. Millise α väärtuse puhul on jõud F minimaalne? Määrata jõu F miinimumväärtus.
95. Kõis lebab laual nii, et osa temast ripub üle lauaserava alla, ning hakkab libisema, kui allarippuva osa pikkus moodustab 25% kõie kogupikkusest. Määrata kõie ja laua vaheline hõõrdetegur.
96. Keha libiseb mööda kaldpinda raskusjõu mõjul, hõõrdejõud on seejuures võrdeline normaalrõhumisega kaldpinnale (võrdetegur k) ning ei olene kiirusest. Määrata keha kiirendus a , kui pinna kaldenurk horisondi suhtes on α .
97. Vagun tõuseb 10° -se kaldenurgaga mäkke kiirendusega $0,3 \text{ m/s}^2$. Vaguni laes ripub nööri otsas keha massiga 200g. Määrata nöörile mõjuva jõu väärtus ja suund.
98. Keha massiga 100 kg asub kaldpinnal, mis moodustab horisondiga 20° -se nurga. Keha ja pinna vaheline hõõrdetegur on 0,4. Millistes piirides võib muutuda sellele kehale paralleelselt kaldpinnaga rakendatud jõud, et keha seejuures jääks paigale?
99. Kaldpinnale on asetatud raske plaat. Pinna kaldenurka α saab soovikohaselt muuta. Libisedes mööda kaldpinda alla läbib plaat pinna kahes asendis ($\alpha_1 = 45^\circ$ ja $\alpha_2 = 60^\circ$) võrdsetes ajavahemikes võrdsete rõhtprojektsioonidega

teelõigud. Määrata nurga α maksimaalne väärtus, mille juures plaat ei hakka mööda kaldpinda alla libisema.

100. On antud mitu kaldpinda ühise alusega b , mis moodustavad horisondiga nurgad $\alpha_1, \alpha_2, \dots$ (joon. 6).

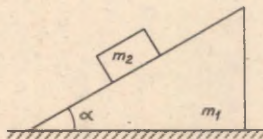

Joonis 6.

$\alpha_1 = 45^\circ$ puhul keha allalibisemise ajad oleksid võrdsed?

- 1) Millise nurga α puhul libiseb keha mööda kaldpinda alla minimaalse ajaga? Vaadelda kahte juhtu: a) keha libiseb hõõrdumiseteta ning b) hõõrdetegur $k = 0,25$
- 2) Milline peab olema hõõrdetegur, et $\alpha_1 = 60^\circ$ ja

101. Horisontaalsele pinnale on asetatud prisma massiga m_1 ja nurgaga α ning sellele klots massiga m_2 (joon. 7). Missuguse kiirendusega a , hakkab liikuma prisma, kui hõõrdumine puudub täielikult?

Joonis 7.

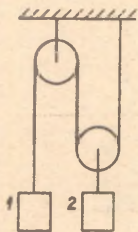
102. Väike keha "visati" üles mööda kaldpinda, mis moodustab horisondiga nurga 15° . Määrata hõõrdetegur keha ja kaldpinna vahel, kui keha tõusu aeg osutus kaks korda väiksemaks kui tagasilaskumise aeg.
103. Üle liikumatu ploki rippuva paela ühe otsa külge on kinnitatud koormus $0,8 \text{ kg}$. Millise kiirendusega see koormus hakkab liikuma, kui 1) paela teisest otsast tõmmata jõuga $9,8 \text{ N}$, 2) paela teise otsa riputada koormus kaaluga $9,8 \text{ N}$?
104. Üle liikumatu ploki asetatud paela otstele on kinnitatud koormused 2 kg ja 3 kg . Milline on paelale mõjuv tõmbejõud süsteemi vabal liikumisel? Kui suur jõud mõjub

seejuures ploki teljele?

105. Üle liikumatu ploki ripub nööri. Ühel ja samal hetkel haaravad nööri otstest kinni kaks ahvi massiga 20 kg ja 25 kg. Kergem ahv jääb nööri otsa rippuma, teine aga hakkab mööda nööri üles ronima nii, et ta püsib kogu aeg samal kõrgusel. Millise aja jooksul tõuseb väiksem ahv 19,6 m võrra kõrgemale? Nööri ja ploki mass ning hõõrdumine jätta arvestamata.
106. Kõis pikkusega 12 m ning massiga 6 kg on asetatud üle liikumatu ploki. Olnud algul tasakaalus, hakkab ta selgelt maha libisema. Määrata tõmme kõie keskpaigas, kui tema ühe otsa pikkus on 8 m.

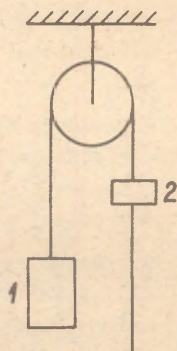
107.

Joonis 8.

Määrata kummagi keha kiirendused a_1 ja a_2 ning paela pingsus T joonisel 8 kujutatud süsteemis, kui kehade massid on m_1 ja m_2 . Plokkide ja paela mass jätta arvestamata. Liikumine lugeda hõõrdumisvabaks.

108. Üle kerge ning hõõrdumiseta pöörleva plokiratta (joon. 9) ripub pael, mille ühte otsa on kinnitatud keha 1 massiga m_1 . Mööda paela teist otsa jääva kiirendusega a_2 paela suhtes libiseb rõngas 2 massiga m_2 . Määrata keha m_1 kiirendus a_1 ning paela ja rõnga vahel mõjuv hõõrdejõud F .

Joonis 9.

109. Üle liikumatu ploki asetatud paela otstes ripuvad koorused m_1 ja m_2 . Arvestamata ploki ja paela masse ning hõõrdumist, määrata selle süsteemi massikeskme

kiirendus a .

110. Liftikabiini lakke on kinnitatud plokk ning üle selle asetatud paela otastele koormused massiga m_1 ja m_2 . Kabiin hakkab tõusma jääva kiirendusega w . Jättes arvestamata ploki ja paela massid ning hõõrdumisjõud, määrata:
- 1) koormuse m_1 kiirendus liftisõhti ja -kabiini suhtes;
  - 2) jõud, millega plokk mõjub kabiini laele.
111. Aerostaat massiga m laskub jääva kiirendusega a . Kui palju peab vähendama aerostaadi koormust, et ta hakkaks tõusma sama suure kiirendusega?
112. Kerakujuline kuulike läbimõelduga 4 mm, mille aine tihedus on 1 g/cm^3 , langeb õhus. Määrata selle liikumise kiiruse piirväärtus (püsijäänud kiirus), võttes õhutakistuse valemis $R = kSv^2$ (S - frontaallõike pindala, v - kiirus) k väärtuseks 0,25 SI ühikut.
113. Milline peab olema langevarju läbimõõt, et langemise kiiruse piirväärtus oleks 5 m/s, kui langevarju ja koormuse kogumass on 100 kg? Õhutakistuse valemis $R = kSv^2$ $k = 1,6$ SI ühikut.
114. 1) Õõnsa alumiiniumkera läbimõõt on 4 cm ning tema mass 5 g. Arvutada selle kera langemiskiiruse piirväärtus õhus, kui takistusjõu valemis $R = kSv^2$ $k = 0,25$ SI ühikut.
- 2) Milliseks osutub kiiruse piirväärtus, kui samade välismõõtmetega kera on massiivne?
115. Kaks samast ainest valmistatud ümmargust kuulikest langevad õhus. Õhutakistus kuulikeste liikumisele on võrdeline nende frontaallõike pindalaga ning kiiruse ruuduga. Kuidas suhtuvad kuulikeste püsijäänud kiirused, kui nende raadiuste suhe on 2?
116. Takistusjõud kera liikumisel õhus on avaldatav valemiga $R = c\rho Sv^2$, kus ρ on õhu tihedus ning c kera

kujutegur. Teades, et 1 cm-se läbimõõduga ümmarguste jääkuulikeste langemisel nende kiiruse piirväärtus on 15,2 m/s ja et $\rho = 1,25 \text{ g/dm}^3$, arvutada sfääri kujutegur c .

117. Olgu veetakistus paadi (massiga m) liikumisele võrdeline selle kiirusega $\vec{F} = -r\vec{v}$. Kuidas sellisel juhul oleneb paadi kiirus tee pikkusest s , kui aega hakatakse lugema hetkest, mil paat liikus kiirusega v_0 ja puri langetati?

5. Töö ja energia. Energia ja impulsi jäävus

118. Kui palju tööd tuleb teha, et tõsta koormus massiga 100 kg 4 m kõrgusele 2 s kestel, kui tõstmine toimub ühtlaselt kiirenevalt?
119. Keha massiga 100 kg tõstetakse kaldpinna abil, mille pikkus on 2 m ja nürk horisondiga 30° . Kui palju tööd tuleb teha seejuures, kui liikumine toimub kiirendusega 1 m/s^2 ning hõõrdetegur on 0,1?
120. Vagonett liikus horisontaalsel teel jääva jõu mõjul 5 m ning saavutas kiiruse 2 m/s. Määrata selle jõu töö, kui vagoneti mass on 400 kg ning hõõrdetegur 0,01.
121. Kivi massiga 2 kg, langedes vabalt 40 m kõrguselt, tungib maa sisse 5 cm sügavusele. Kui suur on maa keskmine vastupanujõud?
122. Rammiga, mille mass on 900 kg ning mis langeb 1,5 m kõrguselt, lüüakse vaia maa sisse. Iga löögiga läheb vai 3 cm sügavamale. Arvutada löögi keskmine jõud ja kestus.
123. Püssikuul, mille mass on 10 g, liikudes horisontaalselt kiirusega 200 m/s, tungis laudseina 4 cm sügavusele.
1. Määrata laua keskmine vastupanujõud ja kuuli liikumise kestus lauas, pidades seda liikumist ühtlaselt aeglustuvaks.
  2. Mis sünnib samades tingimustes, kui laua paksus on ainult 2 cm?

124. Kuul läbis puitlaua paksusega h ning tema kiirus muutus selle tagajärjel väärtuselt v_0 väärtuseni v . Määrata laua läbimise aeg, lugedes puidu vastupanujõu kuuli liikumisele võrdeliseks kiiruse ruuduga.
125. 400 g-ne kivi visati 50 m kõrguselt horisontaalse algkiirusega 20 m/s. Määrata kivi potentsiaalne ja kineetiline energia 2 s pärast. Õhutakistus jätta arvestamata.
126. Vagun massiga 20 t liigub kiirusega 54 km/h. Pidurdamisel jääb vagun seisma 1 min 40 s jooksul. Määrata pidurdava jõu keskmine väärtus.
127. Üle liikumatu plokki sümmeetriliselt rippuv 20 m pikkune nõör on algmomendil tasakaalus. Väikese tõuke tõttu hakkab nõör plokilt maha libisema. Milline on nõõri kiirus hetkel, mil ta lahkub plokilt? Ploki mass jätta arvestamata.
128. Horisontaalset teed mööda mingi algkiirusega liikunud 12 t-ne vagun hakkab hõõrdumise tõttu liikuma ühtlaselt aeglustuvalt ning jääb seisma 30 s jooksul, läbinud seejuures 18 m pikkuse tee. Määrata vaguni algkiirus, hõõrdejõud ja hõõrdetegur.
129. Uisutaja massiga 50 kg liigub ühtlaselt horisontaalset teed mööda. Kui uisutaja lakkab töötamast, hakkab ta liikuma ühtlaselt aeglustuvalt, ning läbinud 25 s kestel 60 m pikkuse tee, jääb seisma. Määrata a) hõõrdetegur, b) võimsus, mis uisutaja kulutas, liikudes ühtlaselt.
130. Trammivagun hakkab liikuma horisontaalsel teel jääva kiirendusega $0,5 \text{ m/s}^2$. 12 s pärast lülitatakse mootor välja ning vagun liigub ühtlaselt aeglustuvalt kuni seismajäämiseni. Liikumise mõlemal etapil on hõõrdetegur 0,1. Määrata 1) liikumise maksimaalne kiirus; 2) liikumise kestus; 3) vaguni kiirendus pidurdamisel; 4) liikumise kogu ulatus.

131. Kelk libiseb jäämäelt kõrgusega h ning peatub horisontaalsel jääväljal kaugusel s mäe tipust horisontaalsihis. Tõestada, et hõõrdetegur $k = h/s$.
132. Jalgratturi (koos rattaga) mass on 80 kg. Hakates liikuma paigalseisust mööda horisontaalset teed jääva jõu mõjul, saavutab ta ühe minuti jooksul kiiruse 18 km/h. Takistusjõud sellel liikumisel on sõltumatu kiirusest ning võrdne 4,9 N-ga.
- 1) Arvutada jalgratturi poolt arendatav liikuma panev jõud.
  - 2) Määrata selle aja jooksul jalgratturi poolt sooritatud töö ning seejuures arendatav võimsus.
  - 3) Saavutanud kiiruse 18 km/h, lakkab jalgrattur töötamast ning veereb edasi mööda horisontaalset teed. Kui pika tee ta läbib kuni peatumiseni samades tingimustes?
133. Suurte kiirustega liikumiste uurimiseks vaadeldakse reaktiivmootoriga käivitatava kelgu liikumist mööda horisontaalseid rööpaid pikkusega 615 m. Kogu liikuva süsteemi mass on 50 kg ning ta libiseb ilma hõõrdumiseta.
1. Kütus tekitab 1,4 sekundi jooksul jõu 14,7 kN.
    - a) Milline on seadme kiirendus?
    - b) Arvutada kiirus 1,4 s lõpuks.
    - c) Kui pika tee läbis kelk selle aja jooksul?
  2. Pärast kütuse põlemise lõppu jääb seade vabaks iga-suguste jõudude mõjust.
    - a) Milline on kelgu edasine liikumine?
    - b) Kui kaua peab see kestma, kui soovetakse pidurdada kelk tee viimasel 100 meetril?
  3. Pidurdamine teostatakse jääva takistusjõu abil.
    - a) Milline peab olema selle jõu väärtus?
    - b) Milline on seejuures kiirendus?
    - c) Kui kaua kestab pidurdamine?
    - d) Kui kaua kestab kogu liikumine?

134. Kaevanduse tõstuki mass on 4 t ning kaevu sügavus 280 m.

- 1) Soovitakse, et laskumisel kaevu liiguks tõstuk ühtlaselt kiirenevalt 50 m ulatuses ning saavutaks selle teelõigu lõpuks kiiruse 30 km/h, et ta pärast seda liiguks ühtlaselt 200 m ja lõpuks ühtlaselt aeglustuvalt ning saabuks lõpp-punkti kiirusega null.

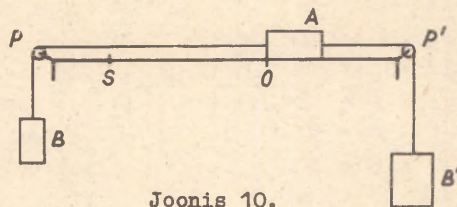
Kui suurt tõmbejõudu peab rakendama kaablile igal etapil, et kindlustada niisugune liikumine? Kui pika kestusega on liikumise iga etapp? Kui kaua kestab laskumine?

- 2) Sõega täidetud tõstuki mass on 10 t ning seda soovitakse tõsta samas režiimis, milles toimus laskumine. Vastata kõigile punktis 1 esitatud küsimustele.

135. Keha A massiga $M = 1660$ g on asetatud pikale horisontaalsele lauale (joon. 10) ning ühendatud kahe nööri abil kehadega B ja B', mis ripuvad vabalt ning mille massid on vastavalt $m = 490$ g ja $m' = 300$ g. Nööri ja plokkide P ja P' massid, samuti ka kõik hõõrdejõud lugeda tähtsusetult väikesteks. Lastud vabaks, hakkab süsteem liikuma ühtlaselt kiirenevalt.

- 1) Määrata selle liikumise kiirendus.
- 2) Arvutada nööri AB ja AB' mõjuvad tõmbejõud ning määrata otseselt nende tõmbejõudude vahe.
- 3) Arvutada aeg, mille kestel keha A, hakates liikuma paigalseisust punktis O, jõuab punkti S, kusjuures $OS = 219$ cm. Määrata punkti S läbimise kiirus.
- 4) Hetkel, mil keha A on punktis S, katkeb nöör AB. Milline on süsteemi A ja B' edasine liikumine? Millise aja kestel, arvates lähteasendist O, jõuab keha A samasse asendisse tagasi?
- 5) Arvutada kahel erineval viisil nööri AB' tõmme pärast nööri AB katkemist.

Joonis 10.

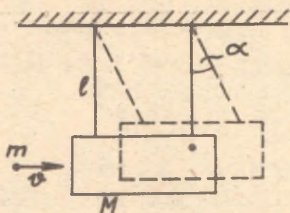
136. 1) Vagun massiga 20 t hakkab veerema ilma algkiirusega mööda kaldpinda, mille kallak on 0,02. Jättes arvestamata kõik liikumist takistavad jõud, kirjutada vaguni liikumise võrrand. Määrata kiirus, mille vagun saavutab, läbinud 500 m, arvates lähtepunkti.
- 2) Hetkel, mil vagun on läbinud 500 m, vajutatakse pidurile. Piduri mõju on ekvivalentne liikumisega vastassuunalise jõuga, mille väärtus on 10% vaguni kaalust. Kui pika tee läbib vagun pidurdamisel kuni seismajäämiseni? Kui palju soojust eraldub pidurdamisel?
- 3) Vaguni lakke on niidi abil riputatud väike raske kuulike. Millise nurga moodustab niisugune pendel vertikaaliga eelnevalt kirjeldatud liikumise kummaski faasis?
137. Kivi massiga 50 g visati 20 m kõrguselt vertikaalselt alla algkiirusega 18 m/s. Maapinnale langes see kiirusega 24 m/s. Kui palju energiat kulub õhutakistuse ületamiseks?
138. Molekul, mille mass on $4,65 \cdot 10^{-26}$ kg, liikudes kiirusega 600 m/s, põrkab elastselt vastu anuma seina. Kui suure impulsi saab sein, kui põrge toimub 1) risti seinaga, 2) põrkenurk on 60° ?
139. Veejuga läbimõõduga 2 cm langeb risti paigalseisvale plaadile. Joa kiirus on 10 m/s. Määrata joa rõhuline plaadile, arvestades, et vesi tagasi ei põrka.

140. Veejuga ristlõikepindalaga 6 cm^2 langeb seinale 60° -se nurga all seina normaalsega ning põrkab seinalt tagasi kiirust kaotamata. Kui suur jõud mõjub seinale, kui joa joonkiirus on 12 m/s ?
141. Raske vasar massiga M , liikudes kiirusega V , lööb väikest paigalseisvat teraakuulikest massiga m . Millise kiiruse U saab kuulike löögil, eeldades, et löök on absoluutselt elastne ja $M \gg m$.
142. Elastne kuulike langeb elastsele kaldpinnale, mis moodustab horisondiga nurga 37° , läbinud enne põrkumist 20 cm . Millisel kaugusel (mööda kaldpinda) esimesest põrkepunktist langeb kuulike teist korda kaldpinnale?
143. Kaks mitteelastset kuuli liiguvad teineteisele vastu nii, et nende tsentrid on samal sirgel. Kuulide massid on 300 g ja 600 g ning nende kiirused vastavalt 2 m/s ja 1 m/s . Määrata kuulide kiirused pärast põrget ning deformatsiooniks kulunud energia.
144. Kaks kerakujulist kuuli massiga 4 kg ja 3 kg liiguvad teineteisele vastu kiirusega 5 m/s ja 2 m/s . Kui palju energiat kulub kuulide deformeerimiseks nende absoluutselt mitteelastsel tsentraalsel põrkel?
145. Ümmargune kuul massiga 2 kg liigub kiirusega 10 m/s ja põrkab tsentraalselt paigalseisva kuuliga, mille mass on 8 kg . Määrata kumnagi kuuli kiirus pärast põrget, pidades kuule absoluutselt elastseiks.
146. Kaks ümmargust kuuli, mille massid on 200 g ja 800 g , liiguvad samas suunas nii, et nende tsentrid püsivad samal sirgel. Väiksem kuul liigub kiirusega 4 m/s suurema järel, mille kiirus on 1 m/s . Leida kuulide kiirused pärast põrget kahel juhul: kui põrge on 1) mitte-elastne, 2) elastne.
147. Tuumatehnikas on sageli vaja aeglustada neutroneid. Seda tehakse grafiidi või raske vee abil. Arvutada, mitu korda väheneb neutroni energia, kui neutron põrkab

absoluutselt elastselt ning tsentraalselt 1) süsiniku tuumaga, 2) raske vesiniku tuumaga.

148. Kolm ühesugust ümmargust kuul ripuvad võrdse pikkusega paralleelsete niitide otsas, kusjuures iga kuul puudutab ülejäänud kahte. Üks kuul kallutatakse teiste kuulide tsentreid ühendava sirgjooniga risti olevas suunas ja vabastatakse. Kui kuul pöörduv lähteolekusse tagasi, on tema kiirus $\vec{v}_0$. Millise kiiruse saavad kuulid pärast absoluutselt elastset põrget?
149. Vasar, mille mass on 200 kg, langeb detailile, mille mass koos alasiga on 2500 kg. Löögi alghetkel on vasa kiirus 2 m/s. Määrata energia kulu 1) detaili deformeerimiseks, 2) vundamendi põrutuseks ning 3) protsessi kasutegur.
150. Liivaga täidetud kast massiga $M = 20$ kg on riputatud lakke nelja $\ell = 1$ m pikkuse traadi abil (joon. 11).

Joonis 11.

Näisugust ballistilist pendlit tabab horisontaalselt kiirusega v lendav püssikuul massiga $m = 12$ g ning tungib sisse. Selle tulemusena kaldub pendel vertikaalasendist nurga $\alpha = 10^\circ$ võrra. Määrata nendest andmetest kuuli kiirus v .

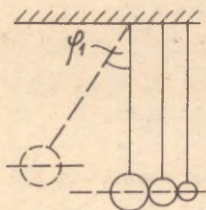
151. Püssikuul massiga 20 g, lennates horisontaalselt kiirusega 400 m/s, tabab 4 m pikkuse paela otsas ripuvat kera, mille mass on 5 kg, ning tungib selle sisse. Määrata nurk, mille võrra kaldub kera kandev pael vertikaalasendist kõrvale.
152. Kuul massiga 5 g lendab horisontaalselt kiirusega 500 m/s ning tabab kerge varda otsas ripuvat kera massiga 0,5 kg ja tungib sisse. Varda ülemine ots on kinnitatud horisontaalse telje külge, mille ümber ta saab vabalt pöörle-

da. Milline peab olema varda pikkuse piirväärtus, et kuuli löögi tõttu kera teeks täisringi ümber selle telje?

153. Horisontaalsele lauale asetatud puuklotsi, mille mass on 600 g, tulistatakse püstolist kuuliga, mille mass on 10 g ning mis tabab klotsi, liikudes horisontaalse kiirusega v , ja tungib selsse. Löögi tulemusena libiseb klots mööda lauda 5,5 m. Määrata kuuli kiirus v , teades, et hõõrdetegur klotsi ja laua vahel on 0,4. Analüüsida energiakulu jaotust hõõrdumisele klots - laud ja kuul - klots.
154. Kaks kuulikest, mille massid on m ja $2m$, ripuvad paralleelsete niitide otsas, kumbki pikkusega ℓ , nii, et kuulikeste tsentrid on samal nivool ning kuulikesed ise puudutavad teineteist. Raskema kuulikesega pendel kallutatakse niitide tasapinnas 90° võrra ning siis vabastatakse. Kui kõrgele tõusevad kuulikesed pärast põrget, kui põrge on 1) absoluutselt mitteelastne, 2) absoluutselt elastne?

155. Kolm elastset kuulikest ripuvad paralleelsete niitide otsas nii, et nende tsentrid asuvad samal horisontaalsirgel ning kuulikesed puudutavad üksteist (vt. joon. 12). Iga kuulikese tsenter asub niidi kinnituspunktist

Joonis 12.

kaugusel ℓ . Kuulikeste massid $m_1:m_2:m_3 = 4:2:1$. Suurem kuul kallutatakse tema tasakaaluasendist nurga φ_1 võrra nii, et tema niit jääb samasse tasandisse teiste niitidega, ning siis vabastatakse. Millise kiiruse u_3

saab põrgete tulemusena kolmas kuulike ning kui suure nurga φ_3 võrra kaldub tema kandeniit vertikaalasendist?

156. Mürsk lendas horisontaalselt kiirusega 100 m/s ning lõhes kaheks tükiks massiga 2 kg ja 8 kg . Esimene tükk lendas samas suunas edasi kiirusega 160 m/s . Määrata teise kiiruse suund ja väärtus.
157. Paat, mille pikkus on L ning mass M , seisab vaikselt järve vee pinnal risti kaldaga. Inimene massiga m asub paadi ühes otsas. Kui palju nihkub paat kalda suhtes, kui inimene läheb paadi teise otsa?
158. Platvorm, mille mass on 10 t , saab hõõrdumisvabalt liukuda horisontaalsetel rööbastel. Platvormile on jäigalt kinnitatud kahur massiga 2 t , mille toru asub rööbaste sümmeetriatasapinnas ning moodustab horisondiga nurga 30° . Kahurist tulistatakse välja mürsk, mille mass on 10 kg ning algkiirus 1000 m/s . Määrata platvormi liikumise kiirus pärast lasku, kui ta enne lasku liikus kiirusega 10 m/s . Vaadelda kahte võimalikku juhtu (tulistamine toimub 1) platvormi liikumise suunas, 2) sellega vastupidi).
159. Rööbastel seisva platvormi (massiga M) äärel seisavad kaks inimest (massiga m kumbki). Arvestamata hõõrdumist, määrata platvormi kiirus pärast seda, kui inimesed hüppavad ühesuguse horisontaalse kiirusega u (platvormi suhtes) sellelt maha rööbaste sihis 1) mõlemad korraga ning 2) üksteise järel. 3) Kummal korral on platvormi kiirus suurem?
160. Raketist voolab välja gaasijuga kiirusega 5 km/s raketi suhtes. Jättes arvestamata raketi massi muutumise gaaside väljavoolamise tõttu (lugedes raketi massi püsivalt võrdseks 10 tonniga) ning õhutakistuse raketi liikumisele, arvutada, milline peaks olema ühes sekundis eralduv gaasihulk, et raketit tõuseks vertikaalselt kiirendusega 8 m/s^2 .
161. Raketit algmassiga m_0 (kg) paiskab välja gaase kiirusega u (raketi suhtes), kusjuures $\frac{dm}{dt} = -r$ (kg/s).
- a) Kirjutada diferentsiaalvõrrand, mis seaks raketi

kiiruse tema jäämassiga, ning lahendada see võrrand.

b) Määrata raketi kiirendus alghetkel, jättes arvestamata raskusjõu mõju.

c) Kui $u = 2 \text{ km/s}$, siis milline peaks olema r väärtus, et alghetkel tekiks reaktiivjõud 10^6 N ?

162. Algul paigal olnud rakett hakkab välja paiskama gaase ühtlase joana kiirusega 300 m/s (raketi suhtes). Sekundi kestel väljub raketist 90 g gaase. Raketi algmass oli 270 g . 1) Kui palju aja möödudes saavutab rakett kiiruse 40 m/s ? 2) Millise kiiruse saavutab rakett, kui laengu mass oli 180 g ? Ohutakistus jätta arvestamata.

6. Ringliikumine ja gravitatsioon

163. Kuulike massiga 100 g tiirleb ringjoont mööda horisontaalse telje ümber, olles seotud teljega niidi abil, mille pikkus on 30 cm . Niit kannatab tõmmet kuni $6,8 \text{ N}$. Missuguse nurkkiiruse juures ta katkeb?
164. Viljapeksumasina trumli mass on 100 kg ning ta pöörleb sagedusega 1000 pööret minutis. Eeldame, et pauduliku reguleerimise tõttu asetseb trumli massikese 1 m võrra väljaspool pöörlemistelge. Kui suur kõikumine tekib selle tagajärjel vooli rõhumises laagritele?
165. Trossi otsa on riputatud 100 kg -ne koormus. Millise maksimaalse nurga võrra võib kallutada trossi vertikaalasendist, et ta ei katkeks koormuse võnkudes? Tross katkeb $1,47 \text{ kN}$ -se jõu mõjul.
166. Kausil on pöördparaboloidi kuju vertikaalse teljega z , tema lõikumisel vertikaaltasandiga tekib joon, mille võrrand on $z = k(x^2 + y^2)$. Kausi seesmist siledat pinda mööda libiseb kõrguselt h alla väike keha, mille mass on m . Määrata jõud F , millega see keha rõhub kausi põhjale.
167. Keha liigub mööda ringjoont raadiusega 1 m ning temale mõjub tsentripetaaljõud $9,8 \text{ N}$. Määrata selle keha kinetiline energia.

168. Mootorrattur sõidab horisontaalset teed mööda. Milline peab olema minimaalne kiirus, et ta saaks väljalülitatud mootoriga teha 4-m raadiusega "surmasõlme"? Hõõrdumine, õhutakistus ning pöörlemise energia jätta arvestamata.
169. Väike keha libiseb hõõrdumiseta alla kaldpinnalt, mille kõrgus on h . Kaldpind läheb üle silmuseks raadiusega R . Millisel kõrgusel h_1 langeb keha silmusest välja? Milline peab olema kaldpinna kõrgus h , et keha sooritaaks "surmasõlme"?
170. Kera pinna lagipunktist hakkab hõõrdumiseta libisema väike keha. Millisel kõrgusel, arvates kera keskpunktist, lahkub see keha kera pinnalt?
171. Tsentrifugaalregulaatori mudel pöörleb, tehes 3 pööret sekundis. Määrata varraste kaldenurk vertikaalsihiga, kui varda pikkus on 14 cm. Varraste mass jätta arvestamata.
172. Millise nurkkiirusega peab pöörlema karussell, et pöörlemisel ringi külge kinnitatud korvikeste kandevarvad moodustaksid vertikaalasendiga nurga $\varphi = 60^\circ$? Ringi raadius $R = 5$ m, kandevarbade pikkused $\ell = 5$ m.
173. a) Teekurvil kallutas jalgrattur end 10° võrra vertikaalasendist. Millise kiirusega ta sõitis, kui kurvi raadius on 60 m?
- b) Millise maksimaalse kiirusega saab sõita jalgrattur 50-m raadiusega kurvil, kui asfaldi ja jalgrattakumide vaheline hõõrdetegur on 0,3? Kui suure nurga võrra peab jalgrattur ennast kallutama?
174. Autokumide ja teekatte vaheline hõõrdetegur on k . Kui suure maksimaalse kiirusega v_m saab auto sõita horisontaalsel teekurvil raadiusega R ? Mitu korda peab auto vähendama kiirust kurvi ohutuks läbimiseks libeda teega, kui hõõrdetegur on normaalsest n korda väiksem?

175. Raudtee kurvi raadius on 300 m, rööbaste vahemaa 1,5 m. Kui suur peab olema rööbaste kõrguste vahe, et kiirusega 43,2 km/h sõitev rong ei avaldaks teele külgrõhmust?
176. Mootorrattur sõidab vertikaalse silindri seesmist pinda mööda. Silindri raadius on 11,2 m. Mootorratturi (koos mootorrattaga) massikese on 0,8 m kaugusel silindri pinna-st. Kummide ja silindri seina vaheline hõõrdetegur on 0,6. Millise minimaalse kiirusega peab mootorrattur sõit-ma? Millise nurga moodustab ta horisondiga?
177. Millise jõuga tõmbuvad kaks kokkupuutuvat ümmargust raud-kuuli, kumbki raadiusega 10 cm?
178. Maa ja Kuu tsentrite vaheline kaugus muutub 407 000 km-st 357 000 km-ni. Maa mass on 81 korda suurem Kuu mas-sist. Missugustes piirides asuvad punktid, kuhu asetatud kehale Maa ja Kuu avaldavad võrdset tõmmet?
179. a) Vertikaalselt üles lastud rakett tõusis 1600 km kõrgu-sele. Teades vaba langemise kiirendust maapinnal ($9,8 \text{ m/s}^2$) ning Maa raadiust (6400 km), määrata kiirendus, millega rakett hakkab alla langema.
b) Millisel kõrgusel maapinnast oleks vaba langemise kiir-endus 1 m/s^2 ?
180. Millise kiirenduse annab Päike Maa peal olevatele eseme-tele?
181. Stratostaat tõusis 22 km kõrgusele maapinnast. Missugu-se osa oma kaalust kaotavad stratostaadil olevad esemed?
182. Määrata planeedi kaugus Päikesest (D), kui on teada Päikese mass (M), planeedi tiirlemisperiood (T) ning gravitatsioonikonstant (γ).
183. Määrata Maa ja Kuu vaheline kaugus, kui on teada: Maa raadius (6400 km), Maa keskmine tihedus ($5,5 \text{ g/cm}^3$), Kuu tiirlemisperiood ümber Maa (27 ööpäeva).
184. Üks Saturni kaasläsi asub temast niisama kaugel kui Kuu Maast. Tema tiirlemisperiood on aga 10 korda väiksem kui Kuul. Määrata nendest andmetest Saturni ja Maa masside suhe.

185. Määrata raskuskiirendus Päikese pinnal, teades, et Päikese raadius on 108 korda suurem Maa raadiusest ning tema tihedus 4 korda väiksem Maa tihedusest.
186. Kuidas saaks määrata maakera massi ja keskmise tiheduse, kui on teada Maa raadius R , raskuskiirendus g Maa pinnal ja gravitatsioonikonstant g ?
187. Mingi planeet pöörleb nii, et tema pöörlemisperiood on 7 korda väiksem Maa pöörlemisperioodist. Milline peab olema selle planeedi tihedus, et kehad tema ekvaatoril oleksid kaalutud?
188. Kui palju energiat kuluks 1 g-se keha viimiseks maapinnalt lõpmata kaugele?
189. Määrata kaugusel r_0 Maa tsentrist asetseva keha (punktmass m) potentsiaalne energia.
190. Maa peale langeb väga suurelt kauguselt meteoriit massiga 1 t. Määrata selle meteoriidi kineetiline energia 200 km kaugusel maapinnast eeldusel, et õhutakistus puudub.
191. Maa tehiskaaslase tiirlemisperiood on 2 tundi.
- 1) Määrata selle kaaslase kaugus maapinnast, pidades tema trajektoori ringjooneks.
  - 2) Arvutada tehiskaaslase joon- ja nurkkiirus.
  - 3) Määrata raskuskiirendus kaaslase orbiidil, võttes maapinnal $g_0 = 9,8 \text{ m/s}^2$.
  - 4) Arvestades, et kaaslase mass on 50 kg, arvutada kogu energia, mis kulus tema orbiidile viimiseks.
192. Määrata Maa pealt visatud keha esimene ja teine kosmiline kiirus.
193. Kui lasta kosmiline rakett üles Kuu pinnalt, siis millise minimaalse kiiruse peaks temale andma, et ta jäädavalt lahkuks Kuult? Kuu mass on $7,4 \cdot 10^{22} \text{ kg}$, raadius 1700 km.
194. Millises punktis on Maad ja Kuud ühendaval sirgel nende ühise gravitatsioonivälja tugevus null? Võib arvestada,

et Maa mass on 81 korda suurem Kuu massist.

195. Peene varda mass on m ning pikkus l . Arvutada varda gravitatsioonivälja tugevus ja potentsiaal punktis, mis asub kaugusel a ($a > \frac{l}{2}$) varda keskpunktist varda sihis.
196. Õhukese ketta mass on m ning raadius R . Määrata selle ketta gravitatsioonivälja tugevus ja potentsiaal punktis, mis asub ketta teljel kaugusel a tema tasapinnast.

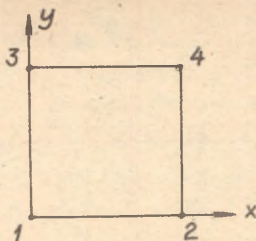
7. Staatika

197. a) Kolm jõudu - 9 N, 8 N ja 12 N - on rakendatud ühes punktis ja moodustavad omavahel täisnurgad. Määrata nende jõudude resultant.
- b) Sama ülesanne, kuid jõud on võrdsed ($\hat{=}$ 10 N) ja nendevahelised nurgad on 60° .
198. 10 kg-ne latern riputatakse tänava kohale köie abil, mis kannatab tõmmet kuni 490 N. Tänavala laius on 10 m ja latern peab asuma selle keskpäigas 5 m kõrgusel maapinnast. Kui kõrgele maja seintele tuleb kinnitada köie otsad?
199. 1,7 m pikkuse paela otsad on kinnitatud kahe samal kõrgusel asuva naela külge, mille vahemaa on 1,5 m. Paela keskel ripub 200 g-ne keha. Määrata paela pingutav jõud.
200. Kera massiga 5 kg toetub kahele tasapinnale, millest üks moodustab horisondiga 35° -se, teine 20° -se nurga. Määrata tasapindade reaktsioonid kera rõhumisele.
201. a) Kolm kuulikest ($m_1 = 100$ g; $m_2 = 400$ g; $m_3 = 500$ g) on asetatud täisnurkse kolmnurga tippudesse, mille kaatetite pikkused on 7 cm ja 3 cm (joon. 13). Määrata niisuguse süsteemi massikeskme koordinaadid.

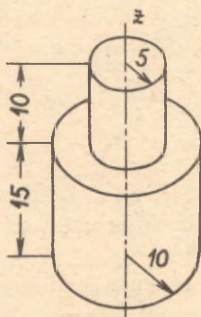
Joonis 13.

- b) Sama küsimus, kui neli kuuli-
kest ($m_1 = 300$ g; $m_2 = 400$ g;
 $m_3 = 200$ g; $m_4 = 100$ g) aset-
sevad ruudu tippudes, mille
külje pikkus on 10 cm (joon.
14).

Joonis 14.

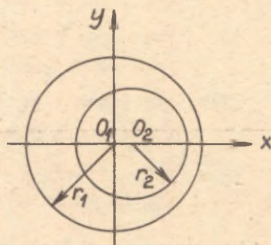
202.

Joonis 15.

Määrata joonisel 15 kujutatud
homogeense keha massikeskme
asukoht. Keha mõõtmed on antud
cm-tes.

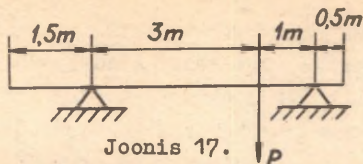
203. Homogeenses kettakujulises
plaadis raadiusega $r_1 = 5$ dm
on ümmargune ava raadiusega
 $r_2 = 3$ dm (joon. 16). Plaadi
ja ava tsentrete vahemaa
 $O_1O_2 = 1$ dm. Määrata niisugu-
se plaadi massikeskme asukoht.

Joonis 16.

204. Määrata homogeense poolketta massikeskme kaugus teda pii-
ravast diameetrist.
205. Määrata homogeense koonuse massikeskme kaugus tema alu-
sest.
206. Homogeensest materjalist valmistatud ümmarguse püstkoo-
nuse potentsiaalne energia on ühesugune koonuse püst-
ja pikaliasendis. Määrata selle koonuse moodustaja ja
telje vaheline nurk.
207. Kaele toele asetatud saelaulal seisab inimene (joon.17).
Laua kaal $Q = 800$ N, inimese kaal $P = 600$ N. Määrata
tugede reaktsioonid.

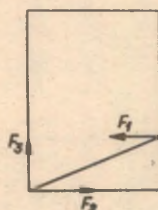

Joonis 17.

208. Kaalukangi pikkus $2\ell = 30$ cm, kangi mass $m = 300$ g, osuti pikkus $D = 30$ cm. Kui asetada tasakaalus oleva kaalu ühele kausile lisakoormus $\Delta m = 0,01$ g, nihkub osuti ots $k = 0,3$ cm. Määrata kaalukangi massikeskme kaugus prisma toetuservast.

209. Siledasse silindrilisse klaas-anumasse on asetatud klaaspulk (joon. 18). Silindri raadius on 7 cm, pulga pikkus 15 cm, tema mass 30 g. Määrata anuma seinte ja põhja reaktsioonid F_1 , F_2 ja F_3 .

Joonis 18.

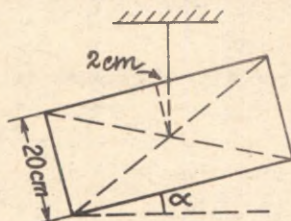
210. Kiiluga, mille tipunurk on 30° , lõhestatakse palki.

Milline peab olema hõõrdetegur k , et kiil tagasi ei libiseks?

211. Redel seisab horisontaalsel põrandal ning toetub vastu püstseina. Hõõrdetegur redeli ja põranda vahel on 0,5 ning redeli ja seina vahel 0,4. Redeli massikeskme asub selle keskpunktis. Määrata minimaalne nurk redeli ja põranda vahel, mille juures redel maha ei libise. Kas sellises asendis redel libiseb maha, kui inimene astub redeli 1) alumisele, 2) ülemisele pulgale?

212. Puitvarb pikkusega $\ell = 1$ m ning tihedusega $D = 0,8$ g/cm³ on riputatud ühte otsa pidi üles. Varva teine ots on vees. Millise nurga moodustab varb vertikaalsihiga tasakaaluasendis, kui varva ülemine ots asub veepinnast 1) $h_1 = 30$ cm, 2) $h_2 = 70$ cm kõrgusel?

213. 20 cm paksune pruss on riputatud üles nii, nagu see on näidatud joonisel 19: nõõri kinnituspunkt on nihutatud ülemise tahu keskpunktist 2 cm võrra. Missuguse nurga α moodustab pruss horisondiga tasakaalasendis?

Joonis 19.

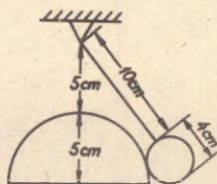
214.

Joonis 20.

Kaks ühesugust ümmargust kuuli ($R = 3$ cm; $m = 1$ kg) ripuvad võrdsete pikkustega paelte ($\ell = 12$ cm) otsas, mis on kinnitatud samas punktis (joon. 20). Määrata paeltele mõjuv tõmbejõud ning kuulide vastastikune surve.

215. Joonisel 21 kujutatud kuul toetub poolkera pinnale. Määrata teda kandvale paelale mõjuv tõmbejõud ning jõud, millega kuul mõjutab poolkera, kui kuuli mass on 80 g.

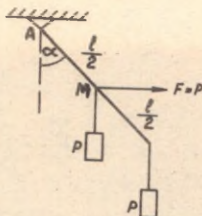

Joonis 21.

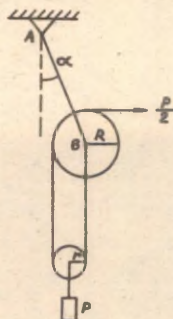
216. Joonisel 22 kujutatud varras saab vabalt pöörelda oma ülemise otsa A ümber. Varda keskpunktis M on rakendatud horisontaalne jõud F ning riputatud koormus P. Teine samasugune koormus P ripub varda alumises otsas. Missuguse nurga α moodustab varras vertikaalsihiga

süsteemi tasakaaluolekus, kui $F = P$ ning varras on kaalutu?

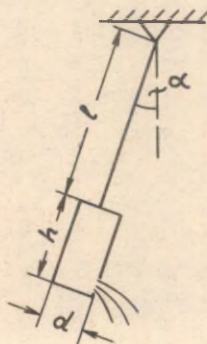
Joonis 22.

Joonis 23.

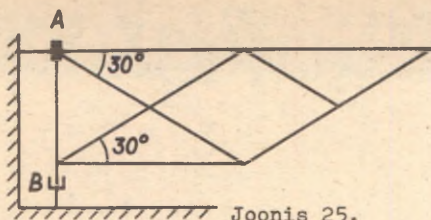
217. Joonisel 23 kujutatud süsteemis saab varras AB pöörlelda ülemise otsa A ümber. Plokiketaste raadiused $R : r = 2 : 1$. Millise asendi vertikaalsihi suhtes võtab varras süsteemi tasakaaluolekus, kui varras ja plokikettad on kaalutud?

218. Silindriline paak ($d = 20$ cm; $h = 1$ m) on jäigalt kinnitatud peene varva otsa ($\ell = 3$ m), mille teine ots on šarniiri abil kinnitatud lakke (joon. 24). Paak on täidetud veega, mis voolab välja paagi seinas selle põhja juures olevast külgevast pindalaga $S = 2$ cm². Millise nurga võrra kaldub vertikaalasendist kõrvale paaki kandev varras? Vee nivoo langemine paagis jätta arvestamata.

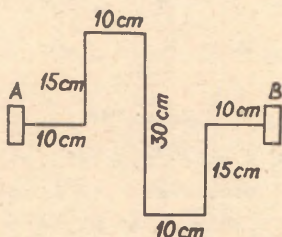
Joonis 24.

219. Joonisel 25 kujutatud värav on valmistatud ühesuguse ristlõikega raudvarbadest. Tugi A on ehitatud nii, et ta ei kannu vertikaalset koormust. Varda AB mass on 50 kg. Määrata tugele A ja B mõjuvad jõud.

Joonis 25.

220. Joonisel 26 kujutatud väntvõlli mudel on valmistatud

Joonis 26.

raudvitsast läbimõõduga 1 cm. Millist survet avaldab selline võll laagritele A ja B, kui ta pöörleb sagedusega 5 pööret sekundis: 1) hetkel, mil võll asub vertikaaltasandis ning 2) hetkel, mil ta on horisontaalasendis?

221. a) Kui palju tööd tuleb teha raudkuubi (massiga 200 kg) kantimisel, pöörates kuupi ühelt tahult teisele üle serva horisontaalsel tasapinnal?

b) Sama küsimus, kui kerge kuubikujuline kast servaga 1 m on pooleni täidetud veega.

222. Kuubikujulist kasti viidi horisontaalpinda mööda kaugusele L kahel viisil: 1) kantides üle serva; 2) libistades mööda pinda. Milline peab olema hõõrdetegur kasti ja pinna vahel, et mõlemal juhul tehtaks sama palju tööd?

8. Jäiga keha pöörlemine

223. Hooratas pöörleb sagedusega 10 pööret sekundis. Pidurdamisel hakkab ta pöörlema ühtlaselt aeglustuvalt ning pärast pidurdamise lõppu pöörleb uuesti ühtlaselt, kuid uue sagedusega 6 pööret sekundis.

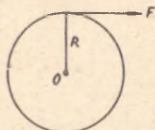

Määrata hooratta nurkkiirendus pidurdamisel ning pidurdamise kestus, teades, et pidurdamise jooksul tegi ta 50 pööret.

224. Kaks kuulikest massiga $m_1 = 40 \text{ g}$ ja $m_2 = 120 \text{ g}$ on ühendatud vardaga, mille pikkus $\ell = 20 \text{ cm}$ ning mass tähtsuselt väike. Määrata selle süsteemi inertsimoment telje suhtes, mis läbib tema massikeset ning on vardaga risti.
225. Neli ühesugust punktmassi m asuvad ruudu tipudes, mille külje pikkus on a . Määrata niisuguse süsteemi inertsimoment I telje suhtes, mis asub ruudu tasapinnas, läbib selle tsentrit ning moodustab 45° -st erineva teravnurga β ruudu diagonaaliga.
226. Määrata peene varda (m, ℓ) inertsimoment kolmel järgneval juhul: 1) telg läbib varda keskpunkti, moodustades sellega 30° -se nurga; 2) telg on paralleelne vardaga ning asub vardast kaugusel a ; 3) telg on risti vardaga ning asub selle keskpunktist kaugusel b .
227. Kui palju peab pikendama 75 cm pikkust ühtlast varrast, et tema inertsimoment varda keskpunkti risti vardaga läbiva telje suhtes kahekordistuks?
228. Määrata homogeense ketta inertsimoment telje suhtes, mis asub ketta tsentrist 20 cm kaugusel ning on risti tema tasapinnaga. Ketta mass on 0,7 kg, tema raadius 0,8 m.
229. Määrata Maa impulsimoment tema polaartelje suhtes. Maad võib pidada keraks raadiusega 6400 km ning keskmise tihedusega $5,5 \text{ g/cm}^3$.
230. Peenike varras, mille pikkus on 40 cm ning mass 100 g, pöörleb varda otspunkti temaga risti läbiva telje ümber, tehes 2 pööret sekundis. Määrata selle varda kineetiline energia.
231. Määrata ketta kineetiline energia, kui see pöörleb tema raadiuse keskpunkti ketta tasapinnaga risti läbiva tel-

je ümber, tehes kaks pööret sekundis. Ketta mass on 2 kg, tema raadius 20 cm.

232. Kera, mille mass on 5 kg ning raadius 20 cm, pöörleb tema välispinda puudutava telje ümber, tehes neli pööret sekundis. Määrata selle kera kineetiline energia.
233. a) 100 g-se massiga ketas veereb horisontaalset tasapinda mööda kiirusega 2 m/s. Määrata selle ketta kineetiline energia.
b) Sama küsimus rõnga kohta, mille mass ja kiirus on vastavalt 0,2 kg ja 1 m/s.
234. Millise osa moodustab pöörlemise energia kogu kineetilisest energiast 1) rõnga, 2) silindri ja 3) kera veermisel?
235. Kuulike läbimõõduga $d = 6$ cm veereb mööda põrandat ning jääb seisma $t = 2$ s pärast, läbinud tee pikkusega $s = 70$ cm. Määrata veermise hõõrdetegur k , pidades seda jäävaks.
236. 1) Homogeensele kettale (m, R), mis saab vabalt pöörelda ketta tsentrit risti tema tasapinnaga läbiva telje O ümber (joon. 27), on mähitud pael. Paela otsast tõmmatakse jõuga, mis võrdub poolega ketta kaalust. Kui pika aja t_1 jooksul teeb ketas esimese täispöörde?

Joonis 27.

matakse jõuga, mis võrdub poolega ketta kaalust. Kui pika aja t_1 jooksul teeb ketas esimese täispöörde?

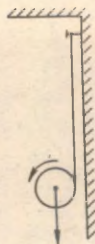
2) Sama ketas, olles pandud pöörlema sagedusega ν_1 , hakkab mitmesuguste takistuste tõttu pöörlema ühtlaselt aeglustuvalt ning jääb täielikult seisma aja t_2 jooksul. Kui palju täispöördeid N_2 teeb ketas pidurdamise kestel? Kui suur oli summaarne pidurdav moment?

237. Silinder massiga 10 kg on asetatud horisontaalsele teljele, mille ümber ta saab vabalt pöörelda. Silindrile on mähitud peal, mille otsas ripub 2 kg-ne viht. Millise kiirusega hakkab see laskuma?

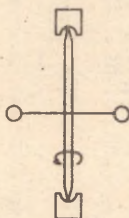
238. Horisontaalsele teljele on paigutatud rihmaratas raadiusega 8 cm. Rattale on mähitud pael, mille otsas ripub 1 kg-ne koormus. Laskudes ühtlaselt kiirenevalt, läbis koormus 1,6 m 2 s kestel. Määrata ratta inertsimoment.

239. Võlli ($R = 5$ cm) ümber on mähitu kaks paela, mille otsad on kinnitatud vertikaalse seina külge (joon. 28). Kui võll vabastada, hakkab ta mööda seina alla veerma. Millise nurkkiiruse saavutab võll, kui ta on laskunud $h = 2$ m võrra? Kui palju kulus selleks aega?

Joonis 28.

240.

Joonis 29.

Vertikaalsele võllile on kinnitatud sellega risti olev 1 m pikkune peenike varras (joon. 29), mille inertsimomendi võib jätta arvestamata. Varda kummaski otsas asuvad ühesugused kuulikesed ning kogu süsteem pöörleb mingi seadusega γ . Võlli pidurdamisel teeb see viimase 5 s jooksul N pööret. Kui kuulikeste kaugust teljest vähendada, siis samades

pidurdustingimustes teeb võll viimased N pööret 3 s jooksul. Milline on nüüd kuulikeste kaugus teljest?

241.

Joonis 30.

Peenike varras (m, ℓ) saab pöörelda vabalt horisontaalse telje O ümber, mis on risti vardaga ning läbib varda keskpunkti (joon. 30). Varda otspunkti A kinnitatakse väike kuulike - punktmass $m' = \frac{m}{3}$ ning otspunkti B samuti väike kuulike - punkt-

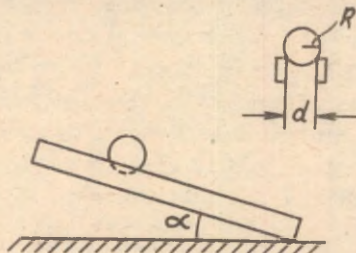
mass $m'' = \frac{m}{6}$. Süsteem vabastatakse joonisel 30 kujutatud horisontaalasendis.

- 1) Määrata varda pöörlemise nurkkiirenduse ε sõltuvus pöördenurgast φ ning arvutada ε väärtused varda otspunkti A asudes asendites A_0, A_1, A_2 ja A_3 (punktid A_1 ja A_2 jagavad kaare A_0A_3 võrdseteks osadeks). Varda pikkuseks võtta $\ell = 0,2$ m.
  - 2) Määrata punkti A kiirenduse tangentsiaal- ja normaalkomponendid selle asudes A_0 -s ja A_3 -s.
242. Hooratas pannakse pöörlema, rakendades talle momenti 39 Nm. Millise kineetilise energia saab hooratas, kui tema inertsimoment on $78 \text{ kg} \cdot \text{m}^2$ ning ühtlaselt kiirenev pöörlemine kestis 10 s?
243. Mootori võimsus on 1 kW, tema ankur teeb 240 pööret minutis. Määrata pöördemoment.
244. Mootor võimsusega 0,1 kW käivitab treipingi. Treipingil töödeldava puitsilindri läbimõõt on 6 cm ning ta pöörleb sagedusega 600 pööret minutis. Määrata jõud, millega tera lõikab laastu, arvestades, et treipingi võimsus moodustab 80% mootori võimsusest.
245. Et panna hooratas pöörlema sagedusega 8 pööret sekundis, tuli teha 1 kJ tööd. Millise impulsimomendi sai hooratas?
246. Kettakujuline hooratas ($m = 50 \text{ kg}$, $R = 20 \text{ cm}$) pöörleb, tehes 480 pööret minutis. Hõõrdumise tõttu jääb ta seisma. Määrata hõõrdejõu moment, kui ratas 1) jääb seisma 50 s jooksul, 2) teeb seisma jäämiseni 200 täispööret.
247. Võll ($m = 50 \text{ kg}$, $r = 10 \text{ cm}$) pöörleb, tehes 600 pööret minutis. Vastu võlli silindrilist pinda surutakse piduriklots jõuga 40 N, mistõttu võll jääb seisma 10 s jooksul. Leida hõõrdetegur.
248. Millise joonkiiruse saavutab kera keskpunkt, kui kera veereb alla 1 m kõrguselt kaldpinnalt?
249. Kaldpinnalt, mille kõrgus on h , veerevad alla 1) peenike rõngas ja 2) silinder. Millise kiiruse v saavu-

tavad nende kehade tsentrid?

250. a) Kaldpinna kõrgus $h = 0,5$ m, pikkus $\ell = 10$ m. Kui palju aega kulub peenikesel rõngal seda pinda mööda allaveeremiseks?
- b) Sama küsimus ketta puhul, kui $h = 0,5$ m ja $\ell = 1,4$ m.
251. Vankrike massiga m , mille rattaid võib pidada ketasteks massiga $m/4$, hakkab veerema mööda kaldpinda, mis moodustab horisondiga nurga $\alpha = 30^\circ$. Millise aja jooksul läbib ta $\ell = 98$ cm pikkuse tee?
252. Kaks tugevat joonlauda on asetatud paralleelselt $d = 2$ cm kaugusele teineteisest ning $\alpha = 5^\circ$ nurga all horisondiga (joon. 31). Millise kiirendusega veereb neid joonlaudu mööda alla kuulike, mille raadius $R = 1,5$ cm?

Joonis 31.

Milline peab olema kuulikese raadius, et tema kulgliikumise energia oleks võrdne pöörlemise energiaga?

253. Kui suur peab olema hõõrdetegur k , et homogeenne silinder veereks libisemata kaldpinnalt, mis moodustab horisondiga nurga α ?
- Arvutada hõõrdejõu väärtus, kui silindri mass $m = 300$ g ning $\alpha = 30^\circ$.
254. Homogeenne kera veereb libisemata kaldpinnalt, mis moodustab horisondiga nurga α . Määrata kaldpinna ja kera vahel mõjuv hõõrdejõud F ning kera keskpunkti kiirendus a .

255. Vertikaalne post pikkusega $\ell = 5$ m saetakse maha maapinna juurest. Määrata posti ülemise otsa joonkiirus langemise lõpphetkel.
- Millise postipunkti kiirus on kogu langemise kestel niisugune, nagu on kehal, mis langeb vabalt samalt kõrguselt?
256. a) Ühtlane varras pikkusega 1 m on kinnitatud ühte otsa pidi horisontaalse telje külge. Millise nurga võrra peab kallutama varrast vertikaalasendist, et vabal võnkumisel tema alumine ots läbiks tasakaaluasendi kiirusega 5 m/s?
- b) Millise minimaalse kiiruse peab andma varda alumisele otsale, et varras teeks täispöörde ümber telje?
257. Vertikaalselt asetatud varda (pikkusega ℓ) ülemises otsas on kinnitatud väike muhv. Teatud ajahetkel vabastatakse muhv ning samal hetkel hakatakse varrast pöörama, tema alumist otsa läbiva horisontaalse telje ümber jääva nurkkiirusega ω . Missugune peab olema ω väärtus, et a) muhv libiseks varda alumise otsani aja kestel, mil varras pöörduv $\pi/2$ võrra? Milline on sel hetkel muhvi kiirus? b) muhv üldse ei jõuaks pöörlemistelejeni?
258. Raske varras ($M = 10$ kg; $\ell = 1,5$ m) on ühte otsa pidi riputatud lakke šarniiri abil, mis võimaldab tal pöörelda praktiliselt hõõrdumiseta ümber horisontaaltelje. Varda keskpäika tabab horisontaalselt lendav kuul ($m = 10$ g; $v = 500$ m/s) ning tungib vardasse. Millise nurga võrra kaldub varras vertikaalasendist kõrvale?
259. Kettakujuuline platvorm ($M = 180$ kg; $R = 1,5$ m) pöörleb vertikaalse telje ümber sagedusega $n = 10$ pöört minutis. Ketta tsentris seisab inimene ($m = 60$ kg). Missuguse joonkiirusega hakkab inimene liikuma pööranda suhtes, kui ta läheb platvormi äärele?
260. Kettakujuuline platvorm, mille äärel seisab inimene, pöörleb vabalt ümber vertikaaltelje. Platvormi raadius

on 10 m ja tema mass 4 korda suurem inimese massist. Kuidas muutub platvormi nurkkiirus, kui inimene läheb 1) 0,5 m tsentri poole, 2) tsentrisse? Inimest vaadelda kui punktmassi.

261. Pöörleval (Žukovski) pingil seisab inimene ning hoiab väljasirutatud kätes kahte pommi, kumagi mass $m = 2 \text{ kg}$. Pommide vahemaa on seejuures $\ell_1 = 1,5 \text{ m}$ ning pink pöörleb sagedusega $n_1 = 1$ pööre sekundis. Kui inimene lasab käed alla ja pommide vahemaa väheneb $\ell_2 = 80 \text{ cm}$ -ni, hakkab pink pöörlema sagedusega $n_2 = 1,5$ pööret sekundis. Määrata inimese poolt tehtud töö A , pidades inimese inertsimomenti pöörlemistelje suhtes jäävaks.
262. Vabalt pöörlevale horisontaalsele teljele on kinnitatud plokk (homogeenne ketas massiga M). Üle ploki on asetatud nöör, mille kummaski otsas ripub üks ahv massiga m . Üks ahvidest hakkab kiirusega u mööda nööri üles ronima. Millise kiirusega v hakkab liikuma teine ahv? Arvestada, et nöör plokil ei libise.

9. Võnkumised

263. Punktmassi võnkumise võrrand on $x = 8 \sin \pi(t + 0,25)$ (pikkused mõõdetud sentimeetrites, aeg sekundites). Määrata selle võnkumise amplituud, periood ja algfaas (kraadides).
264. Harmooniliselt võnkuva punktmassi võnkeperiood on 2,4 s, amplituud 5 cm. algfaas null. Määrata selle punkti hälve, kiirus ja kiirendus 0,4 s pärast võnkumise algust.
265. Punktmass võngub harmooniliselt.
- Kui pika aja möödudes pärast tasakaaluasendi läbimist on punkti kiirus kaks korda väiksem maksimaalsest?
  - Milline on punkti võnkumise maksimaalse ja keskmise kiiruse suhe?
  - Milline osa perioodist kulub harmooniliselt võnkuvale punktil, et läbida 1) tee tasakaaluasendist ühe äärmise asendini, 2) esimene pool, 3) esimene kolmandik ja

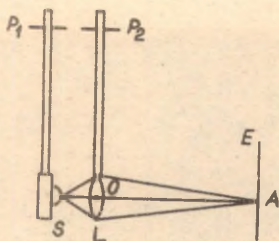
4) teine kolmandik sellest teest?

266. Harmooniliselt võnkuva punktmassi võnkeamplituud on 5 cm, ringsagedus $2 \frac{1}{s}$, algfaas null. Määrata selle punkti kiirendus hetkel, mil tema kiirus on 6 cm/s.
267. Punktmass 5 g võngub harmooniliselt sagedusega 0,5 Hz. Võnkeamplituud on 3 cm. Määrata selle punktmassi
1) kiirus ajahetkel, mil hälve on 1,5 cm, 2) koguenergia.
268. Punktmassi 0,4 g võnkumise võrrand on $x = 10 \sin 5t$ (pikkus mõõdetud sentimeetrites, aeg sekundites). Määrata selle võnkumise periood ning direksioonijõu ja kineetilise energia maksimaalsed väärtused.
269. Punktmass M massiga 100 g on sirgjoonelises liikumises jõu f mõjul, mis on suunatud punkti O poole ja mille väärtus on võrdeline kaugusega OM . Kui punktmass asub 1 cm kaugusel O -st, on $f = 3,6 \cdot 10^{-2}$ N.
a) Määrata selle liikumise periood.
b) Kui võtta punkt O abstsissitelje alguspunktiks ja kui ajahetkel null punktmass on asendis O ning liigub seejuures kiirusega 30 cm/s positiivses suunas, milline on siis liikumise võrrand? Kuidas sõltuvad ajast liikumise kiirus ja kiirendus ning samuti jõud f ?
c) Määrata ajahetk, mil punktmass läbib esmakordselt asendi $x = -3$ cm positiivses suunas, ning leida võnkuva punkti kineetiline ja potentsiaalne energia samal hetkel.
270. Kaks sama sagedusega ühesihilist harmoonilist võnkumist liituvad üheks harmooniliseks võnkumiseks amplituudiga 6 cm. Leida liidetavate võnkumiste faaside vahe, teades, et nende võnkumiste amplituudid on 3 cm ja 4 cm.
271. Määrata kahe samasihilise võnkumise liitmisel tekkiva võnkumise amplituud ja algfaas ning kirjutada selle võnkumise võrrand, kui lähevõnkumiste võrrandid on $x_1 = \sin \pi(t + 1/2)$, $x_2 = \sin \pi(t + 1)$. Pikkused on mõõdetud sentimeetrites, aeg sekundites.

272. Liituvad kaks ühesihilist harmoonilist võnkumist, mille võrrandid on $x_1 = \cos \pi \left[t(s) + \frac{1}{6} \right] \text{ cm}$ ja $x_2 = 2 \cos \pi \left[t(s) + \frac{1}{2} \right] \text{ cm}$. Kirjutada resultantvõnkumise võrrand.

273.

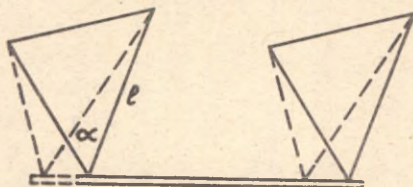
Kaks ühesugust pendlit P_1 ja P_2 (joon. 32), mille võnkesagedused on kummalgi 1 Hz, saavad võnkuda kahes paralleelses vertikaaltasapinnas. Esimesele pendlile on kinnitatud valgusallikas S, teisele - kumerlääts L optilise tsentriga punktis O. Kui mõlemad pendlid on liikumatult tasakaaluasendis,

Joonis 32.

on läätse tsentri ja valgusallika vaheline kaugus 50 cm ning läätsest 1,5 m kaugusel oleval ekraanil E tekib allika S kujutis A.

- Pendel P_1 pannakse võnkuma amplituudiga 1 cm. Kirjutada punktide S ja A liikumiste võrrandid.
  - Pendli P_1 paigaloleku ajal pannakse võnkuma pendel P_2 amplituudiga 1 cm. Kuidas avalduvad nüüd punktid O ja A liikumised?
  - Samad küsimused juhul, kui mõlemad pendlid võnguvad amplituudiga 1 cm (1) samas faasis, (2) vastasfaasis, (3) P_1 jääb P_2 -st $\pi/2$ võrra maha.
274. Punktmass võtab üheaegselt osa kahest vastastikku ristuvast harmoonilisest võnkumisest: $x = 3 \cos \pi t$ ja $y = 2 \cos \pi (t + 1/2)$. Leida selle punkti trajektoori võrrand.
275. Punktmass võtab üheaegselt osa kahest vastastikku ristuvast harmoonilisest võnkumisest: $x = 3 \sin t$; $y = \cos t$. Leida selle punkti võnkumise trajektoor.
276. Üks matemaatiline pendel võngub, tehes $n_1 = 12$ võnget ajavahemikus, milles teine teeb $n_2 = 13$ võnget. Määrata nende pendlite pikkuste suhe.

277. Peenike varb on riputatud üles nelja niidi abil, mille pikkused $\ell = 80$ cm (joon. 33). Kahe kinnitusniidi vaheline nurk $\alpha = 49^\circ$. Määrata varva võnkeperiood.

Joonis 33.

278. Liftikabiinis ripub matemaatilise pendli mudel pikkusega $\ell = 1$ m. Milline on selle pendli võnkeperiood, kui lift 1) laskub, 2) tõuseb kiirendusega $a = 0,8 \text{ m/s}^2$?
279. Matemaatilise pendli mudel pikkusega $\ell = 50$ cm võngub lennuki kabiinis. Määrata tema võnkeperiood, kui lennuk 1) liigub ühtlaselt, 2) liigub horisontaalselt kiirendusega $a = 2,5 \text{ m/s}^2$, 3) planeerib alla $\alpha = 15^\circ$ nurga all horisondiga.
280. Matemaatilise pendli mudel asub vedelikus, mille tihedus on $n = 1,2$ korda väiksem kuulikesse aine tihedusest. Niidi pikkus $\ell = 10$ cm. Määrata selle pendli võnkeperiood, jättes arvestamata vedeliku takistuse tema liikumisele.
281. Pendel koosneb seatinakuulist massiga 20 g, mis ripub 2 m pikkuse niidi otsas.
- Arvutada selle pendli võnkeperiood väikeste hälvete korral.
  - Maksimaalse hälbe korral on kuul 20 cm kõrgusel, arvates tema tasakaaluasendi nivoost. Milline on kuuli kineetiline energia ning tema kiirus tasakaaluasendi läbimise hetkel?
  - Oletame nüüd, et läbides vertikaalasendit, kohtab pendel üht naela, mis asub punktis O' üks meeter

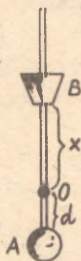

allpool niidi kinnituspunkti O. Kirjeldage pendli edasist liikumist. Milline on niidi pingete suhe pendli kahe äärmise asendi puhul? Määrata selle viimase liikumise periood väikeste hälvete korral.

282. Matemaatilise pendli mudel massiga m kallutatakse nurga α võrra tema tasakaaluasendist ning lastakse vabaks. Avaldada selle pendli niidile mõjuv tõmbejõud massi m , amplituudi α ning nurkhälbe φ funktsioonina.
- Vaadelda kahte erijuhtu: a) $\alpha = 90^\circ$; $\varphi = 0^\circ$;
b) $\alpha = 60^\circ$; $\varphi = 0^\circ$.
283. Kera raadiusega 5 cm on riputatud 10 cm pikkuse niidi otsa. Määrata sellise pendli võnkesagedus. Määrata viga, mille teeksime perioodi arvutamisel, pidades kirjeldatud süsteemi matemaatiliseks pendliks pikkusega 15 cm.
284. Määrata valgevasest pendli võnkeperioodi suhteline muutus temperatuuri tõustes 10 kraadi võrra. Kui palju jääb ööpäeva jooksul taha niisuguse pendliga varustatud kell, kui ta enne temperatuuri tõstmist käis täpselt?
285. Seinakell on paigutatud vaakumkupli alla ning tema pendli võnkeperiood on seal täpselt 2 sekundit. Kuidas muutub selle kella käik, kui lasta kupli alla õhk? Õhutakistus pendli võnkumisele jätta arvestamata ning arvestada ainult Archimedese üleslüket, teades, et pendli materjali tihedus on $8,5 \text{ g/cm}^3$. Õhu tiheduseks võtta $1,25 \text{ g/l}$.
286. Õhuke ristkülikukujuline plaat võngub ümber horisontaal-telje, mis asub plaadi tasapinnas ning on risti plaadi ühe küljega, mille pikkus on ℓ . 1) Määrata võnkumiste periood, kui telg läbib plaadi ülemist serva. 2) Milline peab olema telje kaugus x ülemisest servast, et võnkumiste periood oleks minimaalne? Määrata selle minimaalse perioodi väärtus.
287. Peene varda otstel asuvad väikesed kuulikesed massiga 200 g ja 300 g. Varda mass on 400 g ning tema pikkus 30 cm. Kogu süsteem võngub varda keskpunkti läbiva hori-

sontaaltelje ümber raskusjõu mõjul. Määrata võnkumiste periood.

288. Metronoomi pendel koosneb tähtsusetult väikese massiga vardast AB, mille alumises otsas A on raske kuulike

Joonis 34.

massiga M ning mis saab võnkuda ümber horisontaaltelje O ($AO = d$). Teisel pool telge saab liikuda mööda varrast ratsur B massiga m , mille kaugus teljest x on soovikohaselt muudetav (joon. 34).

- Määrata selle pendli võnkeperiood.
- Kus peab asuma ratsur, et võnkeperiood oleks lõpmata suur?

289. Peenikesest traadist pikkusega 4ℓ on painutatud ruudukujuline kontuur, mis saab võnkuda ühe külje AB ümber, mis moodustab horisontaalse võnketelje. Määrata selle pendli võnkeperiood.

Traadi aine joonpaisumise tegur on 10^{-5} 1/K ning traadi pikkus 0° juures 4 m. Arvutada võnkeperioodi muutus, kui temperatuuri tõsta 10 K võrra.

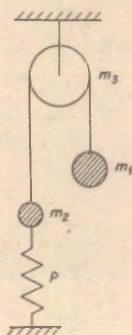
290. Homogeenne ketas raadiusega $r = 24 \text{ cm}$ võngub raskusjõu mõjul horisontaaltelje ümber, mis läbib ketta raadiuse keskpunkti risti ketta tasapinnaga. Määrata võnkeperiood.

291. Peenest traadist rõngas raadiusega 1 m temperatuuril 0°C võngub raskusjõu mõjul ümber horisontaaltelje, mis läbib tema diameetri AA' otspunkti A risti rõnga tasapinnaga.

- Määrata võnkeperiood.
- Kuidas muutub perioodi väärtus, kui temperatuur tõuseb 2 K võrra? Metallil joonpaisumisteguriks võtta $2 \cdot 10^{-5} \text{ 1/K}$.
- Tõestada, et periood ei muutu, kui kinnitada rõngale diameetri otsas A' lisakoormus (punktmass m').

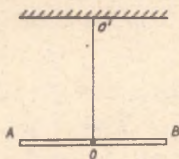

292. Mingi keha võngub raskusjõu mõjul horisontaaltelje ümber perioodiga 0,5 s. Kui kinnitada selle keha külge punktmass 50g 10 cm allpool võnkumistelge, siis hakkab ta võnkuma perioodiga 0,6 s. Määrata keha inertsi-moment võnkumistelje suhtes.
293. Vedru otsa riputati kuulike, mille mõjul vedru pikenes 10 cm võrra. Millise perioodiga hakkab võnkuma see kuulike vertikaalsihis, kui ta tasakaaluasendist välja viia?
294. Vedru otsa riputatud kuulike võngub vertikaalsihis perioodiga 0,6 s. Määrata selle kuulikese mass, kui on teada, et 100 g-ne keha sama vedru otsas võngub perioodiga 0,4 s.
295. Vertikaalselt püsti pandud spiraalvedrule, mille massi võib pidada tähtsusetult väikeseks, asetatakse kuulike massiga m , mille raskuse mõjul vedru lüheneb a võrra. Tõestada, et süsteemi vedru - kuul võnkumised vertikaalsihis on sama sagedusega kui matemaatilisel pendlil pikkusega a .
296. Süsteemi (joon. 35) tasakaaluolekus on vedru P $\Delta l = 7$ cm välja venitatud. Plokk on homogeenne keha massiga $m_3 = 100$ g. Koormused $m_1 = 300$ g; $m_2 = 100$ g. Kui viia süsteem tasakaalust välja, hakkab ta võnkuma. Määrata nende võnkumiste periood. Hõõrdumine ploki teljel ja paela mass jätta arvestamata.
297. Vaguni vedrud painduvad 1 t-se koormuse mõjul 16 mm võrra. Roobaste jätkukoha ületamisel saab vagun tõuke, mille tulemusena langeb vedrule koormus 5,5 t. Milline peab olema rongi kiirus, et vedrud painduksid maksimaalselt, kui roobaste pikkus on 12,5 m?

Joonis 35.

298.

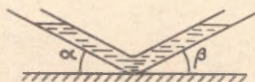
Joonis 36.

Määrata varda AB inertsimoment telje OO' suhtes ja traadi väändetegur.

299. Areomeeter, mille silindrilise torukese läbimõõt on D , ujub vedelikus tihedusega ρ ning, saanud väikese vertikaalse tõuke, hakkab võnkuma. Määrata nende võnkumiste periood, kui areomeetri mass on m . Vedeliku liikumine ja samuti ka tema takistus areomeetri liikumisele jätta arvestamata.

300. Määrata elavhõbeda võnkeperiood ühtlase ristlõikega U-torus. Elavhõbeda mass on 121 g, toru ristlõikepindala $0,3 \text{ cm}^2$.

301. Joonisel 37 kujutatud torusse on valatud vedelik, kusjuures vedeliku samba kogupikkus on ℓ . Toru harud moodustavad horisondiga nurgad α ja β .

Joonis 37.

Kui viia vedelik tasakaalust välja, hakkab ta võnkuma. Määrata nende võnkumiste periood. Kapillaarjõud ja si-sehõõrdumine jätta arvestamata.

302. Oletame, et maakera läbib kanal, mis kulgeb mööda tema diameetrit. Maakera võib pidada homogeenseks keraks tihedusega $\rho = 5,5 \text{ g/cm}^3$. Kui palju aega kulub kehal liikumiseks Maa pinnalt tema tsentrini mööda sellist kanalit?

303. 1 m pikkuse matemaatilise pendli mudeli võnkeamplituud väheneb 10 min jooksul kaks korda. Määrata võnkumiste sbumise logaritmiline dekrement.

304. Määrata 0,8 m pikkuse pendli võnkumiste sumbumise logaritmiline dekrement, kui tema võnkumiste amplituud 5 min jooksul vähenes 5°-st 30'-ni.
305. Pendli võnkumiste sumbumise logaritmiline dekrement on 0,003. Kui palju täisvõnkeid peab pendel tegema, et tema amplituud väheneks poole võrra?
306. Pendli võnkumiste algamplituud on 3 cm. 10 s pärast on amplituud 1 cm. Millise aja möödudes on amplituud 0,3 cm?
307. Heliargi võnkesagedus on 600 Hz, tema võnkumiste sumbumise logaritmiline dekrement 0,0008. Millise aja kestel väheneb võnkumiste energia 10^6 korda?
308. Seinakella pendli mass on 40 g, võnkeperiood 0,4 s ja tema massikeskme võnkeamplituud 7 mm. Kui kell on üles keeramata, siis pendli võnkeamplituud väheneb poole võrra kolme täisvõnke kestel. Määrata kasulik töö, mis tehakse kella üleskeersamisel nädalaks.
309. Antud süsteemi sundvõnkumiste kiiruse amplituudväärtused on võrdsed sundiva jõu kahe sageduse puhul ($\nu_1 = 200$ Hz ja $\nu_2 = 300$ Hz). Arvestades, et selle jõu amplituudväärtused on mõlemal korral võrdsed, määrata süsteemi kiiruse resonantssagedus.

10. Lained

310. Ristlaine levib mööda elastset paela kiirusega 15 m/s. Paela punktide võnkeperiood on 1,2 s, amplituud 2 cm. Määrata 1) laine pikkus; 2) laineallikast 45 m kangusel asuva punkti hälve, kiirus ja kiirendus ajahetkel 4 s.
311. Elastses keskkonnas levivad 5 m pikkused lained. Määrata kahe samal kiirel asuva keskkonnapunkti võnkumiste faasivahe, kui nende punktide vahemaa on 7 m.
312. Laine, mille periood on 2 s, levib elastses keskkonnas kiirusega 20 m/s. Määrata kahe ühel kiirel asuva punkti

võnkumiste faasivahe, kui üks nendest on 20 m ning teine 30 m kaugusel laineallikast.

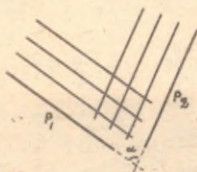
313. 25 m pikkuse nööri üks otspunkt võngub seaduse järgi:
 $y = 3 \sin(125,6 t + \pi/3)$ ning on teada, et ristlaine
(cm) (s)
jõuab nööri teise otsa 2,5 sekundiga.
a) Milline on lainepikkus?
b) Määrata ajahetkel $t = 2$ s allikast 3,5 m kaugusel
oleva nööri punkti hälve ja kiirus, jättes arvesta-
mata peegeldunud laine mõju.

314. Helihark, mille sagedus on 200 Hz, võngub pidevalt ning puudutab tema harude külge kinnitatud kahe teravikuga S' ja S'' elavhõbeda pinda. Teravikevaheline kaugus on 4,8 cm, nende võnkeamplituud 2 mm ning lainete levimise kiirus elavhõbeda pinnal 1,2 m/s.

Määrata:

- a) löigu $S'S''$ keskpunkti O võnkumiste amplituud,
b) punkti P hälbed ajahetkedel $t_1 = 2$ s ja $t_2 = 2,032$ s, kui punkt P asub sirgel $S'S''$ 1,6 cm kaugusel esimesest allikast, teades, et ajahetkel null kummagi allika hälbed on nullid ning S' ja S'' liiguvad mõlemad ülespoole.
315. Kahe allika S' ja S'' vahemaa on 20 cm, nende võnkesagedused 50 Hz ning amplituudid 2 mm kummalgi, kusjuures võnkumised on samasihilised. Kummagi allika poolt tekitatud ristlained kohtuvad punktis M, kusjuures $S'M = 80$ cm ja $S''M = 75$ cm ning lained levivad keskkonnas kiirusega 1,2 m/s jääva amplituudiga. Kirjutada punkti M võnkumise võrrand.
316. Kaks vertikaalset plaati P_1 ja P_2 võnguvad sünkroonselt vertikaalsihis ning puudutavad vedeliku pinda, tekitades sellel kaks süsteemi tasalaineid (joon. 38).
a) Leida maksimaalse amplituudiga võnkuvate punktide geomeetrilised kohad.
b) Sama küsimus liikumatute punktide kohta.

Joonis 38.

- c) Kui plaadid P_1 ja P_2 on omavahel risti, nende võnkesagedused 20 Hz ning amplituudid 3 mm kummalgi, siis millise amplituudiga võnguvad vedeliku pinna punktid, mis on nurga P_1P_2 poolitajast 2 mm kaugusel? Lainete levimise kiirus on 40 cm/s.

317. Kinniste otstega toru pikkus on 1,7 m. 1) Arvutada torus oleva õhusamba omavõnkesagedused. 2) Millistele sagedustele resoneerib selline toru, kui ta on ühest otsast lahti?
318. Kui pika aja jooksul levib pikilaine 30 m pikkuse koridori ühest otsast teise, kui koridor on täidetud kuiva õhuga normaalingimustes (760 mm Hg; 0°C)? Kuidas muutub vastus, kui tõsta koridoris oleva õhu temperatuuri 2 K võrra?
319. a) Ühest otsast lahtise toru teises otsas on flöödi huulik. Milline on selle toru pikkus, kui 15°C õhuvoolu puhul tema põhitooniks on la_3 (435 Hz)? Sama küsimus, kui toru ots on suletud.
- b) Kui palju peab muutuma viilesse puhutava õhu temperatuur, et kõrv kuuleks selle tooni muutumist? On teada, et kõrv eraldab toone, mis erinevad 1/80 võrra nende sagedusest.
320. 45 cm pikkuse toru üks ots on kinnine, teises otsas on flöödi huulik. Milline on tekkiva hääle põhisagedus, kui torusse puhuda õhku temperatuuriga 15°C? Teise samasugusesse torusse puhutakse lämmastikku temperatuuriga samuti 15°C. Milline on selle hääle põhisagedus? Arvutada kahe eelnevalt kirjeldatud vile põhitoonide intervall. Kas see on kuuldav? Milline efekt tekib, kui mõlemad torud helisevad samaaegselt?

- a) Kas on võimalik saavutada unisooni, lühendades ühte kirjeldatud torudest? Kumba? Kui palju?
- b) Kas on võimalik saavutada unisooni, soojendades ühte gaasi? Millist? Kui palju?
- c) Kuidas muutuvad kõigi eelnevate küsimuste vastused, kui avada kummagi toru huuliku vastasotsad?
321. Klaverikeele mass on 4,75 g, tema pikkus 1,21 m ning ta on pingutatud jõuga 390 N. Määrata selle keele põhitooni sagedus.
322. Viulikeele massi joontihedus on 0,8 g/m ning tema kasulik pikkus 33 cm. Kuidas peab seda keelt pingutama, et ta annaks põhitoonina la₃ sagedusega 435 Hz? Teades, et inimese kõrv eraldab sageduse muutumist 1/80 võrra, arvutada, kui palju võib vähendada keelt pingutavat jõudu, ilma et kõrv kuuleks tooni muutumist?
323. Keele põhitooni sagedus on 250 Hz. Arvutada selle keele uus põhitooni sagedus, kui tema kasulik pikkus väheneb kaks korda ning teda pingutav jõud kasvab kahekordseks.
324. Milline peab olema keele pikkus, et tema lühendamisel 10 cm võrra võnkesagedus suureneks poolteist korda?
325. Kaks ühesuguse pikkusega keelt on võrdselt pingutatud. Keeled on valmistatud samast materjalist, kuid ühe läbimõõt on kaks korda suurem teise omast. Kuidas suhtuvad nende omavõnkeperioodid?
326. Terastraat AB pikkusega 20 m ning läbimõõduga 0,5 mm on pingutatud jõuga 98 N.
- a) Kui pika aja jooksul levib ristlaine traadi ühest otsast teise?
- b) Kui traadi otsapunkt A on ristlaine allikaks sagedusega 2 Hz, milline on siis traadis leviva laine pikkus? Kuidas muutub see lainepikkus, kui traati pingutav jõud väheneb 1% võrra?
- c) Millise väärtuse peab saama sagedus, kui soovitakse, et traadi kaks punkti vahemaa 2 m võngusid vastasfassides?

327. Kahest otsast kinnitatud 1,5 m pikkuses pingul olevas terastraadis läbimõõduga 0,25 mm tekitatakse elektromagnetilise abil, mida toidetakse 50 Hz-se vahelduvvooluga, kolme paisuga seisevaine.

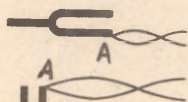
a) Määrata traadi pinget.

b) Sagedust suurendatakse 1%, võrra. Kuidas peab muutma traadi pikkust, et taastada eelmine olukord?

c) Kõrvaldanud elektromagnetilise, puudutatakse traati kergelt tema keskpunktis. Milline on nüüd madalaim võimalik võnkesagedus?

328. a) Pingutatud traadi ($\ell = 80$ cm; $m = 2,8$ g) otspunkt

(a)

(b)

A pannakse võnkuma helihargi abil joonisel 39(a) näidatud viisil. Helihargi võnkesagedus on 200 Hz. Traadis tekib nelja paisuga seisevaine. Määrata traadi pingutav jõud.

b) Muutmata traadi pinget, tekitatakse temas rist-

Joonis 39.

lained sama helihargi abil joonisel 39(b) näidatud viisil. Traadis tekib seisevaine, kuid seekord ainult kahe paisuga. Kuidas seda seletada?

329. Ketas, mille servas on 10 ühtlaselt asetatud ava, pöörleb ühtlaselt, tehes 2325 pööret minutis. Ketta taha asetatud valgusallikas osutub niiviisi perioodiliselt kaetuks. Ketta ees asub 1 m pikkune 0,5-mm läbimõõduga pinguletõmmatud terastraat, mis võngub kolme paisuga ning tekitab heli sagedusega vahemikus 300 ja 500 Hz. Antud allika valguses näib traat liikumatuna.

a) Milline on ristlainete levimise kiirus traadis?

b) Kui suur on traadi pingutav jõud?

c) Kui suure sagedusega heli tekitab see traat, kui ta võnguks ühe paisuga? Kahe paisuga?

d) Ketta pöörlemise sagedust muudetakse ning nüüd on see 2319 pööret minutis. Arvutada traadi võnkumiste

näiv periood, kui ta võngub kolme paisuga ning on valgustatud samast valgusallikast läbi pöörleva ketta.

330. Udukogu spektris esineva vesinikujoone (H_{α}) lainepikkus osutus võrdseks 669,3 nm. Milline on selle udukogu ja Maa suhteline kiirus, kui paigalseisva allika puhul sama joone lainepikkus on 656,3 nm?
331. Kui suur peab olema punase valguse ($\lambda = 630$ nm) allika ja vaatleja suhteline kiirus, et vaatleja näeks punast valgust rohelisena ($\lambda = 510$ nm)?
332. Kaks autot A ja B liiguvad mööda sirget teed. Kumbagi auto signaali helisagedus on 240 Hz. Kui A liigub B suunas kiirusega 108 km/h, siis millise sagedusega heli kuuleb kumbki juht
- a) enne kohtumist,
  - b) pärast kohtumist
- kolmel erineval juhul:
- 1) B seisab paigal,
  - 2) B liigub A suunas kiirusega 54 km/h,
  - 3) B liigub samas suunas mis A kiirusega 54 km/h?
- Hääle kiiruseks õhus võtta 340 m/s.

11. Elastsed deformatsioonid

333. 1,5 m pikkune traat, mille ristlõikepindala on 0,5 mm², pikenes 39 N-se jõu mõjul 1 mm võrra. Määrata selle traadi aine elastsusmoodul.
334. Malmseamba kõrgus on 2,4 m, ristlõikepindala 150 cm². Kui palju väheneb selle samba pikkus, kui teda surutakse kokku jõuga 10⁵ N?
335. Kui suurt maksimaalset koormust võib kanda 1 m pikkune 0,8 mm-se läbimõõduga terastraat, ületamata elastsuse piiri (500 N/mm²)? Kui suur on seejuures traadi absoluutne ja relatiivne pikenemine?
336. Kui riputada 1-mm läbimõõduga terastraadi otsa koormus massiga 20 kg, on selle traadi pikkus 5 m. Kui palju

- pikeneb see traat, kui lisada veel 10 kg koormust?
337. Kahe toe vahele on tõmmatud 2 m pikkune 1-mm läbimõõduga terastraat. Kui palju nihkub selle traadi keskpunkt, kui sinna riputada 300 g-ne koormus?
338. Pika randtoru seesmine läbimõõt $d = 30$ cm ning seinapaksus $b = 0,5$ cm. Kui palju suureneb selle toru kanali ristlõikepindala, kui suurendada rõhku toru sees $\Delta p = 4,9 \cdot 10^6$ Pa võrra, jättes välise rõhu endiseks? Toru seinapaksuse muutus jätta arvestamata.
339. Mitme kraadi võrra tuleks soojendada 1-mm² ristlõikepindalaga valgevasest traati, et see pikeneks niisama palju kui 50 N-se venitava jõu mõjul?
340. Millist rõhku peab avaldama terassilindri otstele, et silindri pikkus ei muutuks temperatuuri tõustes 100 K võrra?
341. Et kanda paigalseisvat lifti, peab terasköie läbimõõt olema 9 mm. Millise läbimõõduga peab olema terasköis, et see ei katkeks ka lifti järsul pidurdamisel, kui lifti kiirendus võib ületada raskuskiirenduse 8 korda?
342. Kui suur võib olla pliitraadi maksimaalne pikkus, et ta ei katkeks oma raskuse mõjul, olles ühte otsa pidi üles riputatud?
343. Kas oleks võimalik 300 m kõrgusel asuva aerostaadiga telefonside pidamiseks kasutada vabalt rippuvat pliikestaga peenikest vaskkaablit?
344. Horisontaalne terasvarb pikkusega $\ell = 1,5$ m pöörleb tema keskpunkti läbiva vertikaalse telje ümber. Millise sageduse juures varb katkeb?
345. Millise maksimaalse rõhu võime tekitada 1) klaastorus, mille seesmine läbimõõt on 7 mm ja välimine läbimõõt 8 mm ning 2) sfäärilises klaaskolvis, mille seesmine läbimõõt on 180 mm ja välimine läbimõõt 182 mm, kui kummalgi juhul välisrõhk võrdub 10^5 Pa?

346. Terastraati, mille pikkus $\ell = 4$ m ning läbimõõt $d = 2$ mm, venitatakse jõuga $F = 10^3$ N. Kuidas muutub seejuures traadi 1) ruumala V , 2) külgpindala S ?
347. Kui palju tööd tuleb teha, et venitada 1 mm võrra pikemaks terasvarb, mille pikkus on 1 m ning ristlõikepindala 1 cm^2 ?
348. Terasvarras on ülemist otsa pidi kinnitatud jäigalt ja alumise otsa külge riputatud koormus massiga 2000 kg. Varda algpikkus on 5 m, tema ristlõikepindala 4 cm^2 . Määrata varda normaalpinge, tema absoluutne ja suhteline pikenemine ning deformeeritud varda potentsiaalne energia.
349. Vedru kokkusurumiseks 1 cm võrra on vaja rakendada jõudu 100 N. Määrata selle vedru potentsiaalne energia, kui ta on 5 cm võrra elastselt kokku surutud.
350. Määrata potentsiaalse energia tihedus väljavenitatud terasvardas, kui selle suhteline pikenemine on 0,2 %.
351. Vedrupüstolist tulistati vertikaalselt üles kuul massiga 20 g ning see tõusis 5 m kõrgusele. Määrata vedru jäikus, kui ta oli surutud kokku 10 cm võrra. Vedru mass jätta arvestamata.
352. Kaalukangi ristlõige on ristkülik, mille horisontaalne külk $a = 8$ mm ning vertikaalne külk $b = 10$ mm. Kaalukangi kogupikkus $\ell = 250$ mm. Kui suur on selle kangi maksimaalne läbipaindumine λ , kui kaal on arvestatud koormustele kuni $m = 500$ g? Kaalukangi aine elastsusmoodul $E = 1,47 \cdot 10^{11} \text{ N/m}^2$.

12. Vedelike ja gaaside mehaanika

353. Millisel sügavusel on vee tihedus 1 % võrra suurem tihedusest pinna läheduses? (Vee kokkusurutavuse koefitsient on $4,8 \cdot 10^{-10} \text{ 1/Pa}$).

354. Veega täidetud paagis on külgava pindalaga 16 cm^2 5 m sügavusel, arvates vee pinnast. Määrata jõud, mis mõjub seda ava sulgevale korgile.
355. Ruudukujulise ristlõikega (ruudu külg ℓ) anuma seinas on ava kõrgusel h anuma põhjast. Kui suure horisontaalse kiirendusega a peab liikuma anum, et vesi avast välja ei voolaks? Paigalolevasse anumasse on vesi valatud kõrguseni H ($H > h$) (suletud ava puhul).
356. Purskkaevu varustatakse veega suurest vertikaalselt asetatud silindrilisest paagist, mille läbimõõt on 2 m. Purskkaevu ava läbimõõt on 2 cm ning vesi voolab sellest välja kiirusega 12 m/s. Millise kiirusega langeb veenivoo paagist?
357. Gaasi voolamisel on dünaamiline rõhk võrdne 5 cm kõrguse petrooleumisamba rõhuga. Määrata voolamise kiirus, võttes gaasi tiheduseks $1,43 \text{ g/l}$.
358. Pumba horisontaalse silindri läbimõõt on 20 cm. Kolb liigub silindris kiirusega 1 m/s, lükates vett silindrist välja läbi ava, mille läbimõõt on 2 cm. Millise kiirusega voolab vesi avast? Milline on vee rõhk silindris? Õhu rõhuks võtta 10^5 Pa .
359. Horisontaalselt asetatud süstlas on 4 cm pikkune veesammas. Süstla kolvi pindala on $1,2 \text{ cm}^2$, ava pindala 1 mm^2 . Kui kaua voolab vesi süstlast välja, kui suruda kolbi jõuga 5 N?
360. Kui palju vett peab voolama anumasse 1 min jooksul, et veenivoo anumasse püsiks 50 cm kõrgusel, kui anuma põhjas on ava pindalaga 1 cm^2 ning väljuva joa kontraktsioonikoefitsient on 0,7?
361. 1,5 m kõrgune paak seisab põrandal ning on ääreni täidetud veega. 0,5 m kõrgusel põhjast on paagi seinas ava. Millisel kaugusel paagist langeb põrandale avast väljuv veejuga?

362. Horisontaalsel laual seisab veega täidetud anum, mille vertikaalses seinas on mitu ava üksteise kohal.

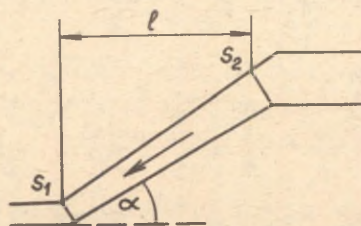
- 1) Tõestada, et kõikidest avadest väljuvad veejoad langevad lauale ühesuguse kiirusega.
- 2) Tõestada, et kaks juga langevad laua ühte punkti, kui ühe ava kaugus veepinnast ja teise kaugus anuma põhjast on võrdsed.
- 3) Kus peab asuma ava, et juga langeks lauale maksimaalsel kaugusel anumast?

363. Vertikaalne anum kõrgusega H ning põhja pindalaga S on täidetud veega. Anuma põhja tekib ava pindalaga S_1 , avast väljuva joa kontraktsioonikoefitsient on α . Kui pika aja möödudes langeb vee tase anumast kõrguseni $0,5 H$? ($H = 70 \text{ cm}$; $S = 800 \text{ cm}^2$; $S_1 = 1 \text{ cm}^2$; $\alpha = 0,64$.)

364. Tõestada, et Reynolds'i arv on dimensioonita suurus.

365. Määrata kriitiline kiirus 1) vee ja 2) glütseriini voolamisel 2-cm läbimõelduga torus. Reynolds'i arv antud tingimustes on 1160.

366. Joonisel 40 kujutatud torus on statsionaarne veevool.

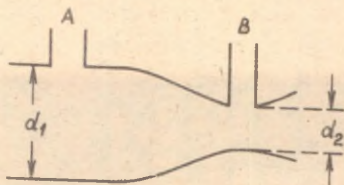
Joonis 40.

Määrata nurk α toru kaldosa $S_1 S_2$ ja horisondi vahel, kui ristlõikes S_1 staatiline rõhk $p_1 = 150 \text{ kPa}$ ja voolukiirus $v_1 = 80 \text{ cm/s}$ ning ristlõikes S_2 $p_2 = 200 \text{ kPa}$ ja $v_2 = 50 \text{ cm/s}$. Kaldtoru pikkus horisontaalsihis $l = 10 \text{ m}$.

367. Gaasijuhet läbinud gaasihulga mõõtmiseks kasutatakse nn. Venturi toru (joon. 41). Gaasi voolamise kiiruse üle otsustatakse rõhkude vahe järgi punktides A ja B. Määrata ühe tunni jooksul juhet läbinud gaasi hulk, kui $d_1 = 50 \text{ mm}$, $d_2 = 40 \text{ mm}$ ning rõhkude p_1 ja p_2 vahe $\Delta p = 12 \text{ mm H}_2\text{O}$. Gaasi tihedus $\rho = 0,0014 \text{ g/cm}^3$. Hõõrdumine

ja gaasi tiheduse muutus jätta arvestamata.

Joonis 41.

368. Vee sisehõrdeteguri määramisel mõõdeti kapillaarist läbivoolanud vee hulka (217 cm^3) ning sellele vastavat aega (3 min). Arvutada sisehõrdeteguri väärtus, kui on teada kapillaari pikkus (10 cm) ning tema kanali läbimõõt (1 mm). Rõhkude vahe on tekitatud veesambaga, mille kõrgus on 50 cm.
369. Glütseriinis langeb ühtlaselt 2-mm läbimõõduga teras-kuulike. 15 s jooksul läbib kuulike 20 cm. Määrata glütseriini sisehõrdetegur.
370. 2-mm läbimõõduga kuulike langeb õlis püsiva kiirusega 10 cm/s. Määrata selle kuulikese aine tihedus, teades, et õli tihedus on $0,9 \text{ g/cm}^3$ ja tema sisehõrdetegur 2,4 puaasi.
371. Glütseriiniga täidetud anum as langeb seatinast kuulike. Kui suur võib olla maksimaalselt kuulikese läbimõõt, et glütseriini kihtide liikumine jääks veel laminaarseks? Liikumine lugeda statsionaarseks.
372. a) Kasutades Stokes'i valemit määrata rasvakuulikeste liikumise kiirus koore lahutamisel seisvast piimast alljärgnevatel andmetel:
lahuse tihedus $1,034 \text{ g/cm}^3$; rasva tihedus $0,94 \text{ g/cm}^3$; rasvakuulikeste läbimõõt $2 \mu\text{m}$; sisehõrdetegur $0,011 \text{ g/cm.s}$.
- b) Lahendada sama ülesanne, kui piim tiirleb koorelahutajas 5 cm kaugusel pöörlemisteljest, tehes

100 tiiru sekundis. Kiiruse vertikaalne komponent jätta arvestamata.

373. Tõusvas õhuvoolum, mille kiirus on 2 cm/s, asub 0,01 mm läbimõõduga tolmukübemeke, mille tihedus on 2,3 g/cm³ võrra suurem õhu tihedusest. Kas see kübemeke tõuseb või laskub allapoole? Õhu voolamist ümber tolmukübemekese pidada laminaarseks.

II. Molekulaarfüüsika

1. Ideaalsete gaaside molekulaarkineetiline teooria

374. Määrata väävelsüsiniku (CS_2) molekuli mass.
375. Määrata veemolekuli mass ning molekulide arv 1 mm^3 -s vees.
376. Kui palju aatomeid sisaldab 1 mg -ne elavhõbedatilk?
377. Kui suure impulsi saab anuma sein lämmastikumolekuli põrke tulemusena, kui selle kiirus on 600 m/s ning põrge toimub 1) risti seinaga, 2) 60° -se põrkenurga all?
378. Millise osa gaasi all olevast ruumist täidavad 1) vesiniku, 2) süsihappegaasi molekulid normaalingimustes?
379. $0,5 \text{ m}^3$ -se mahuga balloonis on 2 kg vesinikku. Balloon kannatab rõhku kuni 10^7 Pa . Millise minimaalse temperatuuri juures võib ta lõhkeda?
380. Kui suur on 20 g hapniku ruumala temperatuuril 20°C , kui gaasi rõhk on 750 mm Hg ?
381. Määrata toas oleva õhu mass temperatuuril 17°C ning rõhul 750 mm Hg , kui toa mõõtmed on $5 \times 6 \times 3,5 \text{ m}^3$.
382. Mitu korda on sama ruumi täitva õhu mass talvel ($t_1 = -13^\circ\text{C}$) suurem kui suvel ($t_2 = 27^\circ\text{C}$)? Rõhk lugeda mõlemal juhul samaks.
383. Gaasijuhet mööda voolab süsihappegaas $4 \cdot 10^5 \text{ Pa}$ rõhu all temperatuuril 7°C . Milline on gaasi voolamise kiirus torus, kui 10 min jooksul läbib 5 cm^2 -st toru ristlõiget 2 kg gaasi?
384. Milline on lämmastiku tihedus balloonis, kui gaasi rõhk on 10^6 Pa ja temperatuur 15°C ? Sama küsimus veeauru kohta temperatuuril 50°C ning rõhul $92,5 \text{ mm Hg}$.
385. Määrata õhu (normaalingimustes) üleslüke tolmutükeme-kesele, mille raadius on $10 \mu\text{m}$.

386. Leida niisuguse gaasi molekulmass, mille omadused vastaksid 160 g hapniku ja 120 g lämmastiku segule.
387. Määrata 25 g hapniku ja 75 g lämmastiku segu kilomooli mass.
388. 1 g vesiniku ja hapniku segu 1,9ℓ mahuga balloonis temperatuuril 27°C avaldab rõhku 820 mm Hg. Määrata vesiniku hulk segus.
389. 240 cm³-se mahuga kolvis on vesiniku rõhk 380 mm Hg ning temperatuur 20°C. Määrata gaasi molekulide arv kolvis.
390. Gaasi rõhk temperatuuril 7°C on 0,01 mm Hg. Määrata 1 cm³-s olevate molekulide arv.
391. Vesiniku ja lämmastiku segu tihedus 47°C ja 2·10⁵ Pa juures on 0,3 kg/m³. Kui palju vesiniku molekule on 1 cm³-s?
392. Milline rõhk tekib kerakujulises 100-cm³ mahuga anumast temperatuuril 0°C, kui seda ühtlaselt täidavad hapniku molekulid, mis varem katsid anuma seina monomolekulaarse kihina? Üks molekul katab pindala 9·10⁻¹⁶ cm².
393. Elektriühik on täidetud lämmastikuga rõhul 600 mm Hg. Kolvi ruumala on 500 cm³. Kui palju vett siseneb lambi kolbi, kui vee all teha sellesse väike ava (murda ära jootenibu)? Õhurõhuks võtta 760 mm Hg, temperatuur lugeda muutumatuks.
394. Kaks anumast on ühendatud kraaniga varustatud toru abil. Esimeses on gaasi rõhk 760 mm Hg, teises praktiliselt null. Esimese anuma ruumala on 2ℓ, teise - 7ℓ. Milliseks kujuneb rõhk anumates, kui avada kraan? Temperatuur lugeda konstantseks.
Lahendada sama ülesanne juhul, kui rõhk teises anumast on 400 mm Hg.
395. a) Jalgrattapump surub ühe lütkega 40 cm³ õhku jalgrattakummi. Mitme lütkega saab täita 2ℓ mahuga tühja kummi rõhuni, mis 35 kg-se ratta koormuse puhul

(kaasa arvatud ka ratta mass) annaks 60 cm^2 -se kokkupuutepinna ratta ja teekatte vahel? Õhurõhuks võtta 10^5 Pa . Õhu lõpptemperatuur kummis lugeda võrdseks välisõhu temperatuuriga (20°C).

- b) Kuidas muutub rattakummi ja teekatte kokkupuutepind, kui õhk kummis soojeneb 60°C -ni? Kummi ruumala lugeda muutumatuks.

396. a) Soojenemisel 1 K võrra jääval rõhul paisus gaas $1/300$ võrra oma esialgsest ruumalast. Milline oli gaasi algtemperatuur?

- b) Sama küsimus, kui gaas paisub $1/335$ võrra oma algruumalast.

397. 20-liitrides balloonis oli hapnik temperatuuril 15°C . Kui osa hapnikku ära tarvitati, langes rõhk balloonis $5 \cdot 10^5 \text{ Pa}$ võrra. Määrata äratarvitatud gaasi mass, arvestades, et temperatuur pole muutunud.

398. Gaasi rõhk balloonis on $3,9 \cdot 10^6 \text{ Pa}$ ning temperatuur 27°C . Kuidas muutub rõhk balloonis, kui pool balloonis olevast gaasist välja lastakse ning temperatuur selle tulemusena langeb 12 K võrra?

399. 10-liitrides balloonis on vesinik (rõhk $4,9 \cdot 10^6 \text{ Pa}$, temperatuur 7°C). Ventili rikke tõttu voolab osa gaasi balloonest välja. Mõne aja pärast (temperatuuril 17°C) on rõhk balloonis endine. Kui palju gaasi on välja voolanud?

400. 20-liitrise mahuga balloon on täidetud suruõhuga. Temperatuuril 20°C näitab manomeeter $1,18 \cdot 10^7 \text{ Pa}$. Millise ruumala vett võib selle õhu abil välja tõrjuda allveelaeva tsisternist, kui see on 30 m sügavusel ning vee temperatuur on 5°C ? Õhurõhk lugeda normaalseks.

401. Õhku pumbatakse kompressori abil reservuaari, mille ruumala on $1,5 \text{ m}^3$. Mitu lüket peab tegema kompressor, et tõsta rõhku reservuaaris $2 \cdot 10^5 \text{ Pa}$ võrra, kui ta haarab iga lükkega 4 l õhku ning välistemperatuur ja temperatuur reservuaaris on vastavalt 0°C ja 45°C ? Õhu-

rõhuks võtta 10^5 Pa.

402. $V \cdot m^3$ ruumalaga aerostaat täideti vesinikuga temperatuuril $t = 15^\circ\text{C}$. Pälkese kiirguse mõjul tõusis aerostaadis oleva vesiniku temperatuur $\Delta T = 22\text{ K}$ võrra. Et õhurõhk ei muutunud, siis osa vesinikku voolas aerostaadist klapi kaudu välja ning aerostaadi kogumass vähenes $\Delta M = 6,05\text{ kg}$ võrra. Määrata aerostaadi ruumala V , võttes vesiniku tiheduseks 0°C juures $\rho_0 = 0,000089\text{ g/cm}^3$.
403. Õhus hõljuvate üliväikeste kübemekeste liikumine on sarnane suurte molekulide liikumisega. Määrata selliste kübemekeste liikumise keskmine kiirus, kui nende mass on 10^{-12} g ja õhu temperatuur 27°C .
404. Millisel temperatuuril on lämmastiku molekulide tõenäolisim kiirus 510 m/s ?
405. 4 l mahuga anumast on $0,6\text{ g}$ gaasi rõhul $2 \cdot 10^5\text{ Pa}$. Määrata gaasi molekulide ruutkeskmine kiirus.
406. Määrata temperatuur, mille juures lämmastiku molekulide ruutkeskmine kiirus oleks 50 m/s võrra suurem nende tõenäolisimast kiirusest.
407. Milline peaks olema hapniku temperatuur, et tema molekulide ruutkeskmine kiirus oleks võrdne lämmastiku molekulide ruutkeskmise kiirusega temperatuuril 100°C ?
408. Määrata gaasi molekulide tõenäolisim kiirus, kui selle gaasi rõhk ja tihedus on vastavalt 300 mm Hg ja $0,3\text{ g/l}$.
409. Määrata vesiniku molekulide arv 1 cm^3 -s, kui on teada, et gaasi rõhk on 200 mm Hg ning molekulide ruutkeskmise kiirus 2400 m/s .
410. Missugune osa vesiniku molekulidest liigub 0°C juures kiirustega, mis asuvad vahemikus $2000\text{ m/s} - 2100\text{ m/s}$?
411. Leida 1 cm^3 -s olevate lämmastiku molekulide arv, mille kiirused normaalingimustes asuvad 99 m/s ja 101 m/s vahel.

412. Milline peab olema lämmastiku temperatuur, et kiirusega 299-301 m/s ja 599-601 m/s liiguks sama arv molekule?
413. Olgu Δn_1 gaasi molekulide arv, mille kiirused asuvad vahemikus $\sqrt{v^2}$, $\sqrt{v^2} + \Delta v$, ning Δn_2 sama gaasi molekulide arv, mille kiirused on vahemikus v_t , $v_t + \Delta v$. Määrata suhe $\Delta n_2 / \Delta n_1$.
414. Balloonis on 50 g hapnikku. Määrata gaasi molekulide arv, mille kiirused ületavad 1) ruutkeskmise kiiruse väärtuse, 2) keskmise kiiruse väärtuse.
415. Kui suur protsent lämmastiku molekule liigub kiirusega, mis langevad vahemikku $v_1 = 300$ m/s, $v_2 = 800$ m/s, kui gaasi temperatuur on 150°C ?
416. Õhurõhk mere pinnal on 75 cm Hg, mäe tipus 59 cm Hg. Määrata mäe kõrgus, kui õhu keskmine temperatuur on 5°C .
417. Kui suurel kõrgusel h merepinnast on õhu tihedus ρ korda väiksem kui merepinnal. Õhu temperatuur T , raskuskiirendus g ning õhu molaarne mass μ lugeda sõltumatuks kõrgusest.
418. Millisel kõrgusel moodustab õhu rõhk 75 % selle väärtusest merepinnal? Temperatuuri lugeda võrdseks 0°C kogu selle kõrguse ulatuses.
419. Vertikaalne silindriline anum põhja pindalaga S ning kõrgusega H sisaldab mingi hulga gaasi temperatuuril T . Määrata selle gaasi mass M , kui tema rõhk silindri alumise põhja nivool on p_0 . Gaasi molekulmass on μ . Temperatuur T ja raskuskiirendus g lugeda ühesugusteks kogu silindri kõrguse ulatuses.
420. Helikopteri kabiinis olev baromeeter näitab pidevalt rõhku $p = 80$ kPa, mistõttu lendur loeb lennukõrgust muutumatuks. Kuid temperatuur väljas on muutunud $\Delta T = 1$ K võrra. Kui suure vea Δh teeb lendur kõrguse määramisel? Rõhk maapinnal $p_0 = 100$ kPa. Temperatuuri

muutus kõrgusega jääb arvestamata.

421. Kui suur kõrguse muutus Δh vastab atmosfäärirõhu muutusele $\Delta p = 100 \text{ Pa}$ 1) maapinna läheduses, kus $T_1 = 290 \text{ K}$ ning $p_1 = 100 \text{ kPa}$ ja 2) mingil kõrgusel maapinnast, kus $T_2 = 220 \text{ K}$ ning $p_2 = 25 \text{ kPa}$?
422. 10-liitrise mahuga balloonis on 1 g vesinikku. Määrata molekulide keskmine vabatee pikkus.
423. Nn. keskmise vaakumi puhul on gaasi molekulide keskmine vabatee pikkus ligikaudu võrdne anuma joonmõõduga. Milline peab olema rõhk hapnikku sisaldavas kerakujulises 10 cm läbimõõduga anumal, et seal oleks keskmine vaakum temperatuuril 27°C ?
424. Kas võib öelda, et anumal on kõrgvaakum, kui selle anuma läbimõõt on 20 cm ning ta sisaldab lämmastiku temperatuuril 280 K ja rõhul $100 \mu\text{Pa}$?
425. Milline on hõrendatud vesiniku tihedus, kui molekulide vabatee pikkus on 1 cm?
426. Lämmastiku molekulide vabatee keskmine pikkus normaaltingimustes on $6 \cdot 10^{-6} \text{ cm}$. Milliseks kujuneb see suurus, kui gaasi temperatuur tõuseb 300°C -ni? Soojenemise protsess on 1) isohooriline, 2) isobaarne, 3) adiabaatiline.
427. Määrata süsihappegaasi molekulide keskmine kiirus ning ühe molekuli põrgete arv sekundis normaaltingimustes.
428. Leida hapniku molekulide vabalennu keskmine kestus, kui gaasi rõhk on 2 mm Hg ja temperatuur 27°C .
429. Kuidas sõltuvad temperatuurist 1) gaasi molekulide ruutkeskmine kiirus $\bar{v}$, 2) vabatee pikkus λ ja 3) molekulide põrgete sagedus ν a) isohooriliste ning b) isobaarsete protsesside korral?
430. Hapniku difusioonitegur temperatuuril 0°C on $0,19 \text{ cm}^2/\text{s}$. Määrata molekulide vabatee keskmine pikkus.

431. Määrata hapniku molekuli diameeter, teades, et 0°C juures on tema sisehõõrdetegur $\eta = 1,88 \cdot 10^{-5} \text{ Ns/m}^2$.
432. Kui suure maksimaalse kiiruse võib saavutada vihmapiisk läbimõelduga 0,3 mm, kui õhu sisehõõrdetegur on $1,2 \cdot 10^{-4} \text{ g/cm.s}$? Arvestada, et vihmapiisa puhul kehtib Stokes'i seadus.
433. Kahe koaksiaalse silindri vaheline ruum on täidetud mingi gaasiga. Silindrite raadiused on $r = 5 \text{ cm}$ ja $R = 5,2 \text{ cm}$. Sisesilindri kõrgus $h = 25 \text{ cm}$. Välissilinder pöörleb sagedusega $\gamma = 360$ pööret minutis. Selleks et sisesilinder jääks liikumatuks, peab temale rakendama puutejõu $F = 1,38 \cdot 10^{-3} \text{ N}$. Vaadeldes seda juhtu esimeses lähenduses tasapinnalisena, määrata gaasi sisehõõrdetegur η .
434. Kaks horisontaalset ketast raadiusega 20 cm asuvad üksteise kohal nii, et nende teljed ühtivad. Ketastevaheline kaugus on 0,5 cm. Ülemine ketas on liikumatu, allmine pöörleb sagedusega 10 pööret sekundis. Määrata ülemisele kettale mõjuv pöördemoment. Ühk ketaste vahel on normaaltingimustes.
435. Kuidas muutub kaheaatomilise gaasi sisehõõrdumine, kui gaasi ruumala väheneb kaks korda, kusjuures protsess on 1) isotermiline, 2) isobaarne, 3) adiabaatiline? Gaasi olek on kauge vaakumist.
436. Määrata lämmastiku sisehõõrdetegur normaaltingimuste korral, teades, et difusioonitegur samades tingimustes on $0,142 \text{ cm}^2/\text{s}$.
437. Vesiniku difusioonitegur on $1,42 \text{ cm}^2/\text{s}$ ning tema sisehõõrdetegur samade tingimuste korral $8,5 \cdot 10^{-6} \text{ N.s/m}^2$. Määrata nendest andmetest vesiniku molekulide arv 1 m^3 -s.
438. Määrata vesiniku soojusjuhtivustegur, kui on teada, et tema sisehõõrdetegur samades tingimustes on $8,6 \cdot 10^{-6} \text{ N.s/m}^2$.

439. Dewari anuma seinte vaheline kaugus on 8 mm. Missugune peab olema õhu rõhk seintevahelises ruumis, et tema edasisel hõrendamisel soojusjuhtivus hakkaks vähenema? Õhu temperatuuriks võtta 17°C ning õhumolekulide läbimõõduks $3 \cdot 10^{-8}$ cm.
440. Kaks plaati, kumbki pindalaga 100 cm^2 , asetsevad paralleelselt 1 mm kaugusel teineteisest. Plaatidevahelist ruumi täidab õhk, mille olekuparameetrid vastavad normaaltingimustele. Plaatide temperatuuride vahe 1 K hoitakse konstantsena. Kui palju soojust kandub 10 min jooksul ühelt plaadilt teisele õhu soojusjuhtivuse tõttu? Õhumolekulide läbimõõduks võtta $3 \cdot 10^{-8}$ cm.
441. Kui suur on 1 tunni jooksul akna kaudu soojuskadu, mille põhjustab aknaraamide vahel oleva õhu soojusjuhtivus, kui akna pindala on 4 m^2 , raamidevaheline kaugus 30 cm ning temperatuur ruumis 18°C ja väljas -20°C ? Õhurõhuks raamidevahelises ruumis võtta 760 mm Hg, temperatuuriks sise- ja välistemperatuuride aritmeetiline keskmine ja õhumolekulide läbimõõduks $3 \cdot 10^{-10} \text{ m}$.

2. Termodünaamika

442. Määrata vingugaasi (CO) erisoojused c_p ja c_v .
443. 2 g süsihappegaasi on segatud 3 g lämmastikuga. Määrata selle segu erisoojused c_p ja c_v .
444. Kui palju lämmastikku sisaldab 5 g lämmastiku ja vesiniku segu, kui selle segu isobaarne erisoojus $c_p = 9150 \text{ J/kg} \cdot \text{K}$?
445. Kõrge temperatuuri tõttu on 40 % vesiniku molekule lagununud aatomiteks. Määrata niisuguse vesiniku erisoojuste c_p ja c_v suhe.
446. Milline on hapniku dissotsiatsiooniate, kui tema isobaarne erisoojus $c_p = 1050 \text{ J/kg} \cdot \text{K}$?
447. Määrata lämmastiku dissotsiatsiooniate, kui on teada,

et tema erisoojuste c_p ja c_v suhe on 1,47.

448. Määrata heeliumi, hapniku ja veeauru molekuli kineetilise energia temperatuuril 400 K.
449. Mingi hulka gaasi paikneb anumask mahuga V rõhu p all. Määrata selle gaasi siseenergia, lugedes teda 1) ühe-, 2) kaheaatomiliseks.
450. Määrata 10 l ideaalse vesiniku siseenergia, kui gaasi rõhk on $2,9 \cdot 10^5$ Pa.
451. Balloonis on 10 g vesinikku temperatuuril 7°C . Määrata selle gaasi molekulide kulgliikumise summaarne kineetiline energia.
452. Määrata hapnikumolekuli pöörlemise energia, kui gaasi temperatuur on 13°C . Kui suur on 4 g-s hapnikus sisalduvate molekulide pöörlemise summaarne energia?
453. Kui suur on 1 kg lämmastikus sisalduvate molekulide pöörlemise energia temperatuuril 7°C ?
454. Gaasi ruumala on 10 l, rõhk $4 \cdot 10^5$ Pa. Määrata selle gaasi molekulide kulgliikumise summaarne kineetiline energia.
455. Kui palju soojust kulub 1 m^3 õhu soojendamiseks 0°C -st 1°C -ni jääval ruumalal, kui algrõhk on 760 mm Hg.
456. Ruumis, mille maht on 90 m^3 , vahetub õhk täielikult 2 tunni jooksul. Kui palju soojust kulub õhu soojendamiseks selles ruumis ööpäeva kestel, kui temperatuur ruumis peab olema 18°C , väljas oleva õhu temperatuur on aga -5°C ? Õhu keskmiseks tiheduseks võtta $1,25 \text{ g/l}^3$.
457. Balloonis on 128 g hapnikku, mille temperatuur oli 15°C ja rõhk $2 \cdot 10^5$ Pa. Jahtumisel langes gaasi rõhk $0,2 \cdot 10^5$ Pa võrra. Kui palju soojust andis gaas ära?
458. Mingi hulga lämmastikku sisaldav anum liigub kiirusega 100 m/s. Kui palju tõuseb gaasi temperatuur anumask, kui see äkki seisma jääb? Soojuse kadu seinte kaudu jätta arvestamata.

459. Anum, mis sisaldab teatud hulga gaasi, liigub kiirusega v . Kui palju suureneb gaasi molekulide ruutkeskmise kiiruse ruut, kui anum jääb järsku seisma ja kogu kineetiline energia läheb gaasi soojendamiseks? Vaadeldakse kahte juhtu: 1) gaas on üheaatomiline, 2) gaas on kaheaatomiline.
460. Kinnine anum ruumalaga $2,5 \ell$ sisaldab vesinikku temperatuuril 17°C ning rõhul 15 kPa . Gaas jahtub temperatuurini 0°C . Määrata: a) äraantud soojushulk, b) gaasi siseenergia juurdekasv.
461. Mingi termodünaamiline süsteem teeb paisudes 1680 J tööd ning samal ajal antakse talle 1 kcal soojust. Kuidas muutub selle süsteemi siseenergia?
462. Liikuva kolviga suletud silindris on 180 g vesinikku temperatuuril 27°C rõhu all $4 \cdot 10^5 \text{ Pa}$. Gaas surutakse kokku nii, et tema ruumala väheneb kolm korda, tehes selleks $7,5 \cdot 10^5 \text{ J}$ tööd. Samal ajal juhib jahutus-süsteem gaasilt $71,1 \text{ kcal}$ soojust ära. Määrata gaasi rõhk ja temperatuur pärast kokkusurumist.
463. Kui palju soojust kulub 200 g vesiniku soojendamiseks 0°C -st 100°C -ni jääval rõhul? Kui suur on seejuures siseenergia juurdekasv ning paisumisel tehtud töö?
464. Kaks hea soojusisolatsiooniga anum, mille ruumalad on 1ℓ ja 3ℓ , on ühendatud kraaniga varustatud toru abil. Enne kraani avamist on esimeses anumalämmastik rõhul $0,5 \cdot 10^5 \text{ Pa}$ ning temperatuuril 0°C , teises - argoon rõhul $1,5 \cdot 10^5 \text{ Pa}$ ning temperatuuril 100°C . Millisteks kujunevad rõhk ja temperatuur pärast kraani avamist?
465. 1 kmooli gaasi soojendatakse isobaarselt 17°C -st 75°C -ni. Gaas neelab seejuures $1,2 \text{ MJ}$ soojust. Leida: a) $\mathcal{Q} = \frac{C_p}{C_v}$; b) siseenergia juurdekasv; c) gaasi paisumise töö.
466. 1 kg hapnikku surutakse kokku adiabaatiliselt, mistõttu gaasi temperatuur tõuseb 20°C -st 100°C -ni.

Arvutada: a) gaasi siseenergia juurdekasv, b) kokkusu-
surumise töö, c) mitu korda vähenes gaasi ruumala.

467. 1 kilomooli gaasi, mille algtemperatuur on $T_1 = 300 \text{ K}$, jahutatakse isohooriliselt, mistõttu tema rõhk väheneb poole võrra. Seejärel paisub gaas isobaarselt nii, et tema temperatuur saab võrdseks algtemperatuuriga T_1 . Kujutada seda protsessi graafiliselt p, V -teljestikus ning arvutada: a) gaasile antud soojushulk, b) paisumise töö, c) siseenergia juurdekasv.
468. 1 l hapnikku, võetud normaaltingimustes, paisub isobaarselt ruumalani 2 l. Määrata gaasi temperatuuri muutus ja paisumisel tehtud töö.
469. 2 kg hapnikku on anumas mahuga 1 m^3 rõhul $2 \cdot 10^5 \text{ Pa}$. Gaasi soojendatakse esialgu jääval rõhul ruumalani 3 m^3 ning siis edasi jääval ruumalal rõhuni $5 \cdot 10^5 \text{ Pa}$. Määrata gaasi siseenergia juurdekasv ja paisumisel tehtud töö.
470. Gaas, mille algparameetrid on $0,39 \text{ m}^3$ ja 155 kPa , paisub isotermiliselt kümnekordse ruumalani ning siis soojendatakse teda isohooriliselt, kuni tema rõhk saab võrdseks esialgse rõhuga. Kogu protsessis antakse gaasile $1,5 \text{ MJ}$ soojust. Kujutada see protsess graafiliselt p, V -teljestikus ning määrata gaasi erisoojuste c_p ja c_v suhe.
471. Kolviga suletud silindris on mingi hulk paukgaasi. Kui palju soojust eraldub plahvatusel, kui on teada, et gaasi siseenergia muutus $80,2 \text{ cal}$ võrra, kolvi mass on 2 kg , pindala 10 cm^2 ning ta tõusis 20 cm võrra? Välisõhu rõhk lugeda normaalseks.
472. Hapnik tegi paisudes $4,18 \text{ kJ}$ tööd. Kui palju soojust anti gaasile, kui paisumine toimus 1) jääval rõhul, 2) jääval temperatuuril?
473. Määrata heeliumi siseenergia juurdekasv, kui see gaas paisub isobaarselt rõhul $2 \cdot 10^5 \text{ Pa}$ 5 liitrist 10 liit-
rini.

474. Määrata vesiniku siseenergia muutus, kui see gaas paisus isobaarselt ruumalalt $2,5 \ell$ ruumalani 5ℓ ning rõhk oli $2 \cdot 10^5$ Pa.
475. Anum sisaldab 56 g lämmastikku ja 32 g hapnikku. Kuidas muutub selle segu siseenergia, kui temperatuur langeb 20 K võrra?
476. Gaasisegu, mis sisaldab 2 g vesinikku ning 32 g hapnikku, paisub jääval rõhul ning jahtub seejuures 10 K võrra. Määrata segu siseenergia muutus ja paisumisel tehtud töö.
477. Süsihappegaas on $20,5 \ell$ mahuga balloonis, kusjuures gaasi rõhk ja temperatuur on vastavalt $5 \cdot 10^5$ Pa ja -23°C . Millisteks kujunevad need parameetrid, kui gaasile anda 3 kcal soojust?
478. Kinnises anum asuvas ruumalaga 2ℓ on M kilogrammi lämmastikku ja M kilogrammi argooni normaalingimustes. Kui palju soojust on tarvis, et tõsta selle segu temperatuur 100°C -ni?
479. 180 g süsihappegaasi temperatuur on -15°C ning rõhk $2,3 \cdot 10^5$ Pa. Kui palju soojust peab sellest gaasist ära juhtima, et rõhu suurendamisel $3,5 \cdot 10^5$ Pa võrra tema temperatuur jääks muutumatuks?
480. Kompressor surub iga tunni jooksul 150 m^3 õhku rõhuni 10^6 Pa. Vesijahutuse abil teostub kokkusurumine isothermiliselt. Arvutada jahutusvee kulu tunnis, kui see soojeneb 10°C -st 20°C -ni. Õhurõhuks võtta 10^5 Pa.
481. Antud gaasi algparameetrid on $1,2 \cdot 10^7$ Pa ja 1ℓ . Gaas paisub isothermiliselt 5 liitrini. Määrata gaasi rõhu lõppväärtus ning paisumisel tehtud töö.
482. Kolviga suletud silindris on õhusammas kõrgusega 15 cm . Kui palju tööd peavad tegema välised jõud, et tõsta kolbi 10 cm võrra, kui välisrõhk on 760 mm Hg ja kolvi pindala 10 cm^2 ? Protsessi pidada isothermiliseks.

483. 10 g gaasi isothermilisel paisumisel ruumalast V_1 ruumalani $V_2 = 2V_1$ tehtud töö on 575 J. Määrata selle gaasi molekulide ruutkeskmine kiirus paisumise temperatuuril.
484. Balloonis on vesinik rõhu all 10^6 Pa temperatuuril 18°C . Pool gaasi hulgast lastakse välja. Arvestades, et gaasi paisumine balloonis toimub adiabaatilisel, määrata rõhu ja temperatuuri lõppväärtused.
485. Kui kõrgele tõuseb temperatuur sisepõlemismootori silindris, kui gaasi algtemperatuur on 27°C ning kokkusurumisel tema ruumala väheneb 10 korda?
486. Adiabaatilisel kokkusurumisel kasvas gaasi rõhk kaheksakordseks, temperatuur tõusis seejuures 15°C -st 210°C -ni. Määrata selle gaasi erisoojuste c_p ja c_v suhe.
487. Kahe erineva gaasi (üks ühe-, teine kaheaatomiline) temperatuurid ja ruumalad on ühesugused. Mõlemad gaasid surutakse kokku adiabaatilisel nii, et nende ruumala väheneb kaks korda. Kumb gaasidest soojeneb rohkem ning mitu korda?
488. Silindris kolvi all on vertikaalne 25 cm kõrgune gaasisammas. Kolvi pindala on 10 cm^2 ning tema massi võib lugeda tähtsusetult väikeseks. Kolvile asetatakse 20 kg-ne viht ning ta laskub selle tulemusena 13,4 cm. Määrata nendest andmetest gaasi erisoojuste c_p ja c_v suhe, lugedes kokkusurumise protsessi adiabaatiliseks. Välisrõhuks võtta 10^5 Pa.
489. Õhk, mille algrõhk oli 10^5 Pa, suruti kokku adiabaatilisel 10^6 Pa rõhuni. Milliseks kujuneb rõhk, kui gaas jahutada algtemperatuurini, säilitades seejuures saavutatud ruumala?
490. 1 kg õhku ($t = 20^\circ\text{C}$, $p = 10^5$ Pa) surutakse kokku rõhuni 10^6 Pa. Määrata gaasi kokkusurumisel tehtud töö, kui kokkusurumise protsess on 1) isothermiline, 2) adiabaatiline.

491. Mingi hulk õhku ($V_1 = 10 \text{ l}$; $p_1 = 10^5 \text{ Pa}$; $t_1 = 0^\circ\text{C}$) surutakse kokku isotermiliselt ruumalani $V_2 = 2 \text{ l}$ ning siis lastakse tal paisuda adiabaatiliselt ruumalani $V_3 = 20 \text{ l}$. Määrata õhu lõpptemperatuur t_3 ning kogu protsessi töö.
492. Ühe kilomooli hapniku adiabaatilisel kokkusurumisel tehti 73 kJ tööd. Kuidas muutus selles protsessis gaasi temperatuur ja siseenergia?
493. Kuidas muutub kaheaatomilise gaasi molekulide ruutkeskmise kiirus, kui see gaas paisub adiabaatiliselt nii, et tema ruumala kahekordistub?
494. Kuidas muutub kaheaatomilise gaasi molekulide põrgete sagedus anuma seina pindalaühikule, kui gaasi ruumala suureneb adiabaatiliselt kahekordseks?
495. Määrata 4 g vesiniku adiabaatiliselt paisumise töö, kui paisumisel langes gaasi temperatuur 10 K võrra.
496. Silindris kolvi all on 20 g vesinikku temperatuuril 27°C . Vesinik paisub adiabaatiliselt nii, et tema ruumala suureneb viiekordseks. Seejärel surutakse gaas kokku isotermiliselt kuni esialgse ruumalani. Määrata gaasi temperatuur adiabaatiliselt paisumise lõpus ja gaasi töö. Joonestada protsessi graafik.
497. Tõestada, et hääle levimise kiirus ideaalses gaasis sõltub gaasi temperatuurist ega sõltu rõhust.
498. Hääle kiirus õhus temperatuuril 0°C on 332 m/s. Määrata hääle kiirus vesinikus samal temperatuuril.
499. Milline on polütroobi astmenäitaja, kui protsess oma iseloomult on lähedane 1) adiabaatilisemale, 2) isotermilisemale, 3) isobaarsele protsessile?
500. Ideaalne gaas paisub seaduse järgi $pV^2 = \text{const}$. Kuidas muutub selle gaasi temperatuur paisumisel?
501. Gaas paisub polütroopselt seaduse $pV^3 = \text{const}$ järgi ruumalast $V_1 = 1 \text{ l}$ ruumalani $V_2 = 3 \text{ l}$. Tema algrõhk

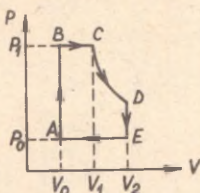

$p_1 = 2 \cdot 10^6$ Pa. Temperatuur gaasi paisumisel on selline, et isohooriline moolsoojus $C_v = \frac{3}{2} R$. Määrata selle gaasi siseenergia muutus ning neelatud soojuse hulk.

502. Karburaatoriga sisepõlemismootoril on silindri läbimõõt 10 cm, kolvi käik 11 cm. 1) Milline peab olema kokkusurumise kaamera ruumala, kui on teada, et segu algrõhk on 10^5 Pa, algtemperatuur 27°C ning lõpprõhk kaameras 10^6 Pa? 2) Kui kõrgele tõuseb temperatuur kaameras pärast segu kokkusurumist? 3) Määrata kokkusurumisel tehtud töö. Polütroobi astmenäitajaks võtta 1,3.
503. Gaasiga teostatakse Carnot' ringprotsess. Soojusallika temperatuur on 100°C . Milline on jahutaja temperatuur, kui gaas annab ära jahutajale $3/4$ soojusallikast saadud soojusest?
504. Soojusmasin töötab Carnot' tsükli järgi. Soojusallika ja jahutaja temperatuurid on seejuures vastavalt 127°C ja 7°C . Isotermilisel paisumisel teeb gaas tööd 490 J. Kui palju tööd teevad välised jõud gaasi isotermiliselt kokku surudes?
505. Gaasiga teostatakse Carnot' ringprotsess. Gaasi algruumala $V_1 = 44 \ell$, isotermilise protsessi lõpul gaasi ruumala oli $V_2 = 56 \ell$ ning adiabaatilise paisumise lõpul $V_3 = 878 \ell$, Määrata gaasi ruumala V_4 isotermilise kokkusurumise lõpul.
506. Aurumasin tarvitab 0,8 kg kivisütt tunnis hobujõu kohta. Katla temperatuur on 200°C , jahutaja temperatuur 40°C . Määrata masina kasutegur. Kui suur oleks ideaalse soojusmasina kasutegur sama temperatuuride-vahe puhul?
507. 1 kg hapnikku teeb läbi Carnot' tsükli temperatuuride vahemikus $27^\circ\text{C} - 327^\circ\text{C}$. On teada, et tsükli maksimaalse ja minimaalse rõhu suhe on 20. Määrata: a) tsükli kasutegur, b) soojusallikalt tsüklis saadud soojushulk, c) jahutajale tsüklis äraantud soojushulk,

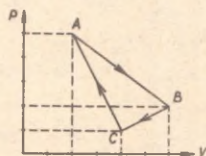
d) gaasi töö tsüklis.

508.

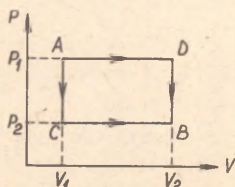
Joonis 42.

509. Gaasiga teostatud ringprotsessi kujutab graafik (joon. 43), kus üks jaotis rõhhteljel tähendab 10 l ning üks lõik püstteljel $2 \cdot 10^5 \text{ Pa}$. Arvutada protsessi tulemusena saadud töö.

Joonis 43.

510. Mingi hulga hapniku olekut A (vt. joon. 44) iseloomustavad parameetrid $V_1 = 3 \text{ l}$, $t_1 = 27^\circ\text{C}$, $p_1 = 8,2 \text{ hPa}$. Olekus B on sama

Joonis 44.

gaasi parameetrid $V_2 = 4,5 \text{ l}$, $p_2 = 6 \text{ hPa}$. Gaas viiakse olekust A olekusse B kahel viisil:

I. $A \rightarrow C \rightarrow B$ ja
II. $A \rightarrow D \rightarrow B$.

Arvutada a) gaasile antud soojushulk, b) gaasi paisumise töö, c) siseenergia muutus.

511. Üks kilomool ideaalset gaasi teeb läbi tsükli, mis koosneb kahest isohoorist ja kahest isobaarist. Gaasi ruumala muutub seejuures $V_1 = 25 \text{ m}^3$ -st $V_2 = 50 \text{ m}^3$ -ni ning tema rõhk $p_1 = 10^5 \text{ Pa}$ -st $p_2 = 2 \cdot 10^5 \text{ Pa}$ -ni. Arvutada selles tsüklis tehtud töö ning võrrelda seda tööga, mille teeks sama gaas Carnot' protsessis tingimu-

sel, et selle isothermid vastaksid esimese protsessi kõige kõrgemale ja kõige madalamale temperatuurile.

512. Määrata entroopia muutus 10 g hapniku isobaarsel soojenemisel 17°C -st 127°C -ni.
513. 2 g lämmastiku algtemperatuur on 0°C . Gaasi temperatuuri tõstetakse jääval rõhul 30 K võrra. Määrata entroopia muutus.
514. Määrata entroopia muutus 20 g lämmastiku isothermilisel paisumisel 25 liitrist 100 liitrini.
515. 6 g vesinikku paisub isothermiliselt nii, et gaasi rõhk muutub 10^5 Pa-st $0,5 \cdot 10^5$ Pa-ni. Määrata selles protsessis toimunud entroopia muutus.
516. Määrata entroopia muutus, mis toimub 100 g vee soojendamisel 0°C -st 100°C -ni ning selle täielikul aurustumisel.
517. 20 g vett temperatuuriga 100°C ning 40 g vett temperatuuriga 15°C valatakse kokku. Määrata segunemisel toimunud entroopia muutus.
518. 100 g rauda algtemperatuuriga 300°C asetatakse vette, mille temperatuur on (ja jääb) 15°C . Määrata summaarne (vee ja rauda) entroopia muutus.

3. Molekulaarjõud gaasides ja vedelikes

519. Kirjutada van der Waalsi võrrand n kilomooli gaasi kohta.
520. Tuletada van der Waalsi konstantide a ja b SI-ühikud.
521. Määrata rõhk anumas mahuga 2 l, mis sisaldab 1 kg veeauru temperatuuril 380 K.
522. Määrata hapniku temperatuur anumas, kus gaasi tihedus on 100 kg/m^3 ning rõhk 7 MPa.
523. Vee puhul van der Waalsi konstant $a = 5,53 \cdot 10^5 \text{ N m}^4/\text{kmol}^2$. Määrata siserõhk.

524. 1 g lämmastiku ruumala kasvas 1 ℓ-st 5 ℓ-ni. Leida seosmiste jõudude töö sellel paisumisel. Lämmastiku puhul van der Waalsi konstant $a = 1,35 \cdot 10^5 \text{ J} \cdot \text{m}^3 / \text{kmol}^2$.
525. Määrata seos rõhu, ruumala ja temperatuuri vahel kriitilises punktis gaasi puhul, mis allub van der Waalsi võrrandile.
526. Leida hapniku kriitiline rõhk ja kriitiline temperatuur, kui on teada, et van der Waalsi konstandid selle gaasi puhul on $a = 1,31 \cdot 10^5 \text{ N} \cdot \text{m}^4 / \text{kmol}^2$, $b = 0,031 \text{ m}^3 / \text{kmol}$.
527. Määrata van der Waalsi konstandid süsihappegaasi jaoks, teades selle kriitilist rõhku ($p_{kr} = 73,6 \cdot 10^5 \text{ Pa}$) ja kriitilist temperatuuri ($t_{kr} = 31,1^\circ\text{C}$).
528. Süsihappegaasi kriitiline temperatuur on $+31^\circ\text{C}$, kriitiline rõhk $73,6 \cdot 10^5 \text{ Pa}$. Määrata ühe kilomooli kriitiline ruumala.
529. Määrata hapniku molekuli efektiivläbimõõt, lähtudes selle gaasi kriitilisest temperatuurist T_{kr} ja kriitilisest rõhust p_{kr} .
530. Määrata vesiniku molekulide vabatee keskmine pikkus normaalingimustes, kasutades molekulide efektiivdiametri määramiseks selle gaasi kriitilisi parameetreid T_{kr} ja p_{kr} .
531. 28 kg lämmastiku parameetrid muutuvad algväärtustelt $t_1 = 27^\circ\text{C}$ ja $V_1 = 2 \text{ m}^3$ väärtusteni $t_2 = 100^\circ\text{C}$ ning $V_2 = 3 \text{ m}^3$. Arvestades, et gaas allub van der Waalsi võrrandile, määrata entroopia muutus.
532. Ühes liitris vees on lahustatud 34 g pilliroosuhkrut ($\text{C}_{12}\text{H}_{22}\text{O}_{11}$) temperatuuril 27°C . Määrata osmootne rõhk.
533. Määrata naftaliini (C_{10}H_8) osmootne rõhk, kui 8 g naftaliini on lahustatud 110 g bensoolis temperatuuril 17°C .

534. Kuidas kasvab osmootne rõhk lahustatud aine molekulide dissotsieerumise tagajärjel, kui oletada, et üks α -ndik osa kõikidest molekulidest on lagunened i osaks.
535. 2,92 g keedusoola on lahustatud liitris vees temperatuuril 27°C. Missugune osa soola molekulidest on dissotsieerunud ioonideks, kui osmootne rõhk on $1,92 \cdot 10^5$ Pa ?
536. Määrata vee tihedus 500 m sügavusel pinnast, võttes tiheduseks pinna lähedal 1 g/cm^3 ning vee kokkusurutavuse koefitsiendiks $4,7 \cdot 10^{-10} \text{ 1/Pa}$.
537. 2 m^3 mahuga katel on täidetud veega rõhul $3 \cdot 10^7$ Pa. Kui palju vett voolab välja, kui katla kaanesele tekib mõra? Vee kokkusurutavuse koefitsient on $4,7 \cdot 10^{-10} \text{ 1/Pa}$.
538. Milline on vee tihedus 10^{-6} cm raadiusega tilgas temperatuuril 4°C? Vee kokkusurutavuse koefitsient on $4,7 \cdot 10^{-10} \text{ 1/Pa}$.
539. $2\text{-}\mu\text{m}$ läbimõelduga õhumullike asub veepinna ligidal. Määrata õhu tihedus mullikeses, kui atmosfääri rõhk on 76 cm Hg ja vee temperatuur 20°C.
540. 2 m sügavusel vees on õhumull läbimõelduga $10\text{-}\mu\text{m}$. Leida rõhk mullis, kui atmosfääri rõhk on 760 mm Hg.
541. Kui palju tööd on tehtud 14-cm läbimõelduga seebimulli väljapuhumisel, kui protsess oli isothermiline ja temperatuur 20°C? Milline on lisarõhk selle mulli sees?
542. Kui palju tööd tuleb teha, et jaotada pooleks 3-mm läbimõelduga elavhõbedatilk? Jaotamise protsess on isothermiline ning elavhõbede pindpinevuse koefitsient sellel temperatuuril 0,49 N/m.
543. Kui palju energiat vabaneb väikeste vihmapiiskade ($r = 2 \cdot 10^{-3} \text{ mm}$) ühinemisel suuremasse ($R = 2 \text{ mm}$)? Protsessi pidada isothermiliseks.
544. Klaasist U-toru ühe haru läbimõeld on 1 mm, teise 3 mm. Milline on vee nivooade vahe neis harudes?

545. Vertikaalsesse U-torusse, mille harude raadiused on $r_1 = 0,25$ mm ja $r_2 = 0,50$ mm, on valatud elavhõbedat nii, et samba kõrgus jämedamas harus $h_2 = 23$ cm. Määrata sammaste kõrguste vahe torudes. Äärenurgaks võtta $\varphi = 136^\circ$.
546. Ühe klaastoru otsas on 5-cm raadiusega, teise otsas 10-cm raadiusega seebimull. Kumb mullidest hakkab kasvama, kui ühendada torud kummivoolikuga? Kui palju muutub väiksema mulli raadius, kui suurema raadius muutub 1 mm võrra? Kuidas muutub seejuures kummagi mulli pinnaenergia?
547. Elavhõbedaga täidetud baromeetritoru, seesmise läbimõdduga 0,4 cm, on asetatud lahtist otsa pidi elavhõbedakaussi. Elavhõbeda nivoo de vahe torus ja kaussis on 758 mm. Määrata nendest andmetest atmosfääri rõhk, arvestades, et toru ja elavhõbeda puhul on tegemist absoluutse mittemärgamisega ning elavhõbeda pindpinevuse koefitsient antud temperatuuril on 0,54 N/m.
548. Kui kõrgele tõuseb vesi kahe vertikaalselt asetatud paralleelse klaasplaadi vahel, kui nendevaheline kaugus on 0,5 mm? Arvestada, et märgamine on täielik.
549. Klaastorusse, seesmise läbimõdduga 2 mm, on asetatud koaksiaalselt 1,5-mm läbimõdduga klaaspulk. Kui kõrgele tõuseb vesi mööda niisugust kanalit? Arvestada, et märgamine on täielik.
550. 0,6-mm läbimõdduga vertikaalselt asetatud klaastoru on täidetud veega. Osa vett ripub toru alumise otsa küljes tilgana, mille raadius on 3 mm. Määrata veesamba pikkus torus. Vee pindpinevuse koefitsiendiks võtta 0,07 N/m ning märgamine lugeda täielikuks.
551. 20 cm pikkune ühest otsast kinnine klaastoru, mille seesmine läbimõõt on 0,2 mm, asetatakse lahtist otsa pidi vette. Kui sügavale peab asetama toru, et vee nivood torus ja anum as oleksid samal kõrgusel? Õhurõhk on 750 mm Hg.

552. a) 20 cm pikkune klaastoru, mille seesmine läbimõõt on 1,5 mm, asetatakse horisontaalselt elavhõbedasse 10 cm sügavusele nii, et temas olev õhk ei pääseks välja. Milliseks kujuneb õhusamba pikkus torus? Õhurõhk on 76 cm Hg, äärenurk 138° .
- b) Lahendada sama ülesanne, kui sügavus on 0,5 cm.
553. U-toru harud on kapillaarid seesmiste läbimõõdudega 0,1 mm ja 0,3 mm. Torusse on valatud vesi, mille temperatuur on 20°C . Läbimõõdu erinevuse tõttu on vee niivood harudes erinevatel kõrgustel. Kuidas muutub niivoo de kõrguste vahe, kui vee temperatuuri tõsta 70°C -ni? Vee pindpinevuse koefitsiendi sõltuvus temperatuurist on antud valemiga: $\alpha = (70 - 0,15 t) \cdot 10^{-3} \text{ N/m}$, kus t on vee temperatuur Celsiuse skaala järgi. Märgamine lugeda täielikuks.
554. Mikroskoobi katteklaasi läbimõõt on 16 mm. Sellele klaasile lasti veetilk massiga 0,1 g ning kaeti teise samasuguse klaasiga. Klaasid kleepusid kokku. Kui suurt klaaside pindadega risti mõjuvat jõudu peab rakendama nende eraldamiseks? Arvestada, et vesi märgab klaasi täielikult.

L i s a d

Mõningaid astronoomilisi suurusi

Maa keskmine raadius	$6,37 \cdot 10^6 \text{ m}$
Maa mass	$5,96 \cdot 10^{24} \text{ kg}$
Maa keskmine tihedus	5500 kg/m^3
Päikese keskmine raadius	$6,96 \cdot 10^8 \text{ m}$
Päikese mass	$1,97 \cdot 10^{30} \text{ kg}$
Päikese keskmine tihedus	1400 kg/m^3
Kuu raadius	$1,74 \cdot 10^6 \text{ m}$
Kuu mass	$7,3 \cdot 10^{22} \text{ kg}$
Maa ja Kuu tsentrite vaheline keskmine kaugus	$3,84 \cdot 10^8 \text{ m}$
Maa ja Päikese tsentrite vaheline keskmine kaugus	$1,5 \cdot 10^{11} \text{ m}$
Kuu tiirlemise periood ümber Maa	$27 \text{ p } 7 \text{ h } 43 \text{ min}$

Tähtsamaid füüsikalisi konstante

Gravitatsioonikonstant	$\gamma = 6,67 \cdot 10^{-11} \text{ m}^3/(\text{kg} \cdot \text{s}^2)$
Maa gravitatsioonivälja keskmine tugevus (raskuskiirendus)	$g_0 = 9,81 \text{ m/s}^2$
Atmosfäärirõhu keskmine väärtus (normaalrõhk)	$p_0 = 1,01 \cdot 10^5 \text{ Pa}$
Molekulide arv ühes kilomoolis (Avogadro arv)	$N_A = 6,02 \cdot 10^{26} \text{ 1/kmol}$
Ühe kilomooli gaasi ruumala normaalingimustes	$V_{\text{kmol}} = 22,4 \text{ m}^3/\text{kmol}$
Universaalne gaasikonstant	$R = 8,32 \cdot 10^3 \text{ J}/(\text{kmol} \cdot \text{K})$
Boltzmanni konstant	$k = 1,38 \cdot 10^{-23} \text{ J/K}$
Valguse levimise kiirus vaakumis	$c = 3 \cdot 10^8 \text{ m/s}$

1. Mõnede ainete tihedusi

	(tihedus) $\times 10^{-3}$ kg/m^3		(tihedus) $\times 10^{-3}$ kg/m^3
Alumiinium	2,7	Puit	0,8
Grafiit	1,6	Raske vesi	1,1
Hõbe	10,5	Raud	7,8
Jää	0,9	Teras	7,7
Kork	0,2	Tina	7,4
Kuld	19,3	Tsink	7,0
Nikkel	8,9	Valgevask	8,4
Parafiin	0,89	Vask	8,9
Plaatina	21,5	Vismut	9,8
Plii	11,3	Volfram	19,1

2. Tahkete ainete elastseid omadusi

Aine	Elastsus- moodul 10^{-10} N/m^2	Poissoni suhe
Klaas	6,0	0,25
Malm	8,0	0,27
Puit	0,9	-
Raud	21,0	0,28
Teras	20-22	0,28
Tsink	8,0	0,23
Valgevask	10,0	0,35

3. Ainete tugevuse piires venitused

Aine	$\sigma_m \times 10^{-8} \text{ N/m}^2$
Klaas	0,3
Puit	0,3
Plii	0,2
Raud	0,8
Teras	4,5
Tsink	1,2
Valgevask	1,5

4. Tahkete ainete soojuslike omadusi

A i n e	Sulamis- tempera- tuur °C	Erisoojus J/(kg·K)	Sulamis- soojus J/kg	Joonpai- sumis- tegur $\times 10^6$ 1/K
<u>Alumiinium</u>	659	896	$3,22 \cdot 10^5$	25
Hõbe	960	234	$8,8 \cdot 10^4$	19
Jää	0	2100	$3,35 \cdot 10^5$	-
Kork	-	2050	-	-
Plaatina	1770	117	$1,13 \cdot 10^5$	8,9
Plii	327	126	$2,26 \cdot 10^4$	29
Raud	1530	500	$1,25 \cdot 10^5$	11
Teras	-	460	-	12
Tina	232	230	$5,86 \cdot 10^4$	21
Tsink	420	391	$1,17 \cdot 10^5$	26
Valgevask	-	386	-	18
Vask	1100	395	$1,76 \cdot 10^5$	17

5. Vedelike omadusi

Vedelik	Tihedus $\times 10^{-3}$ kg/m ³	Erisoojus J/(kg·K)	Pindpine- vustegur 20°C juu- res N/m	Sisehõõrde- tegur 20°C juures kg/(m·s)
Benseol	0,88	1720	0,03	$6,5 \cdot 10^{-4}$
Elavhõbe	13,60	138	0,49	$1,6 \cdot 10^{-3}$
Glütseriin	1,26	2430	0,064	$8,5 \cdot 10^{-1}$
Petrooleum	0,80	2140	0,026	-
Piiritus	0,79	2510	0,022	$1,2 \cdot 10^{-3}$
Seebivesi	1,00	4190	0,040	-
Vesi	1,00	4190	0,072	$1,0 \cdot 10^{-3}$

Gaasi molekulide jaotus kiiruste järgi

Gaasi molekulide jaotust kiiruste järgi kirjeldab Maxwelli valem

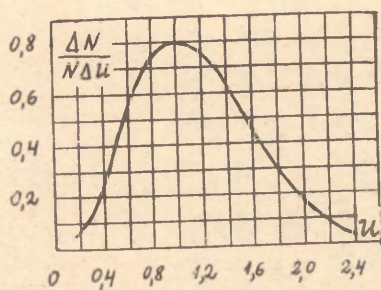
$$\frac{\Delta N}{N} = \frac{4}{\sqrt{\pi}} e^{-u^2} u^2 \Delta u,$$

kus suhteline kiirus $u = \frac{v}{v_t}$, ($v_t = \sqrt{\frac{2RT}{\mu}}$ - molekulide tõenäolisim kiirus), ΔN on suhteliste kiiruste vahemikku Δu langevate molekulide arv ning N molekulide koguarv.

Maxwelli valemi järgi arvutatud jaotusfunktsiooni $\frac{\Delta N}{N \Delta u}$ väärtused olenevalt suhtelisest kiirusest u on toodud tabelis 6 ning selle tabeli järgi konstrueeritud graafikul (joon. 45).

Tabel 6

u	$\frac{\Delta N}{N \Delta u}$	u	$\frac{\Delta N}{N \Delta u}$	u	$\frac{\Delta N}{N \Delta u}$
0	0	0,9	0,81	1,8	0,29
0,1	0,02	1,0	0,83	1,9	0,22
0,2	0,09	1,1	0,82	2,0	0,16
0,3	0,18	1,2	0,78	2,1	0,12
0,4	0,31	1,3	0,71	2,2	0,09
0,5	0,44	1,4	0,63	2,3	0,06
0,6	0,57	1,5	0,54	2,4	0,04
0,7	0,68	1,6	0,46	2,5	0,03
0,8	0,76	1,7	0,36		

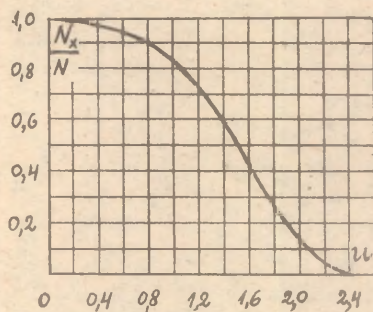
Joonis 45.

Tabel 7 ja graafik joonisel 46 kujutavad sõltuvust suhtelise kiiruse u ja sellest suurema kiirusega liikuvate molekulide suhtelise arvu $\frac{N_x}{N}$ vahel. (N_x on molekulide arv, mille kiirused ületavad väärtuse u).

Tabel 7

u	$\frac{N_x}{N}$	u	$\frac{N_x}{N}$
0	1,000	0,8	0,734
0,2	0,994	1,0	0,572
0,4	0,957	1,25	0,374
0,5	0,918	1,5	0,213
0,6	0,868	2,0	0,046
0,7	0,806	2,5	0,0057

Joonis 46.

8. Gaaside molekulide efektiivdiametreid

G a a s	$\sigma \times 10^{10} \text{ m}$
Vesinik H_2	2,3
Hapnik O_2	2,9
Lämmastik N_2	3,1
Argoon Ar	2,8
Heelium He	1,9
Vingugaas CO	3,2
Süsihappegaas CO_2	3,2
Veeaur H_2O	2,6

9. Mõningate ainete kriitilisi parameetreid

A i n e	$T_{kr}(\text{K})$	$p_{kr} \times 10^{-5}(\text{Pa})$
Vesi (H_2O)	647	213
Kloor (Cl_2)	417	74,5
Ammoniaak (NH_3)	405	110
Süsihappegaas (CO_2)	307	71,5
Krüptoon (Kr)	210	52,9
Hapnik (O_2)	154	49,0
Argoon (Ar)	151	47,0
Lämmastik (N_2)	126	32,8
Neon (Ne)	45	26,4
Vesinik (H_2)	33	12,6
Heelium (He)	6	2,2

10. Van der Waalsi konstante

A i n e	$a \cdot 10^{-5}$ (Nm ⁴ /kmol ²)	b (m ³ /kmol)
Vesi (H ₂ O)	5,54	0,031
Kloor (Cl ₂)	5,41	0,046
Ammoniaak (NH ₃)	4,10	0,036
Süsihappegaas (CO ₂)	3,64	0,043
Hapnik (O ₂)	1,38	0,032
Argoon (Ar)	1,37	0,032
Lämmastik (N ₂)	1,37	0,040
Vesinik (H ₂)	1,91	0,022
Heelium (He)	0,034	0,024

Ülesannete vastused

1. 8,4 m/s.
2. 1) 45 km/h; 2) 40 km/h.
3. 1) 2 h 55 min; 2) 50 km; 70 km.
4. 8,36 m/s.
5. 7,5 km/h; 17,5 km/h.
6. Teisel juhul kulub aega 1,19 korda rohkem.
7. 2,24 m/s; $63^{\circ}30'$.
8. 1) 0,6 m/s; 2) 4 min 10 s.
9. 120° ; 1,39 m/s.
10. 225 km/h; $4^{\circ}25'$ meridiaani suhtes.
11. 80 s; 1330 m.
12. 10 s; 150 m; 200 m.
13. $\alpha = \arccos \left(- \frac{v_1 + v_2}{v_0} \right)$.
14. 9,35 s.
15. d(km) = 500 t(h); 1500 km.
16. $s_2 = \ell - \sqrt{\ell^2 - v_1^2 t^2}$; -0,1 m/s; -0,028 m/s².
17. $v_1 = 3$ m/s; $a_1 = 0$; $v_2 = 6$ m/s; $a_2 = 0,6$ m/s²;
 $v_k = 4,2$ m/s; $a_k = 0,3$ m/s².
18. a) 24 cm; 0; -200 cm;
 b) 1,1 s; 8,9 s; 10,9 s;
 c) 24 cm; 34 cm.
19. 10 m/s; 2 m/s².
20. 490 m/s.
21. -0,11 m/s²; 44,5 m.
22. 0,8 s.
23. -3 m/s²; 11 m/s.
24. 2,5 m/s²; 10 m/s.
25. +0,83 m/s²; -0,83 m/s².
26. 45 cm/s; 30 cm/s².
27. 7,7 m/s; 5,2 s.
28. 30° .

29. 1,99 s; 19,9 m/s.

30. 20,5 cm.

31. 57 m; 3,4 s.

32. 92 m.

33. 42 m/s.

34. $\Delta h = \frac{g \Delta t}{2} (2t - \Delta t) = 4,9 \cdot 2 + (s) - 1 \text{ m.}$

35. 1) 5 s; 4 s; 2) 123 m; 79 m.

36. 2,48 s; 24,2 m/s.

37. 0,98 s; 2,0 s.

38. $\Delta h = 2 v_0 t.$

39. 3,7 m.

40. $v_0 = \sqrt{2gh + \frac{g^2(\Delta t)^2}{4}} = 24,6 \text{ m/s.}$

41. 10 m/s.

42. 2,04 s; 208 m; 6 m/s; 10 m/s.

43. a) 0,7 s; b) 0,7 m; 1,27 m.

44. 2,25 s.

45. $v_0 = \frac{n}{2} \sqrt{2gh} = 35 \text{ m/s.}$

46. 74,2 m; 39° .

47. 20 m/s; 28 m/s, moodustades vertikaaliga nurga $45^\circ 20'$.

48. 3,54 s; 30° .

49. $\alpha = \arctan \left(v \sqrt{\frac{2}{hg}} \right); s = v \sqrt{\frac{2h}{g}}$

50. $v = \Delta s \sqrt{\frac{g}{2\Delta h}}.$

51. 2 cm.

52. 17,3 m/s.

53. 28 m/s; 6,8 m/s²; 7,0 m/s².

54. 1) Ruutparabool; 2) $h = \frac{v_0^2 \sin^2 \alpha_0}{2g};$

3) $s = \frac{v_0^2 \sin 2\alpha_0}{g};$ 4) $t = \frac{2v_0 \sin \alpha_0}{g}.$

55. 1) $v_0 \cos \alpha_0$; 0; 2) v_0 ; $-\alpha_0$.

56. 1) 2,1 m; 2) 9,9 m; 3) 1,3 s.

57. $76^\circ 56'.$

58. 82 m/s.
59. 5,9 m.
60. $h_1:h_2:h_3 = 3:2:1$; $s_1:s_2:s_3 = \sqrt{3}:2:\sqrt{3}$.
61. 0,069 m³.
62. $-36^{\circ}10'$; 0,75 s; 10 m.
63. 36 m/s, -20° horisondiga;
3,4 m/s²; 9,2 m/s².
64. $v_0 = 9,4$ m/s; $\alpha_0 = 54^{\circ}30'$.
65. 8,3 m.
66. 24,4 s; 42,5 s olenevalt algkiiruse nurgast horisondiga.
67. 19,8 m/s; 3 s; 12,1 m.
68. $v = \frac{2\pi R \cos \varphi}{T} = 232$ m/s (T on Maa pöörlemise periood).
69. 1/6.
70. 0,0195 m/s²; 0,0117 m/s².
71. 10^{-3} rad/s; 7,6 km/s.
72. $77^{\circ}30'$ suunaga igast läände.
73. 1,6 1/s.
74. 32,9 rad/s; 33,7 rad/s.
75. 0,45 m/s² $153^{\circ}20'$ raadiusega.
76. $a_n = 4,5$ m/s²; $a_t = 0,06$ m/s².
77. $v = 4$ m/s; $a_n = 2$ m/s²; $a_t = 2$ m/s².
78. $t = \sqrt{\frac{\tan \alpha}{g}} = 10$ s.
79. 4 rad/s²; $\varphi(\text{rad}) = 2[t(\text{s})]^2$.
80. 0,4 rad/s; 5,3 cm/s² $38^{\circ}40'$ liikumise suunaga; 8 cm.
81. 5 m/s; 1,12 m/s² $153^{\circ}20'$ liikumise suunaga.
82. 0,62 m/s²; 0,69 m/s²; 155° .
83. 0,64 m/s²; 0,67 m/s² $71^{\circ}30'$ liikumise suunaga.
84. 1) 1,2 m/s² $33^{\circ}45'$ liikumise suunaga; 2) 199 s; 189 s.
85. 1) $s=R_0 \tan 2\pi nt$; 2) 28,7 m/s. 3) 27,2 m/s.
86. 1) ei; 2) 3,54; 3) $k = \frac{nm_1^2}{m_2[m_1(n+1)+m_2]}$.
87. 1,47 N; ei muutunud; 2,08 N.

88. $a = \frac{m_0 - (m_1 + m_2)k}{m_0 + m_1 + m_2} g$; $T = \frac{m_0 m_2 (1+k)}{m_0 + m_1 + m_2} g$.
89. $0,98 \text{ m/s}^2$.
90. $F = 4 \text{ N}$; ei muutu.
91. $v = \frac{mg^2 \cos \alpha}{2a \sin^2 \alpha}$; $s = \frac{m^2 g^3 \cos \alpha}{6a^2 \sin^3 \alpha}$.
92. 1) tõuseb kiirendusega $4,9 \text{ m/s}^2$;
2) laskub kiirendusega $2,5 \text{ m/s}^2$.
93. a) $98,0 \text{ N}$; $58,8 \text{ N}$; $88,2 \text{ N}$;
b) 222 N ; 132 N ; 200 N .
94. $21^\circ 50'$; $36,6 \text{ N}$.
95. $1/3$.
96. $a = g(\sin \alpha - k \cos \alpha)$.
97. $1,97 \text{ N}$; $1^\circ 40'$ vertikaaliga.
98. Mõda kaldpinda allapoole mõjuv jõud $F_1 \leq 33,3 \text{ N}$;
ülespoole $F_2 \leq 703 \text{ N}$.
99. $\alpha_m = 15^\circ$.
100. 1) (a) 45° ; (b) 52° ; 2) $0,27$.
101. $a_1 = \frac{g \cos \alpha \sin \alpha}{\frac{m_1}{m_2} + \sin^2 \alpha}$.
102. $0,16$.
103. 1) $2,45 \text{ m/s}^2$; 2) $1,09 \text{ m/s}^2$.
104. $23,5 \text{ N}$; 47 N .
105. 4 s .
106. $19,6 \text{ N}$.
107. $a_1 = \frac{2(m_2 - 2m_1)}{4m_1 + m_2} g$; $a_2 = \frac{a_1}{2}$; $T = \frac{3m_1 m_2 g}{4m_1 + m_2}$.
108. $a_1 = \frac{m_1 g - m_2 (g - a_2)}{m_1 + m_2}$; $F = \frac{m_1 m_2 (2g - a_2)}{m_1 + m_2}$.
109. $a = \frac{(m_1 - m_2)^2}{(m_1 + m_2)^2} g$.

$$110. 1) a_g = \frac{(m_1 - m_2)g + 2m_2 w}{m_1 + m_2}; a_k = \frac{(m_1 - m_2)(g - w)}{m_1 + m_2};$$

$$2) F = \frac{4m_1 m_2}{m_1 + m_2} (g - w).$$

$$111. \Delta m = \frac{2 m g}{g + a}.$$

$$112. 10,3 \text{ m/s}.$$

$$113. 5,6 \text{ m}.$$

$$114. 1) 12,5 \text{ m/s}; 2) 53 \text{ m/s}.$$

115. Suurema kuulikese kiirus on $\sqrt{2}$ korda suurem kui väiksemal.

$$116. c = 0,2.$$

$$117. v = v_0 - \frac{F}{m} s.$$

$$118. 4,7 \text{ kJ}.$$

$$119. 1,35 \text{ kJ}.$$

$$120. 996 \text{ J}.$$

$$121. 15,7 \text{ kN}.$$

$$122. 4,4 \cdot 10^5 \text{ N}; 0,011 \text{ s}.$$

123. 1) 5 kN ; $4 \cdot 10^{-4} \text{ s}$; 2) kuul läbib laua ning väljub sellest kiirusega 141 m/s .

$$124. t = \frac{h(v_0 - v)}{v_0 v \ln(\frac{v_0}{v})}.$$

$$125. 118 \text{ J}; 157 \text{ J}.$$

$$126. 3 \text{ kN}.$$

$$127. 9,9 \text{ m/s}.$$

$$128. 1,2 \text{ m/s}; 480 \text{ N}; 0,0041.$$

$$129. a) 0,02; b) 46 \text{ W}.$$

$$130. 1) 6 \text{ m/s}; 2) 73 \text{ s}; 3) -0,098 \text{ m/s}^2; 4) 220 \text{ m}.$$

$$132. 1) 11,6 \text{ N}; 2) 1,74 \text{ kJ}; 29 \text{ W}; 3) 204 \text{ m}.$$

$$133. 1. a) 294 \text{ m/s}^2; 413 \text{ m/s}; c) 290 \text{ m}.$$

$$2. a) \text{ Ühtlane kiirusega } 413 \text{ m/s}; b) 0,54 \text{ s}.$$

$$3. a) 42,5 \text{ kN}; b) -850 \text{ m/s}^2; c) 0,48 \text{ s}; d) 2,42 \text{ s}.$$

134. 1) 36,4 kN; 39,2 kN; 44 kN;
12 s; 24 s; 7,2 s; 43,2 s.
2) 105 kN; 98 kN; 86 kN;
12 s; 24 s; 7,2 s; 43,2 s.
135. 1) $a_1 = 0,76 \text{ m/s}^2$;
2) $T_1 = 4,4 \text{ N}$; $T_1 = 3,2 \text{ N}$;
3) $t_1 = 2,4 \text{ s}$; $v_1 = 1,82 \text{ m/s}$;
4) $a_2 = 1,5 \text{ m/s}^2$; $t_2 = 5,7 \text{ s}$;
5) $T_2 = 2,5 \text{ N}$.
136. 1) 14,0 m/s; 2) 125 m; $2,45 \cdot 10^6 \text{ J}$; 3) $1^\circ 10'$; $4^\circ 45'$.
137. 3,5 J.
138. 1) $5,6 \cdot 10^{-23} \text{ Ns}$; 2) $2,8 \cdot 10^{-23} \text{ Ns}$.
139. 31,4 N.
140. 86 N.
141. $\vec{u} = 2 \vec{v}$.
142. 0,96 m.
143. 0; 0,9 J.
144. 42 J.
145. -6 m/s; 4 m/s.
146. 1) 1,6 m/s; 2) -0,8 m/s; 2,2 m/s.
147. $k = \left(\frac{1+n}{1-n}\right)^2$ korda; $k_1 = 1,4$; $k_2 = 9$.
148. $-\frac{\vec{v}_0}{5}$; $\frac{2\sqrt{3}}{5} \vec{v}_0$ 30° -se nurga all $\vec{v}_0$ suhtes.
149. 1) 370 J; 2) 29,6 J; 3) 92,6 %.
150. $v = \frac{m+M}{m} \sqrt{2g\ell(1-\cos\alpha)} = 910 \text{ m/s}$.
151. $14^\circ 40'$.
152. 0,64 m.
153. 400 m/s; 1,6 %; 98,4 %.
154. 1) $4 \ell/9$; 2) $\ell/9$; $16\ell/9$.
155. $u_3 = \frac{16}{9} \sqrt{2g\ell(1-\cos\varphi_1)}$;
 $\varphi_3 = \arccos \frac{256 \cos\varphi_1 - 175}{81}$.
156. 85 m/s, samas suunas.

157. $\frac{m}{m+M} L$.

158. 1) 9,3 m/s; 2) 10,7 m/s.

159. 1) $\vec{v}_1 = -\frac{2m}{M+2m} \vec{u}$; $\vec{v}_2 = -\frac{m(2M+3m)}{(M+m)(M+2m)} \vec{u}$;

$$\frac{v_2}{v_1} = 1 + \frac{m}{2(M+m)} > 1.$$

160. 35,6 kg/s.

161. a) $v = u \ln \frac{m_0}{m}$; b) $a_0 = \frac{ru}{m_0}$; c) $r = 490 \text{ kg/s}$

162. 1) 0,375 s; 2) 330 m/s.

163. 14 rad/s.

164. 2100 N.

165. $41^\circ 30'$.

166. $F = mg(1+4 \text{ kh})$.

167. 4,9 J.

168. 14 m/s.

169. $h_1 = \frac{R+2h}{3}$; $h \geq 2,5 R$.

170. $2R/3$ (R on kera raadius).

171. $78^\circ 40'$.

172. $\omega = \sqrt{\frac{g}{\tan \varphi (R + \ell \cos \varphi)}} = 1,36 \text{ rad/s}$.

173. a) 10,2 m/s; b) 12,1 m/s; 14° -se vertikaaliga

174. $v_m = \sqrt{kgR}$; $\sqrt{n}$ korda.

175. 7,4 cm.

176. 13 m/s; 31° .

177. $1,78 \cdot 10^{-6} \text{ N}$.

178. $35 \text{ 700 km} \leq x \leq 40 \text{ 700 km}$, taevakehade vahel;

$44 \text{ 600 km} \leq x \leq 50 \text{ 900 km}$, teisel pool Kuud (x on punktide kaugus Kuu tsentrist).

179. a) $6,27 \text{ m/s}^2$; b) 13 700 km.

180. $0,6 \text{ cm/s}^2$.

181. 0,68 %.

182. $D = \sqrt[3]{\frac{6 \sqrt{MT^2}}{4 \pi^2}}$.

183. 382 000 km.

184. 100.

185. 264 m/s^2 .

186. $M = \frac{gR^2}{g}$; $\rho = \frac{3g}{4\pi g R}$.

187. 930 kg/m^3 .

188. $6,2 \cdot 10^4 \text{ J}$.

189. $-\frac{mgR^2}{r_0}$ (R on Maa raadius).

190. $6,1 \cdot 10^{10} \text{ J}$.

191. 1) 1700 km ; 2) $7,1 \text{ km/s}$; $8,7 \cdot 10^{-4} \text{ rad/s}$;
3) $6,2 \text{ m/s}^2$; 4) $1,9 \cdot 10^9 \text{ J}$.

192. $7,9 \text{ km/s}$; $11,2 \text{ km/s}$.

193. $2,41 \text{ km/s}$.

194. 0,9 d Maa tsentrist, kus d on Maa ja Kuu tsentrite vaheline kaugus.

195. $E = \frac{4\gamma m}{4a^2 - \ell^2}$; $\varphi = -\gamma \frac{m}{\ell} \ln \frac{2a+\ell}{2a-\ell}$.

196. $E = \gamma \frac{2m}{R^2} \left[1 - \frac{a}{\sqrt{a^2 + R^2}} \right]$ risti ketta tasapinnaga;

$$\varphi = -\gamma \frac{2m}{R^2} \left[\sqrt{a^2 + R^2} - a \right].$$

197. 17 N; 24,5 N.

198. 5,5 m.

199. 2,06 N.

200. 34 N; 20 N.

201. a) $x = 1,2 \text{ cm}$; $y = 0,7 \text{ cm}$; b) $x = 5 \text{ cm}$; $y = 3 \text{ cm}$.

202. Teljel 9,3 cm kaugusel suurema silindri põhjast.

203. $x = -9/16 \text{ dm}$; $y = 0$.

204. $4R/3\pi$.

205. $h/4$, kus h on koonuse kõrgus.

206. $19^\circ 30'$.

207. 650 N; 750 N.

208. 0,05 cm.

209. $F_1 = F_2 = 0,38 \text{ N}$; $F_3 = 0,29 \text{ N}$.

210. $k \geq 0,176$.
211. $38^{\circ}40'$. Redel ei libise maha, kui inimene asub madalal redeli keskpaigast, ning libiseb maha, kui inimene läheb mööda redelit üles ning ületab selle keskkohta.
212. 1) 48° ; 2) 0.
213. $\alpha = 11^{\circ}$
214. 10,4 N; 2,0 N.
215. 0,78 N; 0,55 N.
216. $\alpha = 18^{\circ}24'$.
217. $\alpha = 26^{\circ}36'$.
218. $\alpha = 50'$.
219. $F_A = 8,98 \text{ kN}$ (horisontaalne);
 $F_B = 11,3 \text{ kN}$ (54° -se nurga all vertikaali suhtes).
220. 1) $F_A = 2,65 \text{ N}$; $F_B = 8,65 \text{ N}$ (mõlemad jõud vertikaalsed);
 2) $F_A = F_B = 6,38 \text{ N}$ (mõlemad jõud moodustavad vertikaaliga nurga $79^{\circ}15'$).
221. a) 118 J; b) 1080 J.
222. 0,207.
223. $-4,02 \text{ rad/s}^2$; 6,25 s.
224. $1,2 \cdot 10^{-3} \text{ kg} \cdot \text{m}^2$.
225. $I = ma^2$.
226. 1) $I_1 = \frac{1}{12} m\ell^2 \sin^2 \alpha$; 2) $I_2 = ma^2$;
 3) $I_3 = \frac{1}{12} m\ell^2 + mb^2$.
227. 19,5 cm.
228. $0,25 \text{ kg} \cdot \text{m}^2$.
229. $7,23 \cdot 10^{33} \text{ kg} \cdot \text{m}^2/\text{s}$.
230. 0,42 J.
231. 4,7 J.
232. 88 J.
233. a) 0,3 J; b) 0,2 J.
234. 1) $1/2$; 2) $1/3$; 3) $2/7$.
235. $k = \frac{7sd}{5t^2g} = 0,15 \text{ cm}$.
236. 1) $t_1 = 2 \sqrt{\frac{\pi R}{g}}$; 2) $N_2 = \frac{\sqrt{2} t_2}{2}$; $M_2 = \frac{\pi m R^2 \sqrt{2}}{t_2}$.

237. $2,8 \text{ m/s}^2$.

238. $0,072 \text{ kg}\cdot\text{m}^2$.

239. $\omega = \frac{2}{R} \sqrt{\frac{gh}{5}} = 102 \text{ rad/s}$; $t = \sqrt{\frac{3h}{g}} = 0,78 \text{ s}$.

240. $0,3 \text{ m}$.

241. 1) $\varepsilon = \frac{2g \cos \varphi}{\ell (5 + \cos^2 \varphi)}$; $\varepsilon_0 = 16,3 \text{ rad/s}^2$;

$\varepsilon_1 = 14,8 \text{ rad/s}^2$; $\varepsilon_2 = 9,3 \text{ rad/s}^2$; $\varepsilon_0 = 0$.

2) $a_{t0} = 1,63 \text{ m/s}^2$; $a_{t3} = 0$;

$a_{n0} = 0$; $a_{n3} = 7,85 \text{ m/s}^2$.

242. 980 J .

243. $39,8 \text{ N}\cdot\text{m}$.

244. $42,4 \text{ N}$.

245. $39,5 \text{ kg}\cdot\text{m}^2/\text{s}$.

246. 1) $1 \text{ N}\cdot\text{m}$; 2) $1 \text{ N}\cdot\text{m}$.

247. $0,39$.

248. $3,74 \text{ m/s}$.

249. 1) $v = \sqrt{gh}$; 2) $v = 2\sqrt{\frac{gh}{3}}$.

250. a) $t = \frac{2\ell}{\sqrt{gh}} = 9,1 \text{ s}$; b) $t = \frac{\ell\sqrt{3}}{\sqrt{gh}} = 1,1 \text{ s}$.

251. $t = \sqrt{\frac{5\ell}{2g \sin \alpha}} = 0,7 \text{ s}$.

252. $a = 5g \sin \alpha \frac{4R^2 - d^2}{28R^2 - 5d^2} = 0,5 \text{ m/s}^2$; $R = 1,3 \text{ cm}$.

253. $k \geq \frac{1}{3} \tan \alpha$; $0,49 \text{ N}$.

254. $F = \frac{2}{7} mg \sin \alpha$; $a = \frac{5}{7} g \sin \alpha$.

255. $v = \sqrt{3 g \ell} = 12,1 \text{ m/s}$; $\frac{2\ell}{3} = 3,3 \text{ m}$ kõrgusel maapinnast.

256. a) $81^\circ 20'$; b) $7,7 \text{ m/s}$.

257. a) $\omega = \sqrt{\frac{g}{\ell}}$; $v = \sqrt{g\ell}$; b) $\omega > \sqrt{\frac{2g}{\ell}}$.

258. $9^\circ 20'$.

259. $0,94 \text{ m/s}$.

260. 1) suureneb $1,03$ korda; 2) suureneb $1,5$ korda.

261. $A = m\pi^2(\ell_1^2 - \ell_2^2) n_2 n_1 = 48 \text{ J}$.

$$262. v = \frac{2m}{m+4m} u.$$

$$263. 8 \text{ cm}; 2 \text{ s}; 45^\circ.$$

$$264. 4,32 \text{ cm}; 6,55 \text{ cm/s}; 29,7 \text{ cm/s}^2.$$

$$265. a) T/6; b) \pi/2; c) 0,25 \text{ T}; 0,083 \text{ T}; 0,054 \text{ T}; 0,060 \text{ T}.$$

$$266. 16 \text{ cm/s}^2.$$

$$267. 1) 8,2 \text{ cm/s}; 2) 22,1 \text{ MJ}.$$

$$268. 1,26 \text{ s}; 10^{-3} \text{ N}; 5 \cdot 10^{-5} \text{ J}.$$

$$269. a) 1,05 \text{ s}; b) x = 5 \sin 6t; v = 30 \cos 6t; \\ j = -180 \sin 6t; f = -1,8 \cdot 10^4 \sin 6t; (\text{pikkused} \\ \text{mõõdetud sentimeetrites, mass grammides, aeg sekun-} \\ \text{dites}); c) 0,94 \text{ s}; 24 \text{ cm/s}; 2,88 \cdot 10^{-3} \text{ J}; 1,62 \cdot 10^{-3} \text{ J}.$$

$$270. 62^\circ 40'.$$

$$271. x = \sqrt{2} \sin(\pi t + 135^\circ), \text{ pikkused mõõdetud senti-} \\ \text{meetrites, aeg sekundites.}$$

$$272. x = 2,6 \cos \pi [t(s) + 0,4] \text{ cm}.$$

$$273. a) S: x = \sin(2\pi t + \varphi); A: x = -3 \sin(2\pi t + \varphi);$$

$$b) O: x = \sin(2\pi t + \varphi); A: x = 4 \sin(2\pi t + \varphi);$$

$$c) (1) S, O, A: x = \sin(2\pi t + \varphi);$$

$$(2) S: x = \sin(2\pi t + \varphi); O: x = -\sin(2\pi t + \varphi); \\ A: x = -7 \sin(2\pi t + \varphi);$$

$$(3) S: x = \sin(2\pi t + \varphi); O: x = \cos(2\pi t + \varphi); \\ A: x = 5 \sin(2\pi t + 127^\circ).$$

(Pikkused mõõdetud sentimeetrites, aeg sekundites.)

$$274. \text{Ellips: } 4x^2 + 9y^2 - 36 = 0.$$

$$275. \text{Ellips: } x^2 + 9y^2 - 9 = 0.$$

$$276. \frac{l_1}{l_2} = \left(\frac{n_2}{n_1}\right)^2 = 1,17.$$

$$277. T = 2\pi \sqrt{\frac{\rho \cos \frac{\alpha}{2}}{g}} = 1,7 \text{ s}.$$

$$278. T_1 = 2\pi \sqrt{\frac{l}{g-a}} = 2,1 \text{ s}; T_2 = 2\pi \sqrt{\frac{l}{g+a}} = 1,93 \text{ s}.$$

$$279. 1) T = 2\pi \sqrt{\frac{l}{g}} = 1,42 \text{ s}; 2) T = 2\pi \sqrt{\frac{l}{g^2+a^2}} = 1,40 \text{ s};$$

$$3) T = 2\pi \sqrt{\frac{l}{g \cos \alpha}} = 1,44 \text{ s}.$$

$$280. T = 2\pi \sqrt{\frac{l(n+1)}{g(n-1)}} = 2,1 \text{ s}.$$

281. a) 2,8 s; b) 0,04 J; 2 m/s;

$$c) T_1: T_2 = 9:8; T = \pi \frac{\sqrt{2\ell} + \sqrt{\ell}}{\sqrt{2g}} = 2,4 \text{ s.}$$

282. $F = mg (3 \cos \theta - 2 \cos \alpha)$; a) $F = 3 mg$; b) $F = 2 mg$.

283. 1,25 1/s; 2 %.

284. 10^{-4} ; 8,6 s.

285. Kell jääb taha 6,3 s ööpäevas.

$$286. 1) T = 2\pi \sqrt{\frac{2\ell}{3g}}; 2) x = \ell \frac{3-\sqrt{3}}{6}; T_{\min} = 2\pi \sqrt{\frac{\ell}{g\sqrt{3}}}.$$

287. 1,95 s.

$$288. a) T = 2\pi \sqrt{\frac{Md^2 + mx^2}{(Md - mx)g}}; b) x = \frac{Md}{m}, \text{ telg läbib massikeset.}$$

$$289. T = 2\pi \sqrt{\frac{5\ell}{6g}}; \Delta T = 9,1 \cdot 10^{-5} \text{ s.}$$

$$290. T = 2\pi \sqrt{\frac{3}{2} \frac{r}{g}} = 1,2 \text{ s.}$$

$$291. a) T = 2\pi \sqrt{\frac{2r}{g}} = 2,84 \text{ s}; b) \Delta T = 5,68 \cdot 10^{-5} \text{ s.}$$

292. $1,18 \cdot 10^{-4} \text{ kg} \cdot \text{m}^2$.

293. 0,63 s.

294. 225 g.

$$295. T = 2\pi \sqrt{\frac{a}{g}}.$$

$$296. T = 2\pi \sqrt{\frac{(2m_1 + 2m_2 + m_3) \Delta \ell}{2(m_1 - m_2)g}} = 0,8 \text{ s.}$$

297. 21 m/s.

298. $1,6 \cdot 10^{-4} \text{ kg} \cdot \text{m}^2$; $9,8 \cdot 10^{-5} \text{ N} \cdot \text{m/rad}$.

$$299. T = \frac{4}{D} \sqrt{\frac{\pi m}{\rho g}}.$$

300. 0,77 s.

$$301. T = 2\pi \sqrt{\frac{\ell}{g(\sin \alpha + \sin \beta)}}.$$

302. $t = \frac{1}{4} \sqrt{\frac{3\pi}{\mu\rho}} = 21 \text{ min}$, μ on gravitatsioonikonstant.
303. 0,0023.
304. 0,014.
305. 230.
306. 21 s.
307. 14,4 s.
308. 170 J.
309. 245 Hz.
310. 1) 18 m; 2) -1,73 cm; 5,2 cm/s; 47,5 cm/s².
311. $2,8\pi$.
312. $\pi/2$.
313. a) 0,5 m; b) 2,6 cm; 1,9 m/s.
314. a) 4 mm; b) 0; 1,08 mm.
315. $x = 3,85 \sin \left[100 \pi t(\text{s}) - \frac{2\pi}{12} \right] \text{ mm}$.
316. a) $d = \frac{1}{\cos \frac{\alpha}{2}} k \frac{\lambda}{2}$; b) $d = \frac{2k+1}{2 \cos \frac{\alpha}{2}} \frac{\lambda}{2}$;
 c) $d = 5,4 \text{ mm}$ (d on punktide kaugus nurgapoolitajast, λ - lainepikkus).
317. 1) $\nu_k = k \frac{v}{2L}$; $\nu_1 = 100 \text{ Hz}$;
 2) $\nu_k = \frac{2k+1}{4} \cdot \frac{v}{L}$; $\nu_1 = 50 \text{ Hz}$.
318. 0,09 s; väheneb $3,3 \cdot 10^{-4} \text{ s}$ võrra.
319. a) 0,39 m; 0,195 m; b) 7 K.
320. 189 Hz; 192,5 Hz; $\frac{\Delta\nu}{\nu} = \frac{1}{56}$ - kuuldav;
 tuiklemine sagedusega 3,5 Hz;
 a) lühendada esimest toru 0,83 cm võrra;
 b) tõsta õhu temperatuuri 11 K võrra;
 c) avatud toru puhul on sagedused kaks korda suuremad;
 tuiklemise hävitamiseks peab esimest toru veel lühendamaks 0,83 cm võrra ning õhku soojendama 11 K võrra.
321. 131 Hz.
322. 66 N; 1,65 N.
323. 700 Hz.
324. 30 cm.

325. Peenema keele võnkeperiood on kaks korda väiksem.
326. a) 0,079 s; b) 126 m; väheneb 0,63 m võrra; c) 63 Hz.
327. a) $7,8 \cdot 10^7 \text{ N/m}^2$; b) -1,5 mm; c) 33,3 Hz.
328. a) 22,4 N; b) 100 Hz.
329. a) 258 m/s; b) 102 N; c) 129 Hz; 258 Hz; d) 1 s.
330. $5,83 \cdot 10^3 \text{ km/s}$.
331. 70 000 km/s.
332. 1) 261 Hz; 219 Hz; 2) 252 Hz; 208 Hz; 3) 250 Hz; 229 Hz.
333. $1,18 \cdot 10^{11} \text{ N/m}^2$.
334. 0,2 mm.
335. 252 N; 2,5 mm; 0,25 %.
336. 0,32 cm.
337. 2,67 cm.
338. $\Delta S = \frac{\pi d^2 \Delta p}{4 b E} = 1,08 \text{ cm}^2$.
339. 27,2 K.
340. $2,4 \cdot 10^8 \text{ Pa}$.
341. 27 mm.
342. 177 m.
343. Eelmise ülesande põhjal - ei ole.
344. $\frac{\sqrt{2} \sigma_{\max}}{\pi \ell \sqrt{\rho}} = 72,5 \text{ 1/s}$. (ρ on terase tihedus, $\sigma_{\max}$ - terase tugevuse piir).
345. 1) $4,2 \cdot 10^6 \text{ Pa}$; 2) $7,7 \cdot 10^5 \text{ Pa}$.
346. $\Delta V = \frac{\ell(1-2\mu)F}{E} = 8 \text{ mm}^3$; $\Delta S = \frac{4\ell(1-\mu)F}{E d} = 0,28 \text{ cm}^2$. (E on terase elastsusmoodul, μ - Poissoni suhe).
347. 10 J.
348. $4,9 \cdot 10^7 \text{ N/m}^2$; 1,23 mm; $2,46 \cdot 10^{-4}$; 12,1 J.
349. 12,5 J.
350. $4 \cdot 10^5 \text{ J/m}^3$.
351. 196 N/m.
352. $\lambda = \frac{mg\ell^3}{2Eab^3} = 0,033 \text{ mm}$.
353. 220 m.
354. 78,5 N.

$$355. a = \frac{2g(H-h)}{l}.$$

$$356. 0,12 \text{ cm/s.}$$

$$357. 23,4 \text{ m/s.}$$

$$358. 100 \text{ m/s; } 5,1 \cdot 10^6 \text{ Pa.}$$

$$359. 0,5 \text{ s.}$$

$$360. 13,2 \text{ l.}$$

$$361. 1,41 \text{ m.}$$

362. 3) Äva peab olema võrdsetel kaugustel anuma põhjast ja ves pinnast.

$$363. t = \frac{2s}{\sqrt{2} g \alpha s_1} (\sqrt{H} - \sqrt{\frac{H}{2}}) = 137 \text{ s.}$$

$$365. 1) 6,15 \text{ cm/s; } 2) 51,3 \text{ m/s.}$$

$$366. \alpha = \arctan \frac{(p_1 - p_2) + \frac{\rho}{2}(v_1^2 - v_2^2)}{\rho g l} = 27^\circ.$$

$$367. m = \frac{\pi d_1^2 d_2^2 t}{4} \sqrt{\frac{2 \rho \Delta p}{d_1^4 - d_2^4}} = 107 \text{ kg.}$$

$$368. 10^{-3} \text{ kg/(m.s).}$$

$$369. 1,07 \text{ kg/(m.s).}$$

$$370. 11,9 \cdot 10^3 \text{ kg/m}^3.$$

$$371. 8,65 \text{ mm.}$$

$$372. a) 2 \cdot 10^{-5} \text{ cm/s; } b) 4 \cdot 10^{-2} \text{ cm/s.}$$

$$373. \text{Tõusab.}$$

$$374. 1,26 \cdot 10^{-25} \text{ kg.}$$

$$375. 2,99 \cdot 10^{-26} \text{ kg; } 3,34 \cdot 10^{19} \text{ 1/mm}^3.$$

$$376. 3 \cdot 10^{18}.$$

$$377. 1) 5,6 \cdot 10^{-23} \text{ N.s; } 2) 2,8 \cdot 10^{-23} \text{ N.s.}$$

$$378. 1) 0,017 \%; 2) 0,046 \%.$$

$$379. 600 \text{ K.}$$

$$380. 15,2 \text{ l.}$$

$$381. 129 \text{ kg.}$$

$$382. 1,15 \text{ korda.}$$

$$383. 0,9 \text{ m/s.}$$

$$384. 11,7 \text{ kg/m}^3; 0,083 \text{ kg/m}^3.$$

385. $5,35 \cdot 10^{-14}$ W.
 386. 30,2 kg/kmol.
 387. 28,9 kg/kmol.
 388. 0,11 g.
 389. $3 \cdot 10^{21}$.
 390. $3,45 \cdot 10^{14}$ γ/cm^3 .
 391. $4,1 \cdot 10^{19}$ γ/cm^3 .
 392. 4,35 Pa.
 393. 105 cm^3 .
 394. $2,26 \cdot 10^4$ Pa; $6,39 \cdot 10^4$ Pa.
 395. a) 78; b) väheneb 1,34 korda.
 396. a) 300 K; b) 335 K.
 397. 134 g.
 398. Rõhk langeb $2,1 \cdot 10^6$ Pa võrra.
 399. 1,45 g.
 400. 0,56 m^3 .
 401. 642.
 402. 1000 m^3 .
 403. 0,33 cm/s.
 404. 438 K.
 405. 2000 m/s.
 406. 83 K.
 407. 154°C .
 408. 518 m/s.
 409. $4,2 \cdot 10^{18}$ γ/cm^3 .
 410. 4,5 %.
 411. $1,77 \cdot 10^{16}$ γ/cm^3 .
 412. 328 K.
 413. $\frac{3\sqrt{e}}{2}$ mis tahes gaasi jaoks, mis tahes temperatuuril.
 414. 1) $3,8 \cdot 10^{23}$; $4,7 \cdot 10^{23}$ (vt. graafikut joonisel 46).
 415. 70 % (vt. graafikut joonisel 46).
 416. 1,9 km.
 417. $h = \frac{RT}{\mu g}$.
 418. 2,3 km.

419. $M = \frac{p_0 S}{g} \left(1 - e^{-\frac{\mu g H}{RT}}\right)$.
420. $\Delta h = 6,5 \text{ m}$.
421. 1) $\Delta h = 8,4 \text{ m}$; 2) $\Delta h = 25,8 \text{ m}$.
422. $1,41 \cdot 10^{-7} \text{ m}$.
423. $0,11 \text{ Pa}$.
424. Või, kuna molekulide vabatee pikkus $\lambda = 97 \text{ m}$, mis on palju suurem anuma läbimõõdust.
425. $1,42 \cdot 10^{-6} \text{ kg/m}^3$.
426. 1) $6 \cdot 10^{-6} \text{ cm}$; 2) $12,5 \cdot 10^{-6} \text{ cm}$; 3) $0,94 \cdot 10^{-6} \text{ cm}$.
427. 362 m/s ; $4,4 \cdot 10^9 \text{ 1/s}$.
428. $9,3 \cdot 10^{-8} \text{ s}$.
429. a) $\bar{v} \sim T^{1/2}$; $\lambda = \text{const}$; $\gamma \sim T^{1/2}$;
b) $\bar{v} \sim T^{1/2}$; $\lambda \sim T$; $\gamma \sim T^{-1/2}$.
430. 135 nm .
431. $3 \cdot 10^{-10} \text{ m}$.
432. $4,1 \text{ m/s}$.
433. $\eta = \frac{F(R-r)}{4\pi^2 \gamma h R r} = 1,8 \cdot 10^{-5} \text{ N.s/m}^2$.
434. $5,68 \cdot 10^{-4} \text{ N.m}$.
435. 1) Jääb muutumatuks; 2) väheneb 1,41 korda;
3) suureneb 1,15 korda.
436. $1,78 \cdot 10^{-5} \text{ kg/(m.s)}$.
437. $1,8 \cdot 10^{25} \text{ 1/m}^3$.
438. $0,089 \text{ J/(m.s.K)}$.
439. $1,26 \text{ Pa}$.
440. 78 J .
441. $2,44 \cdot 10^4 \text{ J}$.
442. $c_v = 742 \text{ J/kgK}$; $c_p = 1040 \text{ J/(kg.K)}$.
443. $c_p = 925 \text{ J/kgK}$; $c_v = 673 \text{ J/(kg.K)}$.
444. 2 g .
445. $1,52$.
446. $0,36$.
447. 23% .
448. $0,83 \cdot 10^{-20} \text{ J}$; $1,38 \cdot 10^{-20} \text{ J}$; $1,66 \cdot 10^{-20} \text{ J}$.

449. 1) $U_1 = \frac{3}{2} \text{ pV}$; 2) $U_2 = \frac{5}{2} \text{ pV}$.
450. 7350 J.
451. 17,4 kJ.
452. $3,94 \cdot 10^{-21} \text{ J}$; 296 J.
453. 83,1 kJ.
454. 6,0 kJ.
455. 927 J.
456. $3,1 \cdot 10^7 \text{ J}$.
457. 2,4 kJ.
458. 6,7 K.
459. 1) v^2 võrra; 2) $0,6 v^2$ võrra
460. a) +5,5 J; b) -5,5 J.
461. Suureneb 2500 J võrra.
462. $2,2 \cdot 10^6 \text{ Pa}$; 543 K.
463. 291 kJ; 208 kJ; 83 kJ.
464. 352 K; $1,21 \cdot 10^5 \text{ Pa}$.
465. a) 1,67; b) $7,25 \cdot 10^5 \text{ J}$; c) $4,8 \cdot 10^5 \text{ J}$.
466. a) $5,2 \cdot 10^4 \text{ J}$; b) $-5,2 \cdot 10^4 \text{ J}$; c) 1,83.
467. a) $1,25 \cdot 10^6 \text{ J}$; b) $1,25 \cdot 10^6 \text{ J}$; c) 0.
468. 273 K; 101,3 J.
469. $3,28 \cdot 10^6 \text{ J}$; $0,4 \cdot 10^6 \text{ J}$.
470. 1,4.
471. 359 J.
472. 1) 14,6 kJ; 2) 4,18 kJ.
473. 1,51 kJ.
474. 1260 J.
475. Väheneb 1,25 kJ võrra.
476. 415 J; 166 J.
477. $7,1 \cdot 10^5 \text{ Pa}$; 354 K.
478. 155 J.
479. 8,15 kJ.
480. 830 kg/h.
481. $2,4 \cdot 10^6 \text{ Pa}$; 19,3 kJ.
482. 2,38 J.
483. 500 m/s.
484. $3,8 \cdot 10^5 \text{ Pa}$; 221 K.

485. 754 K.
486. 1,33.
487. Üheaatomilise gaasi temperatuuri tõus on 1,85 korda suurem.
488. 1,41.
489. $5,2 \cdot 10^5$ Pa.
490. 1) 193 kJ; 2) 195 kJ.
491. 109 K; -105 J.
492. $\Delta T = 3,5$ K; $\Delta U = 73$ kJ.
493. Väheneb 1,15 korda.
494. Väheneb 2,3 korda.
495. 415 J.
496. 157 K; 0,88 kJ.
498. 1260 p/s.
499. 1) $\gamma = \frac{c_p}{c_v}$; 2) 1; 3) 0.
500. Gaas paisudes jahtub, kusjuures tema absoluutne temperatuur on pöördvõrdeline ruumalaga.
501. $\Delta U = -\frac{3p_1V_1}{2} \left[1 - \left(\frac{V_1}{V_2} \right)^2 \right] = -2600$ J;
 $\Delta Q = -p_1V_1 \left[1 - \left(\frac{V_1}{V_2} \right)^2 \right] = -1730$ J.
502. 1) $1,76 \cdot 10^{-4}$ m³; 2) 510 K; 3) 240 J.
503. 280 K.
504. 343 J.
505. 0,69 m³.
506. 11,3 %; 33,8 %.
507. a) 0,5; b) $2,86 \cdot 10^6$ J; c) $1,43 \cdot 10^6$ J; d) $1,43 \cdot 10^6$ J.
508. 0; $p_1(V_1 - V_0)$; $\frac{p_1V_1}{\gamma - 1} \left[1 - \left(\frac{V_1}{V_2} \right)^{\gamma - 1} \right]$; 0; $p_0(V_2 - V_0)$.
509. 10 kJ.
510. I a) 1515 J; b) 900 J; c) 615 J;
 II a) 1845 J; b) 1230 J; c) 615 J.
511. $2,45 \cdot 10^6$ J; Carnot' protsessis tehtav töö on 2,1 korda suurem.
512. 2,94 J/K.

513. 0,22 J/K.
 514. 8,2 J/K.
 515. 17,2 J/K.
 516. 735 J/K.
 517. 1,54 J/K.
 518. 13,5 J/K.
 519. $(p+n^2 \frac{a}{v^2})(V-nb) = nRT$.
 520. $N \cdot m^4 / kmol^2$, $m^3 / kmol$.
 521. $1,01 \cdot 10^8$ Pa.
 522. 290 K.
 523. $1,7 \cdot 10^9$ Pa.
 524. 0,138 J.
 525. $p_{kr} V_{kr} = \frac{3}{8} RT_{kr}$ (R on universaalne gaasikonstant).
 526. $5,1 \cdot 10^6$ Pa; 151 K.
 527. $a = 3,6 \cdot 10^5 N \cdot m^4 / kmol^2$; $b = 0,043 m^3 / kmol$.
 528. $0,128 m^3 / kmol$.
 529. $\sigma = \sqrt[3]{\frac{3 k T_{kr}}{16 \pi p_{kr}}} = 2,95 \cdot 10^{-10} m$.
 (k on Boltzmanni konstant)
 530. $1,1 \cdot 10^{-7} m$.
 531. 8 kJ/K.
 532. $2,48 \cdot 10^5$ Pa.
 533. $1,2 \cdot 10^6$ Pa.
 534. Rõhk suureneb $[1 + 2\epsilon(1-1)]$ korda.
 535. 54 %.
 536. $1002,3 kg/m^3$.
 537. 28 ℓ.
 538. $1006,8 kg/m^3$.
 539. $2,92 kg/m^3$.
 540. $1,5 \cdot 10^5$ Pa.
 541. $4,9 \cdot 10^{-3}$ J; 2,3 Pa.
 542. $3,6 \cdot 10^{-6}$ J.
 543. $3,6 \cdot 10^{-3}$ J.
 544. 1,96 cm.

$$545. \Delta h = \frac{2\alpha |\cos \vartheta|}{\rho g} \cdot \frac{r_2 - r_1}{r_1 r_2} = 11 \text{ mm.}$$

546. Kasvab suurem mull; 0,4 cm; väiksemal mullil kahaneb $4,02 \cdot 10^{-4}$ J, suuremal kasvab $2,01 \cdot 10^{-4}$ J võrra.

547. $1,015 \cdot 10^5$ Pa (762 mm Hg).

548. 2,94 cm.

549. 5,7 cm.

550. 4,6 cm.

551. 0,28 cm.

552. a) 18 cm; b) ~ 20 cm,

553. 2,04 cm.

554. 58,2 mN.

Kirjandus

1. Faucher, R. Physique I et II. Paris, 1961.
2. Гинзбург В.Л., Левин Л.М., Рабинович М.С., Савухин Д.В., Четверикова Е.С. Сборник задач по общему курсу физики. Молекулярная физика и термодинамика. М., 1960.
3. Hajko, V. Physik in Beispielen. Leipzig, 1969.
4. Иродов И.Е., Савельев И.В., Замва О.И. Сборник задач по общей физике. М., 1975.
5. Lindner, H. Physikalische Aufgaben. Leipzig, 1961.
6. Новодворская Е.М. Методика проведения упражнений по физике. М., 1970.
7. Сахаров Д.И. Сборник задач по физике. М., 1963.
8. Стрелков С.П., Эльцин И.А., Яковлев И.А. Сборник задач по общему курсу физики. Механика. М., 1960.
9. Волькенштейн В.С. Сборник задач по общему курсу физики. М., 1976.

Sisukord

I. Mehaanika.....	3
1. Sirgjoonelise liikumise kinemaatika	3
2. Liikumine Maa raskusväljas	6
3. Kõverjoonelise ja ringliikumise ki- nemaatika	11
4. Kulgliikumise dünaamika	14
5. Töö ja energia. Energia ja impulsi jäävus	20
6. Ringliikumine ja gravitatsioon	29
7. Staatika	33
8. Jäiga keha pöörlemine	38
9. Võnkumised	45
10. Lained	53
11. Elastsed deformatsioonid	58
12. Vedelike ja gaaside mehaanika	60
II. Molekulaarfüüsika	65
1. Ideaalsete gaaside molekulaarkinee- tiline teooria	65
2. Termodünaamika	72
3. Molekulaarjõud gaasides ja vedelikes Lisad	81
Ülesannete vastused	86
Kirjandus	94
	115